

Onsdagen den 15 Mars.

Kl. 10 f. m.

§ 1.

Med anledning af hinder för Herr Talmannen, ledde Herr vice Talmannen, vid början af detta sammanträde, Kammarens förhandlingar.

§ 2.

Justerades protokollen för den 7:de och den 8:de innevarande månad.

§ 3.

Föredrogs Stats-Utskottets Utlåtande N:o 17, angående regleringen af utgifterna under Riks-statens Åttonde Hufvudtitel.

Punkterna 1—11.

Biföllos.

Punkten 12.

Lades till handlingarne.

Punkten 13.

Biföllos.

Punkten 14.

Lades till handlingarne.

Punkten 15.

Härvid yttrade

Herr Leijer: Beträffande denna punkt har jag skäl till omfattande af en annan åsigt än den Utskottet uttalat. Utskottet afstyrker Herr Hallins förslag om förhöjning af länsveterinärernes löner, hufvudsakligen på den grund, att Sundhets-kollegium skulle hysa den åsigt, att statens medverkan i detta hänseende icke borde sträckas längre än till bekostande af ändamålsenliga undervisningsanstalter för bildande af tillräckligt antal kunnige veterinärer. Men att Utskottet i detta hänseende måtte hafva

misstagit sig, synes redan af den omständigheten, att ett medicinalråd väckt motionen. Utskottet har i sjelfva verket förbisett, att Sundhetskolegium endast om *distrikt*-veterinärerna uttalat den meningen, att staten icke borde bidraga till deras aflönande. Man måste skilja mellan distrikt- och läns-veterinärer. De seduare äro, såsom i motionen jemväl uppgifvits, skyldige att på Konungens Befallningshafvandes förordnande verkställa embetsresor för vidtagande af nödiga åtgärder till förekommande eller hämmande af smittosamma eller allmännare gängse sjukdomar bland husdjuren. Dessutom åligger dem, att noga öfvervaka helsotillståndet bland husdjuren å de skiljda orterna inom de län, der de äro anställda; göra vederbörlig anmälan, om någonting i sistberörda afseende finnes anmärkningsvärdt, och föreslå de åtgärder, som under sådana förhållanden äro af nöden, samt vid utbruten svårare farsot bland husdjuren å de särskilda ställena noggrant tillse, det de för sjukdomens hämmande föreskrifna åtgärder blifva fullständigt verkställda; hvarförutom länsveterinär åligger, att till Kongl. Sundhetskolegium aflemna ej mindre fullständig årsrapport, omfattande hans verksamhet under redovisningsåret, än ock specialrapporter angående inom distriktet gängse sjukdom bland husdjuren eller eljest då helsotillståndet dertill föranleder. Dessa skyldigheter hafva deremot icke distriktveterinärerna, och det var därför Sundhetskolegium ansåg att staten icke borde löna dessa. Redan år 1863 gjorde Rikets Ständer uti skrifvelse af den 28 Februari hos Kongl. Maj:t underdånig framställning derom, "att Kongl. Maj:t måtte tackas låta utarbета och för Rikets Ständer framlägga ett förslag, hvarigenom, i öfverensstämmelse med tidens fordringar och landets behof, ej mindre undervisningen i veterinärkunskapen måtte höjas och utvidgas, än äfven djurläkarnes antal och deras vilkor förbättras." Här talas uttryckligen äfven om vilkorens förbättrande. Det begärda förslaget har ännu icke kommit Riksdagen tillhanda. Men till undervisningens förbättrande har Kongl. Maj:t emellertid vidtagit åtskilliga åtgärder, isynnerhet den att föreskrifva så kallad maturitetsexamen såsom vilkor för inträde vid veterinärinstitutet; härigenom äfvensom genom en till fyra år bestämd lärokurs har visserligen blifvit sörjdt för åstadkommande af större skicklighet hos veterinärerna, men ingalunda för förbättrande af deras lönevillkor. Nuvarande lönen måste erkännas vara för liten, synnerligast då man tager i betraktande de ringa tillfällen länsveterinärerna hafva till extra inkomst af sin praktik, hvilket väl torde få tillskrifvas den för landet lyckliga omständigheten att man icke haft några svårare kreatursepidemier. Sådana torde dock måhända kunna inträffa, och vi böra på förhand se till att då icke behöfva stå rädlösa af brist på skickliga veterinärer.

Jag yrkar således afslag å Utskottets hemställan och bifall till motionen.

Grefve Posse: Utskottet har icke ansett nödigt att lönen för länsveterinärerna höjdes, enär den lön de nu hafva, stor 500 R:dr, synts Utskottet fullkomligt motsvara det besvär som förorsakas dem genom åliggandet att, på sätt nyss är nämndt, vid förefallande behof stå till Konungens Befallningshafvandes disposition, synnerligast som de vid sådana tillfällen hafva särskild reseersättning. Denna lön kan naturligtvis icke vara

afsedd att fylla deras lefnadsbehof, utan äro de för erhållande af större inkomster hänvisade till sin enskilda praktik; och att de derpå förtjena rätt bra, vet jag åtminstone vara fallet å min ort. Jag får derföre anhålla om bifall till Utskottets hemställan.

Herr Jan Andersson: Jag anser det vara landstingens sak att, i mån af vetinärernes duglighet och nit, höja deras lön; så har skett på min ort, der landstinget gifvit länsveterinären ett lönebidrag af 300 R:dr. De uppeggas äfven till att med så mycket mera omsorg sköta sin enskilda praktik, om de icke hafva alltför stor lön af staten eller samhället. Jag anhåller om bifall till motionen.

Herr Hörnfeldt: Jag är i det närmaste förekomen af Stats-Utskottets ordförande och begärde ordet endast för att nämna, att det af motionären isynnerhet betonade skälet, att länsveterinärerne äro skyldige att vid behof stå till Konungens Befallningshafvandes disposition, icke bör tagas så synnerligen mycket i betraktande, enär man vet att de vid sådana tillfällen hafva särskild reseersättning. Dessutom vet man att de i allmänhet hafva ganska goda inkomster af sin enskilda praktik.

Jag yrkar bifall till Utskottets hemställan.

Herr Leijer: Stats-Utskottets Ordförande förklarade, att lönen icke kunde vara afsedd att fylla dessa läkares lefnadsbehof, utan att de för erhållande af större inkomster vore hänvisade till sin enskilda praktik, hvilket äfven siste talaren sade. Men jag vill fästa uppmärksamheten på, att det ligger något vida viktigare bakom denna fråga, nemligen huruvida vi för framtiden skola hafva veterinärer eller icke. Det är icke nog att säga, att de få tillräcklig ersättning för sitt arbete, utan man bör äfven se till att betrygga framtiden för dem, som egna sig åt denna bana. Huruvida länsveterinärerne förtjena mycket på enskild praktik, vet jag icke, men deremot vet jag, att Gotlands läns landsting ganska beredvilligt anslagit en rundlig summa för att såmedelst tillförsäkra sig att behålla den länsveterinär, som der finnes. Detta utvisar, att inkomsterna der icke ansetts tillräckliga såsom de varit. Huruvida andra landsting äro lika beredvilliga vet jag icke, men att platserna i allmänhet icke måtte vara så synnerligen eftersträfvansvärda kan man sluta af det förhållande, som i motionen angifves, att antalet inträdessökande elever vid institutet på de sista åren så betydligt minskats, att till och med vid detta läsårs början ingen enda kompetent sökande sig anmält. De afskräckas, då endast fordringarne å kunskaper och duglighet ökas, men icke utsigterna för framtida bergning; och jag kan således icke finna mig vederlagd i mitt yttrande, att Riksdagen bör bidraga att förbättra deras vilkor.

Herr Altin: Äfven jag har icke kunnat undgå att finna det mindre hållbara uti Stats-Utskottets motivering för afstyrkande af Herr Hal-lins motion. Att staten erkänt länsveterinärinstitutionen tillhöra sina allmänna behof, synes såväl deraf, att af statsmedel bekostas veterinärundervisningen, som att staten anslagit löner åt i länen anställde veterinärer, äfvensom af de tjensteåligganden, som på grund af allmänna författningar

tillhöra länsveterinärerna; således bortfaller giltigheten af Utskottets skäl, att nemligen veterinärmedicinen i sin tillämpning endast vore af ekonomisk betydelse och i första rummet afsåge skydd för enskild egendom. Stats-Utskottets högtärade Ordförande tyckes icke heller hafva lagt synnerlig vikt vid Utskottets yttrande härutinnan, då han medgifvit, att lönen vore afsedd för det tjenstebitråde länsveterinärerna äro skyldige att, efter förordnande af Konungens Befallningshafvande, vid förekommande tillfällen lemna, men dervid tillika erinrat, att, efter hans mening, den nuvarande lönen kunde för detta åliggande anses tillräcklig. En annan ledamot af Utskottet, den ärade talaren till höger, på Dalabänken, har åter sagt, att lönen vore för ringa; och derpå tager jag fasta; men hans förmenande, att landstingen i statens ställe skulle bekosta förhöjning i denna lön, är en ny åsigt, som väl icke kan gillas, då staten icke en gång erkänt dessa tjänster vara för sig nödiga. I öfrigt är jag, hvad sjelfva saken angår, förekommen af Herr Leijer, med hvilken jag instämmer uti yrkandet på bifall till motionen.

Herr Key: Vi hafva nyss bifallit Utskottets förslag om anvisande af löner å 1,500 R:dr åt två nya provincialläkare. Länsveterinärernes lön är, såsom här blifvit upplyst, 500 R:dr. Tager man nu i betraktande, att en läkares kurs är minst tre gånger så dryg som en veterinärs, äfvensom att den förres befattning väl torde få anses vara, menskligheten till ära, minst tre gånger så maktpåliggande som den sednarens, så synes mig länsveterinärernes lön vara proportionsvis tillräckligt hög. Det är sannt, att den icke är tillräcklig att lefva på, men man vet att landstingen och hushållningssällskapen ofta tillskjuta bidrag för att få behålla och vid orterna binda en kunnig och skicklig man, och att en sådan därför, utom lönen af 500 R:dr, ofta har ett tillskott af flera hundra riksdaler, förutom hvad han förtjenar på ackorder och enskild praktik. Den sistnämnda blir ändock alltid hufvudsakliga inkomstkällan, hvarförutan veterinären, icke ens om lönen höjdes till dubbelt, skulle kunna berga sig. Jag yrkar bifall till Utskottets hemställan.

Herr Schmidt: Jag instämmer till alla delar med dem, som ause en lönetillökning för länsveterinärerna vara landstingens eller hushållningssällskapens sak. I min ort hafva de sednare tagit saken om hand och anställt sju veterinärläkare i särskilda delar af länet samt anslagit åt hvardera en årlig lön af 500 R:dr. Att lönen icke kan vara tillräcklig för fyllande af lefnadsbehofven är natupligt, men hvad som ytterligare erfordras kan alltid erhållas genom enskild praktik. Jag förenar mig med dem, som vilja bifall till Utskottets hemställan.

Under öfverläggningen, som nu förklarades slutad, hade dels yrkats bifall till Utskottets förslag och dels afslag derå, jemte bifall till den i förevarande motion ifrågasatta löneförhöjning. Propositioner afgåfvos på dessa yrkanden, och fann Herr vice Talmannen ja vara öfvervägande för bifall till Utskottets hemställan. Votering begärdes. Följande omröstningsproposition blef då uppsatt, justerad och anslagen.

Den, som bifaller hvad Stats-Utskottet hemställt i *femtonde* punkten af dess Utlåtande N:o 17,

röstar ja;

Den det ej vill,

röstar nej;

Vinner nej, har Kammaren, med afslag å Utskottets hemställan, bifallit förhöjning af läusveterinärernes löner från deras nuvarande belopp, 500 R:dr, till 1,000 R:dr.

Omröstningen utföll med 129 ja mot 25 nej, i följd hvaraf Utskottets hemställan bifallits.

Punkterna 16—18.

Biföllos.

Punkten 19.

Herr Wedberg: Utskottet har till stöd för sitt utlåtande i denna punkt erinrat om, att 1862—1863 årens Riksdag beslöt en förhöjning af fem riksdaler i terminsafgiften för elementarläroverkens alumner, och anser Utskottet, att tillräckliga medel till uppförande af nu ifrågavarande gymnastikhus kunna på detta sätt hopsamlas. Jag vill visserligen icke bestrida, att de fonder, som genom dessa afgifter kunna bildas, i allmänhet böra blifva tillräckliga för erforderliga nybyggnader, men, hvad Strengnäs elementarläroverk beträffar, förhåller sig härmed för närvarande annorlunda. Detta läroverks byggnadskassa upptog nemligen för några år sedan med Kongl. Maj:ts tillstånd ett lån å 20,000 R:dr till uppförande af en byggnad för läroverkets dyrbara bibliotek; detta lån är staldt på amortering, och under den tid amorteringen skall verkställas, således 15 å 20 år, finnes ingen möjlighet för läroverket att anskaffa medel till någon nybyggnad. Efter sedan detta lån var upptaget har detta läroverk, i likhet med rikets öfriga, genom Regeringens och Riksdagens gemensamma beslut blifvit ålagdt utvidgade vapenöfningar och målskjutningar, och för detta ändamål är det förut redan otillräckliga gymnastikhuset alldeles odugligt, hvarföre Strengnäs läroverk genom mig, stadens representant, nödgats vända sig till Riksdagen med denna framställda begäran, och ingen torde kunna förneka den stora vigten af gymnastik och vapenöfningar vid skolorna. Riksdagen har nyligen anslagit 100,000 R:dr till skarpskytteföreningarne i riket, och i detta beslut har äfven jag deltagit, men utan att vilja förneka den nytta dessa skarpskytteföreningar göra eller i synnerhet hafva gjort, särdeles i moraliskt hänseende, vill jag dock påstå, att militäröfningar i skolorna äro af ännu större vigt, och vågar förden skull värdsamt hemställa, att Kammaren måtte bifalla min ifrågavarande motion, hvari jag begärt en jämförelsevis obetydlig summa.

Jag vill tillägga, att läroverket inköpt en för ändamålet lämplig tomt för 6,000 R:dr, hvilken summa man hoppas kunna till större delen anskaffa genom enskilda bidrag, och ehuru Utskottet tillstyrkt afslag å min

motion, hemställer jag hos Herr vice Talmannen om proposition på bifall till densamma.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 20.

Herr Statsrådet Wennerberg: Herr Talman! Mine Herrar! Det anslag af 10,000 R:dr till förbättring af svagt aflönade prestmäns lönevilkor, hvilket alltsedan år 1864 utgått, skall således, om Riksdagen bifaller Stats-Utskottets hemställan i den nyss föredragna punkten, komma att icke vidare utgå. Då jag likväl anser det af vigt, att detta anslag fortfarande under ett eller högst två år beviljas, vill jag för denna åsigt framlägga skäl, på hvilkas giltighet Kammaren helt visst skall låta sitt afgörande i denna fråga bero. Sedan lång tid tillbaka har ett missförhållande egt rum mellan å ena sidan pastorers och å andra sidan komministrars och kapellpredikanter löneförmåner. För att utjemna detta, utgafs Kongl. Förordningen den 11 Juli 1862 angående allmänt ordnande af presterskapets inkomster. Men redan vid 1862—1863 årens riksdag befanns det nödvändigt att under den tid som erfordrades, *innan* löne-regleringen hunnit genomföras, vidtagna åtgärder för att förbättra de sämst lottade prestmännens lönevilkor. Motion väcktes vid nämnda riksdag om anslag till sådant ändamål; och i den derefter till Kongl. Maj:t aflåtna underdåniga skrifvelsen i ämnet heter det: "Rikets Ständer hafva, på det att under tiden, *intill dess regleringen af presterskapets löner blifvit verkställd*, nu öfverklagade missförhållande måtte kunna afhjelpas, funnit skäligt på det sätt bifalla ifrågavarande framställning, att till Eders Kongl. Maj:ts disposition ställas 30,000 R:dr såsom reservationsanslag att användas till förbättring af de svagast aflönade komministrars och kapellpredikanter samt pastorats- och sockenadjunkters lönevilkor, *intill dess de genom den allmänna löne-regleringen blifvit uppbringade till det belopp*, som erfordras till anständig bergning. — —" Såsom anständig bergning ansågs en årlig inkomst af 1,000 R:dr för en komminister och 700 R:dr för en kapellpredikant, och vid anslagets beviljande gjordes det särskilda vilkor, att de prester, hvilkas tjänster vederbörande nämnd ansåge böra vid innehafvarens afgang indragas, icke skulle komma i åtnjutande af detta anslag. I följande Riksdagars skrifvelser finnes alltjemt samma åsigt uttryckt, som i den nyss upplästa, och den skrifvelse, som rörande samma ärende afläts af sista Riksdagen, innehåller likaså, att, när det vid föregående riksdagar från och med år 1864 beviljade anslag till förbättring af de svagast aflönade komministrars, kapellpredikanter samt pastorats- och sockenadjunkters lönevilkor *fortfarande* vore behöfligt, så har Riksdagen bifallit hvad Kongl. Maj:t sålunda föreslagit.

Under hela denna tid har man äfven inom Stats-Utskottet hyst den mening, att ifrågavarande anslag borde utgå till dess att nämnde prestmän hade kommit i åtnjutande af bättre löneförmåner; och långt ifrån att denna mening skulle på sednare tider blifvit mera tveksamt eller svagare uttryckt, har densamma fasthelt framhållits allt starkare. Så säges det nemligen i 1867 års Stats-Utskotts betänkande: "då behöfvet

af ifrågavarande anslag är fortfarande oförminskadt, tillstyrker Utskottet — — — intilldess lönerna genom den pågående löneregleringen blifvit uppbringade till det belopp, som erfordras till anständig bergning“; och vid 1868 års riksdag, då en motion väcktes i denna Kammarare med yrkande att anslaget borde indragas, emedan löneregleringen då på de flesta ställen försiggått, *afstyrkte* Utskottet bifall till motionen med följande ordalag: “som de svagaste lönerna ännu icke kunnat uppbringas till högre belopp än omkring 725 R:dr, torde anslaget fortfarande få anses behöfligt”. Påtagligen och med rätta ansåg Stats-Utskottet, att så länge desse svagt aflönade prestmäns löneförmåner icke uppginge till 1.000 R:dr för komministrarne och till 700 R:dr för kapellpredikanterne och pastoratsadjunkterne, så vore det af Riksdagen åsyftade ändamålet icke vunnet, utan borde anslaget derföre fortfarande utgå, till dess löneregleringen blifvit öfver hela riket verkställd. I öfverensstämmelse härmed yttrar sig också 1869 års Stats-Utskott så: “då för det *fullständiga* genomförandet af löneregleringen för presterskapet ännu några år torde komma att åtgå, och det synes billigt, att ifrågavarande svagt aflönade tjänstemän varda bibehållna vid den en gång medgifna, oansenliga löneförbättringen, så tillstyrker Utskottet — — —“ hvaraf otvetydigt framgår, att Stats-Utskottet då ansåg, att löneregleringen borde vara *afslutad*, innan anslaget indroges. • Uti sistlidna års Stats-Utskotts betänkande heter det slutligen: “då det synes billigt att ifrågavarande svagt aflönade tjänstemän varda tills vidare bibehållna vid den dem en gång medgifna oansenliga löneförbättringen, tillstyrker Utskottet — — —“ etc.

För bedömande af denna del af frågan torde det äfven vara nödigt att tillse, huru stora löneförmåner desse prestmän hafva åtnjutit under sednare tider. Samt är, att deras vilkor hafva småningom förbättrats. Under förlidet år uppgingo de till 820 R:dr, det högsta belopp hvartill de kommit, men hafva för innevarande år något minskats, så att de nu utgöra 810 R:dr. Utaf det ifrågavarande anslaget få för närvarande 81 prestmän del; och jag hemställer till Kammararen, om det under sådana förhållanden må anses billigt, att desse tjänstemän, som nu under 6 à 7 år åtnjutit tillskott i sina löner, icke längre bibehållas vid samma förmåner, utan inskränkas till den ytterst obetydliga lön, de eljest hafva att påräkna. Då ibland de prestmän, som hittills åtnjutit lönetillägg, finnas några, hvilkas ordinarie lön uppgår till endast 400 R:dr, så är jag fullkomligt öfvertygad om att, i fall lönetillägget nu fräntages dem, de skola fulla sina kommuners fattigförsörjning till last. Hittills hafva, allt eftersom någon prest gått undan, hvilkens tjänst skolat vid hans afgang indragas, eller någon reglering hunnit tillämpas, alltid nya behöfvande framträd, för att få del af anslaget; men då, såsom jag hoppas, löneregleringen skall inom utgången af nästa år vara afslutad öfver hela riket, och alla prestmän sålunda vid den tiden vara tillförsäkrade en någorlunda tillständig bergning, så bör detta anslag derefter icke vidare vara af väsendtligt behof påkalladt.

Det synes också temligen klart, att Stats-Utskottet icke åsyftat någonting sådant, som att desse prestmäns löneförmåner borde förminskas; dertill sluter jag nemligen af den punkt i betänkandet, der det säges: “härutaf

“härutaf torde framgå, att presterskapets löneregleringsfond redan nu vunnit en sådan tillväxt, att den lemna tillgång till den föreslagna förbättringen af de svagast aflönade komministrarnes m. fl. löner“. Utskottets mening är således endast den, att Riksdagen, efter att hafva indragit ifrågavarande anslag, bör hänvisa Kongl. Maj:t till löneregleringsfonden, för att af densamma till detta ändamål använda ett anslaget motsvarande belopp. Äfven jag vill anse mig oförhindrad att instämma i denna Utskottets åsigt, såvida det nemligen befinnes, att denna fond är tillräckligt stor, för att Kongl. Maj:t ur densamma skall kunna erhålla medel, erforderliga för att infria de löften om tillskott, dem Kongl. Maj:t vid fastställandet af åtskilliga löneregleringar gifvit; och det torde derföre vara af vigt att tillse, huru stor denna fond verkligen är.

Vid 1870 års slut uppgingo fondens tillgångar, i jemnad summa, till 60,000 R:dr, som uppkommit hufvudsakligast genom försäljning af skogsalster, samt för ofrigt influtit i tiondemedel, arrenden och räntor, och under innevarande år hafva vidare influtit för försälda skogseffekter 60,000 R:dr, hvadan fonden nu skulle ega ett kapital af tillsammans 120,000 R:dr. Detta är i enlighet med Utskottets beräkning; men emot denna beräkning vill jag främst anmärka, att man begått ett högst väsendtligt misstag, då man bland fondens disponibla tillgångar upptagit hela den summa, 60,000 R:dr, som influtit från Blomskog pastorat för försäld skog, ty vid löneregleringen derstädes hafva dessa medel så tillvida tagits i anspråk, att från regleringsfonden kommer att, såsom *årligt* bidrag till presterskapets i Blomskog aflöning, utgå 2,510 R:dr, till följd hvaraf 50,000 R:dr af dessa medel måste anses såsom redan disponerade. Fondens medel uppgå alltså rätteligen till endast 70,000 R:dr, och då räntan å dessa, likasom å ofriga hos Statskontoret inestående medel, icke kan beräknas högre än efter fem procent, blir årliga räntefkastningen 3,500 R:dr. Härjemte har fonden likaledes årligen att påräkna i tionde- och arrendemedel m. m. 12,956 R:dr, eller i jemn summa, 13,000 R:dr, hvadan det belopp Kongl. Maj:t har att årligen tillgå ur fonden nu utgör en summa af 16,500 R:dr.

Då möjligen någon skulle föreställa sig att denna summa vore tillräcklig för såväl det dermed afsedda, som ock nu ifrågasatta ändamålet, vill jag lemna en upplysning, som bör förmå att visa, det den tvärtom är alldeles otillräcklig.

De ansökningar om lönetillskott, som inkommit till Kongl. Maj:t, har Kongl. Maj:t besvarat på olika sätt, allt eftersom behofvet befunnits mer eller mindre stort. Kongl. Maj:t har nemligen *dels* sagt, att ansökningen icke för det närvarande kan beviljas, hvilket svar för den sökande medgifvit en förhoppning om att hans ansökning bifalles en annan gång; *dels* har Kongl. Maj:t sagt sig vilja framdeles taga i öfvervägande, huruvida ansökningen må beviljas, hvilket lemnat en starkare förhoppning om ett blifvande lönetillägg; och *dels* har Kongl. Maj:t förklarar sig vilja, sedan löneregleringen försiggått, bestämma det belopp, som kan sökanden tilldelas. Detta svar innebär ett bestämdt löfte; men längre än så har Kongl. Maj:t icke kunnat gå, emedan Kongl. Maj:t icke haft och icke heller ännu har kännedom om de summor, som kunna blifva för ändamålet

disponibla. Deras antal, hvilka fått ett sådant bestämdt löfte, uppgår till 22, bland hvilka äro 18 pastorer och endast 4 komministrar. Till ledning vid bestämmandet af de belopp, som komma att tilldelas dessa sökande, eger Kongl. Maj:t de af vederbörande regleringsnämnder afgifna förslag, hvilka blifvit af vederbörande myndigheter granskade och tillstyrkta; och uppgår summan af dessa belopp, som sålunda föreslagits, till 16,579 R:dr, *eller mera än hvad som nu finnes att ärligen tillgå*. Sådan är ställningen.

Men nu finnes dessutom ett icke ringa antal församlingar, hvilkas prestmän äro i nästan lika stort behof af lönetillägg som de 22, jag nyss nämnde; och då Riksdagen förklarar det vara af vigt, att de eklestiastike tjenstemännen bereddes en anständig bergning, så bör väl också Riksdagen, för att detta mål må kunna uppnås, sätta Kongl. Maj:t i tillfälle att gifva behöfliga lönetillskott icke endast åt dessa 22 sökande, som redan fått bestämdt löfte derom, utan ock i mån af tillgångar till öfriga behöfvande prestmän, för hvilka derom framställts begäran och hvilkas antal, de 22 inberäknade, uppgår till 100.

En hvar torde inse, att, om detta skall kunna ske, erfordras ett betydligt större belopp, än det som för närvarande finnes att tillgå. Men då man ser att så ansefliga summor kunnat på ett år inflyta från ett enda pastorat, som 60,000 R:dr från Blomskog, och då man känner, att försälda skogsalster inbragt: från Elfdalen öfver 200,000 R:dr, från Ramsele 7,000 R:dr och från Fryksände 18,000 R:dr, så kan lätt nog någon tro sig hafva skäl antaga att, under den tid af 1½ år, som återstår, innan löneregleringarne hunnit afslutas, det kan komma att inflyta oerhörda summor, mer än tillräckliga att uppbringa fonden till erforderlig höjd och undanröjja alla svårigheter. Men, mine Herrar, de stora summorna, äro nog redan kända. Angående det belopp, som erhållits från Blomskog, har jag förut yttrat mig; hvad som influtit från Fryksände är inberäknadt uti det kapital, hvartill fonden, enligt hvad jag uppgifvit, nu uppgår; och hvad ändtligen beträffar skogsmedlen från Elfdalen, så finnes det redan genom Kongl. Brevfen den 26 April 1855 och den 6 Juni 1862 bestämdt, att dessa medel skola användas vid delning af Elfdals pastorat; och då detta pastorat är så vidsträckt, att det troligen kommer att sönderdelas i tre dylika, torde det vara klart att, sedan alla omkostnader för aflöningar, kyrkor och boställen samt för sjelfva skogshushållningen blifvit afräknade, något synnerligen stort bidrag till fonden icke kan vara öfrigt. Man må dessutom komma ihåg, att det ännu finnes 290 pastorat, der löneregleringen icke hunnit verkställas, och att bland dessa finnas många, som äro belägna i Lappmarken, der behofven af lönetillägg helt visst äro ganska stora.

Jag tror icke att Stats-Utskottet skulle denna gång afstyrkt bifall till Kongl. Maj:ts proposition i ifrågavarande sak, derest Utskottet icke måhända förmodat, att här vore fråga om att bilda en vexande fond för framtiden. Vore denna Utskottets åsigt grundad, så skulle jag icke våga hoppas att med någon framgång kunna motsätta mig Utskottets hemställan; hvilket jag likval nu gör, då det för en hvar bör vara klart att löneregleringsfonden har en alldeles motsatt egenskap emot de flesta andra fonder, enär denna, som väl kan anses vara redan bildad, ehuru den visser-

ligen ännu någon tid kommer att stiga, eger en alldeles gifven tendens att förminska, så att 5 å 6 år härefter finnes kanske ingenting nämnvärdt kvar af densamma odisponerad. Redan i år äro många lönerogleringar färdiga att träda i verket, och under nästa år blifver antalet af dylika ännu större. Det kan visserligen hända, att här och hvar någon prestman kommer att länge sitta kvar vid en gällande konvention, och för hans skull måste alltså besparas en del af kapitalet, men det sjunker i alla fall inom kort ned till en sådan obetydlighet, att på en slik fond, utgörande kanhända 2 å 3,000 R:dr, det icke torde vara skäl att fästa synnerligt afseende.

Jag tror mig nu hafva belyst de viktigaste sidorna af denna sak, och då jag är öfvertygad om att Kammaren icke har för afsigt att frångå dessa ytterst illa affönade prestmän det högst behöfliga lönetillägget och plötsligt inskränka dem till deras egentliga löneförmåner, och jag derjemte hoppas, att Kammaren säkerligen icke vill, genom att hänvisa Kongl. Maj:t till den knappa regleringsfonden, nödga Kongl. Maj:t att verkställa en division, der hvarken divisor eller dividend ännu äro kända, vågar jag tillförsäkra mig Kammarens kraftiga medverkan för bifall till ifrågavarande nådiga proposition.

Herr Törnfeldt: Då Stats-Utskottet hänvisar Kongl. Maj:t att använda lönerogleringsfondens medel till det ändamål, hvartill Kongl. Maj:t i förevarande fall begärt anslag, så synes det mig, ifall denna fond befinner sig uti så stark tillväxt som Utskottet föreställer sig, vara bättre att använda fondens rikliga tillgångar till upphjelpande af behöfvande prestmäns lönevilkor i de socknar, der löneroglering verkligen skett, men der densamma icke kunnat sättas i verket, derföre att konvention angående lönevilkoren blifvit redan derförinnan af Kongl. Maj:t sanktionerad att gälla för 50 år, och denna sålunda lagt hinder i vägen för regleringens genomförande. Så förhåller det sig nemligen i min socken; der skedde rogering för några år sedan och dervid förkunnades mig den glädjeposten att komministern skulle få en löneförbättring af 10 tunnor råg och 172 R:dr kontant, men så befanns det att, innan denna löneroglering kunde tillämpas, måste en af Kongl. Maj:t år 1849 sanktionerad lönekonvention först gå till ända, och således får jag, som nu är 68 år, vänta ännu i 28 år, innan jag kan komma i åtnjutande af nyssnämnda löneförhöjning.

Jag anser således att, om fonden är så stark som Utskottet antagit, den icke kunde bättre användas än att deraf gifva mig och mina vederlikar de lönetillskott, som vid rogeringen blifvit oss utlofvade, ty skola vi vänta derpå så länge som konventionen varar, så tror jag det inte är något synnerligt att tacka för.

Herr Key: Då jag tillhör den afdelning af Stats-Utskottet, som först behandlat denna fråga, så tillåter jag mig, att till bemötande upptaga det anförande i ämnet, som Herr Ecklesiastikministern nyss afgaf. Det har, såsom Herr Statsrådet också antog, icke varit Stats-Utskottets mening att dessa svagt affönade prestmän skulle frångå det lönetillskott, Riksdagen under de sista åren tilldelat dem, utan skälet för Utskottets hemställan i denna punkt har varit att Utskottet ansett dessa lönetillskott

kunna fortfarande utgå, äfven om detta anslag ej vidare beviljas. Herr Statsrådet har anført föregående Stats-Utskotts yttranden i ämnet och sökt visa att Utskottet förut hyst andra åsigter än nu. Detta är mycket sannt, men det härleder sig deraf dels att Utskottet under föregående åren icke haft samma kännedom om prestlönereregleringsfonden, som det numera fått, dels att förhållandena med denna icke förut varit desamma som nu, sedan den så betydligt tillvuxit.

Herr Statsrådet nämnde, såvida jag riktigt uppfattade hans ord, att antalet af de prestmän, som åtnjuta lönetillägg, uppgår till 81, att medelbeloppet af hvad hvar och en af dem årligen erhåller, utgör omkring 300 R:dr, hvad summan af utlemnade understödsmedel uppgår till omkring 24,000 R:dr om året; att åtskilliga af dessa prestmän äro så uselt aflönade, att de, derest nu ifrågavarande anslag indroges, tvifvelsutän skulle falla sina kommuners fattigvård till last; hvarjente Herr Statsrådet, såsom skäl för att anslaget ännu en gång måtte utgå, tillade, att det icke kommer att dröja längre än ett år, förrän lönereregleringen är allmänt genomförd. Jag vill icke inlåta mig i bestridande af allt detta, men påstår deremot, att de skäl, hvarå Utskottet grundat *sin* uppfattning, icke derigenom i någon mån förringas. Hvad som bestämt Utskottets åsigt i ämnet är nemligen, att lönereregleringsfondens tillgångar äro så stora, att de synas fullkomligt förslå till lönetillskott åt dessa prestmän.

På sätt af Utskottets betänkande, sidan 11, inhemtas, har denna fond ganska hastigt tillväxt. Den utgjorde nemligen vid 1869 års slut 23,322 R:dr 60 öre, och under sistlidna år förökades den genom räntor å dess obligationer, genom tionde- och arrendemedel samt hufvudsakligast genom de så kallade skogsmedlen till nära 60,000 R:dr och under innevarande år hafva för försålda skogsalster redan influtit ytterligare 60,000 R:dr. Då man vet, att fonden i tionde- och arrendemedel årligen har att påräkna cirka 13,000 R:dr och skogsmedlen säkerligen ej något år komma att understiga 30,000 R:dr, så synes det verkligen icke ligga den ringaste våda i att indraga nu ifrågavarande anslag.

Herr Statsrådet har visserligen sagt, att några synnerliga inkomster af skogar icke skulle vara att förvänta framgent, men då dessa skogar naturligtvis skola skötas efter samma grunder som öfriga boställsskogar, så böra de äfven i likhet med dessa lemna en *stadigvarande* inkomst. När man har en fond, som ökar med ända till 60,000 R:dr om året och som med ränta på ränta skulle efter några år uppgå till flera hundra tusen R:dr, skall man verkligen hafva rikliga tillgångar för öfrigt att kunna låta densamma ligga och växa och i stället gång efter annan anslå 10,000 R:dr för ett ändamål, hvartill fondens medel kunde användas.

Ett ytterligare skäl, hvarföre jag tror, att fonden kommer att ännu mera förökas, är att annexhemmanen skola efter nuvarande innehafvares afgang indragas, och afkomsten af dem ingå till fonden. Såsom ett annat bevis på huru hastigt dylika fonder växa, vill jag i förbigående erinra om Elfdals pastorats regleringsfond, ursprungligen afsedd för en delning som ännu icke skett af nämnda pastorat och hvilken uppkommit på grund af föreskriften i Kongl. Brevet den 26 April 1855. Den uppgår redan till icke mindre än 231,998 R:dr 18 öre.

För att återkomma till prestlönerregleringsfonden torde det icke finnas det minsta tvifvel om att denna redan nu lemnar, och fortfarande kommer att lemna tillgång till löneförbättring åt desse prestmän; jag yrkar därför bifall till Utskottets förevarande betänkande.

Herr Rundgren: Sedan Herr Statsrådet och Chefen för Ecclesiastik-departementet så fullständigt utredt förevarande fråga, trodde jag icke att sådana invändningar deremot skulle framställas, som af den siste talaren blifvit gjorda. Emellertid har denne talare i hufvudsakliga delar upprepat hvad Stats-Utskottet anfört i sitt förevarande betänkande. Enligt mitt förmenande är anledningen att så väl Stats-Utskottet som den siste ärade talaren framställt denna fråga i en oriktig dager, den, att de hafva sammanblandat sådana medel, som endast en gång äro att påräkna, af hvilka allenast räntan kommer att utgå till vissa bestämda ändamål, och sådana medel som årligen inflyta till fonden.

Herr Statsrådet ådagalade, enligt min uppfattning, tydligt att de så kallade skogsmedlen, hvilka gifvit anledning till fondens starka tillväxt, äro att anse såsom sådana slags medel, hvilka endast för en gång äro att påräkna och hvaraf endast räntan sedermera är att tillgå; och vid sådant förhållande tror jag icke man kan, såsom den föregående talaren gjort, påstå, att det icke skulle medföra någon våda, om Riksdagen droge in detta anslag och hänvisade Kongl. Maj:t att i stället använda ett motsvarande belopp af lönerregleringsfonden. Det är nemligen visadt att de medel, 16,500 R:dr, som från fonden årligen äro att påräkna, icke ens förslå till infriande af de bestämda löften om lönetillskott, som Kongl. Maj:t redan gifvit, och att de således än mindre räcka till att honorera de af Kongl. Maj:t lemnade svagare eller starkare löften om sådant tillskott; och det sålunda är ådagalagdt att de förutsättningar, hvarå Stats-Utskottet grundat sin förevarande hemställan, icke äro befogade, samt den föregående talaren förklarar, att det icke vore Stats-Utskottets mening, att beröfva desse svagt aflönade prestmän den ringa lönetillökning, som nu i några år kommit dem till godo, vågar jag hemställa, huruvida det icke förefinnes goda skäl att bifalla Kongl. Maj:ts ifrågavarande proposition, och yrkar jag därför afslag å Utskottets förevarande hemställan.

Herr Sven Nilsson i Österslöf: Då nu ifrågavarande anslag första gången beviljades, var jag visserligen medlem af representationen, men jag deltog icke i beslutet. Jag var nemligen då af samma åsigt som nu, att vår statskyrka har sig anvisad så rundliga medel och att en stor del af dess tjänstemän lefva i sådant öfverflöd, att de utan den ringaste olägenhet kunna lemna från sig icke obetydligt till sina sämre lottade medbröder. Man har sagt att de svagt aflönade prestmännen borde beredas en *anständig bergning*, och detta ord återfinnes jemväl i lönerregleringsförfattningen, men å de ställen, der jag såsom ledamot af nämnden deltagit i sådana lönerregleringar, har den bergning, som af nämnden ansetts anständig, af mig icke kunnat anses såsom sådan, ty att en prest har alltför stora inkomster kan icke vara anständigt. Jag har kändedom om pastorat, hvilka icke kunna anses såsom rika, och hvilka icke hafva stort mera än 1,000 innevånare, der pastor, ehuru han vid sina socken-

bud icke har öfver en fjerdedels mils väg, likväl tjenar för 7,000 R:dr. Det är icke anständigt att så aflöna vissa prester, under det andra, såsom här uppgifvits, måste åtnöja sig med 400 R:dr.

Således tror jag att man kan med skäl påstå, att, om dessa herdar följde öfverherdens exempel och iakttog ett sådant lefnadssätt som Han lärde, det skulle finnas medel fullt tillräckliga att förbättra dessa svagt aflönade komministrars och kapellpredikanter lönevillkor, och jag anser det vara hvarken rättvist eller lämpligt att ytterligare beskatta svenska folket för statskyrkans föregifna behof. Här har uppgifvits att löne-regleringen skulle inom utgången af nästa år hinna afslutas öfver hela riket, äfvensom att regleringsfonden under innevarande år har stora inkomster att påräkna; kunna icke dessa inkomster nu, då regleringen är så nära sitt slut, räcka till att upphjelpa de ifrågavarande svagt aflönade prestmännens lönevillkor, så befarar jag att vi för all framtid skola blifva nödsakade att lemna statsanslag till detta ändamål, och det anser jag, såsom jag redan sagt, vara obilligt.

Jag yrkar derföre, att Kammaren, med bifall till Utskottets hemställan i förevarande punkt, måtte afslå Kongl. Maj:ts proposition i ämnet.

Herr Grefve Posse: Stats-Utskottet har utan tvifvel haft grundade skäl till den framställning detsamma i frågan gjort. Då författningen om reglerandet af presterskapets löneförmåner genomfördes, var det väl ingen, som icke tänkte sig, att denna löne reglering skulle tillgå på det sätt, att, der inkomsterna af ett pastorat visat sig alltför stora, en del af dem skulle öfverflyttas till andra prestgäll, der inkomsterna voro för små, och att denna liquid skulle ske omedelbart, utan att för ändamålet någon fond behöfde bildas. Emellertid har Kongl. Maj:t genom nådigt bref af den 14 Februari 1868 föreskrifvit, att af de från de rikare pastoraten indragna medel skulle bildas en fond under benämning: "presterskapets löne regleringsfond", och således må det icke anses besynnerligt, om Stats-Utskottet fattat den föreställningen, att meningen vore, att i denna fond hoppa de inflytande medlen, ända till dess densamma vuxit så mycket, att man med räntorna skulle kunna bestrida lönetillökningarne i de pastorat, der sådant vore af nöden. Detta var ett af skälen till Stats-Utskottets ifrågavarande hemställan, ty Stats-Utskottet kunde icke dela en sådan uppfattning i fråga om tillämpningen af förut omförmälda författning. Herr Statsrådet och Chefen för Ecklesiastik-departementet har emellertid nu upplyst, att denna fondbildning är afsedd att fortgå endast under en öfvergångstid, som af Herr Statsrådet beräknats till omkring fem å sex år, efter hvilken tid fonden skulle försvinna. Man har således skäl att se saken från en annan sida, än Stats-Utskottet gjort. Herr Statsrådet framlade en fullständig uträkning, som visade, att fondens tillgångar, inclusive räntor, uppgå till ett belopp af 70,000 R:dr, eller ungefär den summa, som är afsedd att infria de löften om lönetillökningar, som Kongl. Maj:t redan gifvit. Då Herr Statsrådet vid denna beräkning upptog de årliga inkomsterna, utom räntorna, till 13,000 R:dr, ber jag dervid få göra den erinran, att, ehuru inkomsterna för närvarande icke öfverstiga nämnda belopp, man likväl måste taga i öfvervägande, att de-

samma årligen växa, derigenom att för hvarje år löne regleringen blir genomförd i allt flera pastorat, och tillskott till fonden sålunda aflemnas. Det är förmodligen till följd af detta förhållande, som Herr Statsrådet och Chefen för Ecklesiastik-departementet ansett, att regleringen skulle vara genomförd omkring fem år härefter. Om nu verkligen så är förhållandet, att inkomsterna stiga, bör detta föranleda att, äfven om detta nu ifrågavarande anslag å 10,000 R:dr är för detta år nödvändigt, samma anslag likväl inom ganska kort tid kommer att försvinna, och om jag hade erhållit den upplysning, att detta anslag nu för sista gången be- gärdes, hade jag troligen röstat för bifall till detsamma.

Det är fullkomligt sannt, hvad här blifvit anfördt, att Stats-Utskottet icke har velat beröfva desse svagt aflönade prestmän deras löneförmåner, ty Stats-Utskottet har endast i anledning af löne regleringsfondens stora tillväxt lemnat hänvisning till att derur taga de för löneförbättringarne erforderliga medel, och har Utskottet, med fästadt afseende härå, tillstyrkt, att det af Kongl. Maj:t för ändamålet begärda anslaget icke måtte beviljas. Då för öfrigt detta anslag enligt många's åsigt redan alltför länge utgått och på de sednare åren endast motvilligt beviljats, samt det ser ut som om det ännu under flera år komme att äskas, får jag tillkännagifva, att, om icke en bestämd förklaring gifves, att vi nästa år skola blifva befriade från detta anslag, så kommer jag att rösta för bifall till Utskottets hemställan.

Herr Lithner: Ehuru jag befarar att, då jag tager till ordet i denna fråga, sådant kan bedömas såsom om jag ville tala, om icke precist i egen, dock åtminstone i det stånd's sak, hvilket jag tillhör, har jag det oaktadt ansett mig skyldig att yttra några ord, för att, med den kännedom jag om ämnet eger, i någon mån beivöta de inkast som blifvit gjorda emot Kongl. Maj:t's ifrågavarande framställning. Jag skall i detta hänseende icke särdeles fästa mig vid det af representanten från Christianstads län gjorda upprepande af det gamla talet, om att statskyrkan eger så ofantliga tillgångar, att understöd från statens sida till någon af dess prestmän alldeles icke är behöfligt. Jag hade trott, att detta tal skulle tagit ett slut i och med antagandet och utfärdandet af författningen om prestlöne regleringen. Då så emellertid icke skett, utan man ånyo börjat tala derom, skall jag be att få tillkännagifva, att i nämnda af Rikets Ständer antagna författning finnes uttryckligen föreskrifvet i fråga om presterliga löneförmåner, att, med undantag af de inkomster, som grunda sig på statsanslag i kontanta penningar, kronotonde och hemmansräntor eller på arrenden för de af kronan upplåtta stom-, annex- och mensalhemman och lägenheter, som icke äro bostadsboställen, icke något af de inkomster, som af en församling till dess presterskap lemnas, får till aflönande af annan församling's prest användas. Anledningen till ett sådant ständande ligger nära till hands och är naturligtvis den, att församling'sboerna uti ett af de s. k. större pastoraten icke vilja medgifva, att de af dem lemnade bidrag till deras presterskap må användas till aflönande af andra smärre församlingars prester, helst de församlingar, hvilka äro i tillfälle att lemna sitt presterskap goda löneförmåner jemväl kunna hafva anspråk att till sina själasörjare erhålla skicklige och duglige personer. Det är

således af hvad jag nu anfört tydligt, att det är från församlingarnes sida, som det motstånd uppkommit, hvilket visat sig mot genomförandet af den utaf nämnda talare uttryckta önskan om den vackra kommunism, som borde vara rådande inom statskyrkan, hvarför jag äfven nu vill nämna, det jag anser det der myckna talet om anständig och oanständig bergning icke vara tillständigt.

I afseende å den tillökning i prestlöneregleringsfondens inkomster, som Stats-Utskottets ledamöter ansett komma att jemväl för framtiden ega rum, och hvilken tillökning hittills mest skett genom skogsförsäljningsmedel, ber jag att få fästa uppmärksamhet på en omständighet, som kanske icke är så allmänt bekant. Då nemligen en boställsskog först indelas till ordentlig skogshushållning, fördelas skogen i två kategorier, i det man nemligen till en början vid skogens undersökning anställer s. k. beredningshuggning, som består deri, att man faller alla der befintliga fullmogna träd, som icke stå till något gagn, samt sedan detta skett, ordnar skogen för följande år till trakthuggning, blädning, eller något annat skogshushållningssätt. Deraf följer, att under första året, då en boställsskog indelas för ordnad hushållning, försäljningssumman för derstädes afverkad skog uppgår till ett ganska högt belopp, hvilket dock sedermera under följande år ganska betydligt nedgår. Jag är i tillfälle att upplysa detta förhållande genom ett exempel från det kyrkoherdeboställe jag innehar. Detta boställes skog har nyligen blifvit indelad till ordnad hushållning och genom att man dervid tillvägagått på sätt jag antydte, har beloppet af derifrån inflyttna och under detta år till Kongl. Räktekammaren insända skogsförsäljningsmedel uppgått till omkring 6,000 R:dr, då deremot beloppet af dylika medel under nästa och följande år antagligen icke kommer att uppgå till mer än högst 500 R:dr. Det är i följd deraf tydligt, att, då nästan alla boställsskogar just nu indelas i ordnad skogshushållning, de summor, som inflyta, skola vara betydliga, utan att man derföre kan göra sig räkning på att de i en framtid fortfarande skola vara lika höga. Man har vidare, såsom det tyckes, alldeles icke velat lyssna till, eller åtminstone antaga de upplysningar, som Herr Ecklesiastikministern har behagat lemna, att de i år från Blomskogs m. fl. pastorat inflyttna, till belopp af 60,000 R:dr uppgående skogsmedlen redan på förhand blifvit af Kongl. Maj:t till största delen disponerade. Då så emellertid är förhållandet, ty man har icke rätt att betvifla en uppgift från en medlem af regeringen, frågar jag, hvarifrån skall då den af Stats-Utskottet för framtiden väntade stora tillökningen i prestlöneregleringsfondens tillgångar komma? Det är dock i sjelfva verket nu icke fråga härom, utan om det skulle vara skäl att för detta år indraga det först medgifna anslaget till förbättring af svagt aflönade prestmäns lönevillkor, för hvilket anslag äfven Stats-Utskottet en gång visat sympathier. När det under denna öfverläggning tydligen blifvit ådagalagd, att det är omöjligt att utan detta anslag vidare kunna till fattige prestmän lemna de understöd, som nu under flera år till dem utgått, måste således i händelse af afslag å regeringens framtällning desse prestmän återkastas i sin förra, i ekonomiskt afseende så beklagansvärda, ställning. Då vi dessutom kunna vara förvissade att regeringen icke utan yttersta nödtvång begärt berörda anslag, och vi deri kunna hafva en borgen, att, så snart den ifrågavarande fonden vunnit en

sådan tillväxt, att den gör förevarande anslag obehöfligt, vi derifrån skola befrias samt vi slutligen böra vara öfvertygade, att icke något annat än känslan af nödvändigheten att skipa rättvisa förestafvat regeringens nu till pröfning föreliggande förslag, får jag på det varmaste yrka, att Kammarerna måtte, med afslag å Utskottets hemställan, bifalla Kongl. Maj:ts i ämnet framlagda proposition.

Herr Carlén: Min granne till venster berättade, att han var medlem af representationen, då det anslag, hvarom nu är fråga, första gången äskades, och den ärade talaren yttrade, att han icke deltog i beslutet om anslaget beviljande, därför att han icke ville, att staten skulle bidra till kostnaderna för statskyrkan. Äfven jag var då representant, och ehuru jag deltog i omröstningen i frågan, emedan det var min skyldighet att uttala mitt ja eller nej, får jag bekänna att jag röstade nej. Jag hyste nemligen samma åsigt som talaren i fråga om statens bidrag till statskyrkans underhåll, och jag trodde, att löneregleringen skulle kunna så verkställas, att med redan befintliga medel alla prestmän fingo hederlig aflöning. Nu har dock förhållandet visat sig helt annorlunda. Ännu finnas många fattiga komministrar och kapellpredikanter, som oakadt de verkställda löneregleringarne svälta, under det att kyrkofurstar finnas, som lefva i öfverflöd. Men detta öfverflöd är, sedan reglering skett, ej vidare åtkomligt.

Jag är förvissad, att den ärade talaren från Skåne är lika litet kommunist som jag, men jag hemställer om icke *det* skulle vara kommunism, att helt enkelt taga från de rikt aflönade presterna af hvad dem lagligen tillkommer för att gifva åt de illa aflönade. Jag föreställer mig dessutom, att talaren icke nog beaktat den stora skilnaden mellan det rika Skåne och öfriga orter, der de företrädesvis finnas, desse svagt aflönade prestmän.

I min domsaga finnas de mest bedröfliga exempel på det beklagliga tillstånd, hvori dessa sednare befinna sig. Jag vet icke om löneregleringen ännu sträckt sig till denna ort och, om så är förhållandet, har det skett helt nyss.

Jag har hört omtalas en prestman der, som icke hade mer än 400 R:dr i lön, hvilket belopp, efter hvad Herr Chefen för Ecklesiastikdepartementet meddelade, skulle vara den minsta lönen. Den hjord, han hade att vårda, var visserligen icke stor, men den bodde på öar i skärgården. Af en fullt tillförlitlig man har blifvit mig berättadt om en sockenbudsresa, som denne prest en gång företog. Resan, hvartill, med färden bort och hem, tre dagar åtgingo, måste företagas i storm och oväder och försvårades dessutom mycket af ismörja. Den kost, han hade med sig hemifrån, bestod endast af mjölk i en flaska och bröd, och på bortvägen frös mjölken. När han framkom till stället, fanns der icke någon ved att uppgöra eld med, så att den frusna mjölken icke kunde upptinas. Skulle det väl vara bra rimligt och rättvist, om vi läte ett sådant elände fortfara, om den nämnde prestmannen och andra i samma ställning fortfarande komme att lida nöd, endast därför att löneregleringarne ännu icke blifvit öfver hela riket fullbordade eller icke verkställda på ett sätt, vi kunna gilla? Icke är det den fattige kapellpredikantens fel, att löne-

regleringen slagit annorlunda ut än man väntat. För öfrigt kan det väl icke vara någons mening att sätta regeringen ur stånd att infria de löften, hon redan gifvit. Så vidt jag rätt fattat, hvad Herr Chefen för Ecklesiastik-departementet yttrade, har Kongl. Maj:t redan på visst sätt disponerat de tillgångar, som för ifrågavarande år äro att påräkna. Medlen äro visserligen icke utbetalade eller ens anordnade, Kongl. Maj:t har endast gifvit löften, men så bestämda löften, att de väl må anses såsom förbindelse. Vid sådant förhållande hafva vi endast två alternativ att välja emellan. Det ena är att ställa så till, att Kongl. Maj:t kan honorera sina löften, och det andra att förbise dessa löften och låta de fattige prestmännen fortfarande lida nöd. Till det senare hafva vi visst rätt, men jag hemställer, om vi böra så förfara, då Kongl. Maj:t haft fullt skäl att gifva dessa löften, ty han har tryggt sig vid den af representationen mer än en gång, efter Stats-Utskottets tillstyrkande, afgifna förklaring, att anslaget skulle utgå tills löneregleringarne blifvit fullbordade.

För mig synes denna sak så klar, att jag anser det vara endast den enklaste gärd åt rättvisan och åt helgden af åtagna förbindelser att bevilja ifrågavarande, af Kongl. Maj:t äskade anslag, isynnerhet, som af Herr Chefens för Ecklesiastik-departementet yttrande framgick, att detta anslag skulle blifva erforderligt endast detta år och möjligen en del af det nästkommande, enär löneregleringarne då blifva fullbordade.

På de skäl, jag nu anført, yrkar jag afslag å Utskottets hemställan och bifall till Kongl. Maj:ts framställning.

Herr Jöns Pehrsson: Utan att det torde vara nödvändigt att yrka bifall till Utskottets förslag, som säkerligen ändå vinner framgång i Kammarerna, kan jag dock icke underlåta att yttra några ord i frågan, då jag funnit att en praxis börjat göra sig gällande, som i längden skall medföra fullkomlig ruin. Man ser, att afkastningen af ecklesiastiska boställsskogarne jemväl ingår till löneregleringsfonden. Då uppstår den frågan, huruvida staten eller församlingarne eger prestboställena och således har rätt att uppbära inkomsterna af deras skogar. Om så är, att församlingarne ega dessa boställen, så finnes sannolikt stor tillgång på skog, som kan användas till presternas aflöning. I min trakt finnas boställen, som hafva så stora skogar, att deras afkastning skulle vara fullt tillräcklig att aflöna kyrkoherdarne. Detta förhållande förtjenar en utredning, ty, om skogarne försåldes och afkastningen inginge till löneregleringsfonden, så skulle detta anslag icke behövas, men då, såsom det nu är stäldt, presterna äta upp skogarne, är en väg beträdd, som leder till ruin. Afkastningen kunde verkligen användas på bättre sätt. Det är nu visserligen icke fråga om hvem eganderätten till skogarne tillhör, men det är en sida af saken, som förtjenar att tänka på.

Hvad för öfrigt anslaget beträffar, så visar sig jemväl nu, hur svårt det är att få tillbaka hvad som en gång blifvit lemnadt. Om jag icke tager i betraktande inkomsterna af boställsskogarne, så visar sig att andra inkomster finnas, fullt tillräckliga att betäcka dessa 10,000 R:dr, hvarom nu är fråga, och det torde således icke vara någon orättvisa att borttaga anslaget.

Viill man se saken från en annan sida, så visar det sig efter nutidens

begrepp, att personer, som icke idkat några presterliga studier och därför skuldsatt sig, kunna predika lika bra som ordinerade prestmän, hvilka icke äro öfver höfvan ansträngde och, i förhållande till sitt arbete, väl aflönade. Vi behöfva blott jemföra dem med folkskoleläraryne, som visserligen icke — det medgifver jag gerna — idkat så vetenskapliga eller dyrbara studier, men ändock hafva ett kall, som är lika mycket, om icke mera ansträngande än presternas.

Jag vill nu icke nämna något om kyrkofurstarne eller deras enorma inkomster, ty, hvad man säger härom, förklingar som en ropandes röst i öknen, men det är påfallande, att de få prester, som finnas i denna Kammare, visat sig så nitiska för beviljandet af detta anslag. Jag undrar dock, om de äro lika gifmilda vid aflönandet af sina adjunkter.

Jag tror, för min del, att det skulle vara Kammarren värdigt att bifalla Utskottets hemställan, då de 10,000 R:dr, hvarom nu är fråga, kunna skaffas på annat håll, och till med utan att tillgripa afkastningen af boställsskogarne. Om dessa skogar tillhöra staten eller församlingen, det är nu en fråga för sig, men hvad som är säkert är, att de icke böra uppätas af presterna.

Jag yrkar bifall till Utskottets hemställan.

Herr Rundgren: Jag har begärt ordet med anledning af ett yttrande som blifvit fäldt af en representant från Skåne och jemväl upprepadt af en ledamot här bakom mig. Han talade nemligen om statskyrkans rikliga medel och åtskilliga pastorers höga löneinkomster. Jag har ansett nödigt fästa uppmärksamheten derpå, att denna sak väl egentligen icke har att skaffa med den fråga, som nu föreligger till behandling, enär man omöjligt, äfven om man anser, att åtskilliga personer hafva för stora löner, kan taga från dem för att gifva åt andra, som hafva mindre inkomster. Hvilken åsigt man således må hysa om statskyrkan och de stora löner, åtskilliga af dess medlemmar kunna hafva, så torde väl den åsigten icke kunna inverka på bedömandet af förevarande fråga. Dessutom finnes en annan omständighet, på hvilken jag äfven bör få fästa uppmärksamheten, nemligen att i det landskap eller stift, hvilket den förstnämnde representanten tillhör, egentligen icke finnas några komministrar. Han har således icke varit i tillfälle att på närmare håll se, hurusom åtskilliga komministrar och kapellpredikanter, i följd af sina svaga inkomster, nedtyngas af näringsbekymmer, som menligt inverka på deras egentliga kall.

Det torde jemväl, med anledning af ett yttrande af samme talare, vara skäl anmärka, att de pågående lönerregleringarne i sjelfva verket icke slagit ut till nackdel för komministrarne. Ätminstone i det stift jag tillhört, eller Linköpings, hafva lönerregleringarne så utfallit, att i pastorat, der svagt aflönade komministrar funnits, hafva deras inkomster ökat på samma gång kyrkoherdarnes förminskats. Men det är tydligt, att denna förbättring af komministrarnes löner icke allmänt kan inträda förr än lönerregleringen i hvarje särskildt pastorat försiggått, och det är just därför detta anslag vid hvarje riksdag begäres för ett år i sender, tills behofvet upphört.

Dessutom har man kanske icke tillräckligt uppmärksammat ordalagen i Kongl. brefvet den 14 Februari 1868, och Utskottet har icke citerat fullt riktigt.

I Utskottets betänkande förekommer följande: "I afseende å förvaltningen af de sålunda indragna medlen har Kongl. Maj:t genom nådiga brefvet den 14 Februari 1868 föreskrifvit, att desamma skola insändas till Kongl. Räktekammaren, hvarefter Statskontoret bör, på sätt lämpligen ske kan, göra dem fruktbärande, och skola de derstädes, under benämningen "presternas lönerregleringsfond", behandlas utan sammanhang med statsmedlen."

I nämnda Kongl. bref deremot heter det uttryckligen, att föreskriften gäller de "icke indragna" medlen, hvadan det icke innehåller något om sådana medel, som vanligen benämnas indragna, medan deremot Utskottet kallar sådana medel indragna, som blifvit från vissa presterliga befattningar skiljda. Sådana medel, som blifvit till statsverket indragna, ingå icke till fonden, utan ingå till statsverket på annat sätt, ehuru sådana indragningar måhända ännu icke skett.

Då nu Ordföranden i Stats-Utskottet förklarar, att, enär nu är fråga om att bevilja anslaget endast för nästkommande år samt det sedan efter all utsigt skulle upphöra, han för sin del icke hyser några betänkligheter vid att bevilja detsamma och dessutom tillgångarne i lönerregleringsfonden, efter hvad ådagalagdt blifvit, icke medgifva indragning af ifrågavarande 10,000 riksdaler, så torde frågan derom kunna hvilas till nästa riksdag, då vi komma i tillfälle att se om fonden ytterligare ökats.

Jag yrkar fortfarande bifall till Kongl. Maj:ts framställning.

Herr Hedin: Af det jag i denna sak velat anföra, har redan åtskilligt blifvit sagdt, men då jag nu fått ordet, tillåter jag mig behålla det ett ögonblick.

Jag instämmer med den ärade representanten från Skåne i hans premisser, men skiljer mig från honom i afseende å konklusionen. Han uttalade den åsigt, att kyrkans rikt lönade tjenare borde af sina öfverflödiga inkomster afstå något åt de svagt aflönade. Denna grundsats är visserligen mycket vacker, men hur mycket vi än uttala den, ja, äfven om vi formulera den såsom ej blott en önskan, utan såsom ett anspråk, så lärer de svagt lönade prestmännens lott icke därför blifva bättre.

Jag tror mig äfven med den ärade representanten kunna täfva i brist på sympathier för statskyrkan, men hvarken stärkes denna institution genom att bevilja ifrågavarande anslag, ej heller påskyndas dess önskvärda fall genom anslagets vägrande.

Af Chefens för Ecklesiastik-departementet framställning kan jag ej draga någon annan slutsats än den, att Kongl. Maj:t, derest representationen nu icke beviljar det af Kongl. Maj:t äskade anslaget, ser sig ur stånd att uppfylla de löften, han gifvit, och de förhoppningar, han ingifvit dessa svagt aflönade prestmän. Men dessa löften och förhoppningar har Kongl. Maj:t gifvit med Riksdagens beslut till ryggestöd. För mig utgör denna omständighet skäl nog att yrka bifall till Kongl. Maj:ts framställning.

Herr Astrand: Då jag först genomläste Stats-Utskottets utlåtande i förevarande fråga, tyckte jag att det slut, hvartill Utskottet kommit, var väl motiveradt, men, sedan Chefen för Ecklesiastik-departementet upp-lyst Kammaren om beskaffenheten af de hjälpkällor, till hvilka Utskottet hänvisat, har jag kommit till en annan åsigt.

Under den diskussion, som nu i frågan pågått, hafva egentligen två skäl blifvit anförda såsom stöd för Stats-Utskottets hemställan. Det ena skälet har blifvit framdraget af en representant från Skåne, i det han fäste uppmärksamheten derpå, att, om löneregleringarne öfverallt hade tillgått så som de bort, hade betydliga öfverskott vunnits till fromma för de svagt aflönade prestmännen. Jag tror väl på möjligheten häraf, men man bör väl icke taga hänsyn till hvad som kunnat ske, utan till förhanden varande förhållanden. Detta motiv saknar således all tillämplighet på förevarande fall och kan icke läggas till grund för Kammarens beslut i frågan.

Det andra skälet anfördes af en ledamot utaf Stats-Utskottet, som påpekade den stora tillgång, som skulle ligga i behållna afkastningen af ecklesiastiska boställsskogarne, och hvilken, jemlikt Kongl. Maj:ts bref den 14 Februari 1868, skulle tillfalla presterskapets löneregleringsfond. Med anledning häraf vill jag endast påminna om den af Chefen för Ecklesiastik-departementet lemnade upplysning, att ifrågavarande inkomster för närvarande icke äro att påräkna. En stor post finnes visserligen att påräkna från Elfdalen, men som pastoratet skall delas, kommer denna tillgång att användas till kyrkobyggnad och aflöning åt de flera prestmän, som i följd af delningen komma att tillsättas.

Man må ej heller tro att stora inkomster af boställsskogarne allt framgent äro att påräkna. Ty, såsom en talare från Norrland upplyst, tillgår afverkningen på det sätt, att man på en gång tillgriper all den öfvermogna skogen, och det är därför klart, att afkastningen sedermera minskas, så att den knappt betäcker utgifterna.

Jag vill slutligen fästa Kammarens uppmärksamhet på en annan omständighet, hvilken icke förut blifvit påpekad. Afkastningen af sådana boställsskogar, som blifvit antingen af församlingarne inköpte eller till dem donerade, kan nemligen icke ingå till presterskapets löneregleringsfond. Om inkomsterna af sådana skogar, det oaktadt, skulle för detta ändamål användas, skulle troligen klagomål icke uteblifva, och jag är öfvertygad, att regeringen icke skulle lemna dem utan afseende. En stor del af prest-boställena hafva blifvit inköpta eller donerade, och deras afkastning är således icke, äfven om den härflyter af samma hemmans skog, tillgänglig för prest-löneregleringsfonden.

Om således Kammaren nu skulle bifalla Utskottets hemställan, skulle följderna blifva, att desse sämst aflönade komministrar och kapellpredikanter, som under några år fått en ringa tillökning i sina svaga inkomster, nu med ens beröfvades detta obetydliga tillskott, och jag tror att en sådan åtgärd skulle i hela landet anses såsom en våldsamt handling. Dessa fattige prestmäns ställning har icke blifvit förbättrad genom 1870 års skörd, ty de sitta i allmänhet på svaga hemman, som icke kunna inbringa särdeles riklig gröda, och hvad de kunna vänta af 1871 och 1872 års skördar kan icke nu beräknas.

Jag finner, för min del, att all billighet och rättvisa talar för bifall till Kongl. Maj:ts framställning, och jag yrkar därför afslag å Utskottets hemställan.

Herr Key: Jag anhåller få tillägga blott några få ord. En talare på Norrlandsbänken, med hvilken en representant från Östergötland instämde, yttrade, att boställsskogarne afverkades på det sätt, att man *elt* år gjorde en stor gallring, som genast förskaffade betydlig inkomst, men hvaraf följden blefve, att någon afkastning under de följande åren icke vore att påräkna. Utan att vilja obetingadt härpå ingå, då man med en rationell skogshushållning, d. v. s. med trakhuggning, hvarken tager så mycket på blott ett enda år, ej heller beröfvar sig all inkomst under en rad af derpå följande, så ber jag att få anmärka, att många boställsskogar icke äro på detta sätt afverkade, utan att gallringsafkastning af sådana skogar fortfarande kan beräknas ingå till löneregleringsfonden. De under år 1870 influtne medel utgjorde nära 40,000 riksdaler, således fyra gånger det belopp, hvarom nu tvistas. Ehvad nu meningen är att bilda en fond eller icke, så är det klart, att en dylik både skall uppstå och skall vexa, dels genom *skogsmedlen*, som till större eller mindre belopp alltid måste inflyta; dels genom *arrendemedel*, årligen nu uppgående till cirka 13,000 R:dr R:mt; dels genom att annexhemman, hvilkas indragning till statsverket beslutats, blifva lediga det eua efter det andra i den mån nuvarande innehafvarne gå bort. dels slutligen genom städse ökade räntor; — allt detta måste till slut komma att bilda en icke obetydlig fond, hvilken, om man icke rör vid den, skall tillväxa i en hastig arithmetisk progression. Det är också ett faktum, att fonden under de sednaste åren ökats högst betydligt och, om man fortfarande af statsmedel beviljar årligen 10,000 R:dr till de svagt aflönade prestmännen, i stället för att taga det erforderliga beloppet af denna fond, som onekligen för detta ändamål både bör och kan användas, så är det klart att fonden allt fortfarande skall ökas. Derfor om det blott behagar Kongl. Maj:t att taga af de tillgångar, som för ifrågavarande ändamål i sjelfva verket finnas, så kunna desse svagt aflönade prestmän få löneförbättring hvarenda en, utan vi behöfva bevilja det föreslagna anslaget. Jag yrkar därför fortfarande bifall till Stats-Utskottets hemställan.

Herr Hjelm: Jag begärde ordet med anledning af ett yttrande, som fälldes af en ledamot från Skåne, men sedan numera talare på Norrlands- och Stockholms-bänkarne besvarat detta yttrande, vill jag icke upptaga tiden med att upprepa hvad dessa Herrar anfört. Men då jag har ordet, ber jag att få erinra om, att äfven i min aflägsna hemort presterskapets löner äro ganska ojemnt fördelade. Det finnes nemligen äfven der sådana, som hafva 7,000 R:drs inkomster och till och med dubbelt eller mera, medan andra åter säkerligen skulle vara hänvisade till bokstaflig nöd, derest icke af statsmedel något tillades det lilla, som dessa, visserligen vidsträckta, men folkfattiga församlingar kunna lemna dem. Då det nu blifvit upplyst från statsrådsbänken, att det är fara värdt, att icke dessa lönebidrag kunna utgå, om icke Riksdagen beviljar de 10,000 R:dr, Kongl. Maj:t för sådant ändamål begärt, så måste jag för min del

instämna med dem, hvilka bifalla den Kongl. propositionen och afslå Utskottets hemställan. Jag tror nemligen icke, att det kan vara skäl att, för besparing af den ifrågavarande, jemförelsevis obetydliga summan, hänvisa många prester snart sagdt till ytterlig nöd, som vi förr icke så sällan haft kännedom om, att fallet varit hos mången komminister på landet.

Herr Lyttkens: Jag har begärt ordet, endast för att bestrida deras åsigt och tankegång, hvilka här påstått, att de, som, i likhet med mig, ämna vägra det ifrågavarande anslaget, skulle hafva för afsigt att draga utaf på lönen för de fattigare komministrarne. Denna åsigt synes hafva gjort sig så gällande, att man, för att inverka på oss, ansett nödigt att uppduka historier, om huru ondt komministrarne stundom få slita, huru det händt, att mjölken frusit i krukan för en komminister, då han var stadd på socknebud. Berättaren tillade dock, att den person, socknebudet gällde, icke ens hade ved till så mycket eld, som behöfdes för att upptina mjölken; och denne sednares ställning synes mig nästan hafva varit än sämre än den omtalade komministerns. Men oafsedt detta vill jag visst icke bestrida komministrarne det ifrågavarande lönebidraget. Om det stode i min makt att göra det än större skulle jag till och med icke tveka deruti. Frågan är nu sålunda icke om att draga in på deras löner, utan huruvida medel finnas till lönebidrag åt dem, utan att man behöfver taga ett särskildt anslag dertill ur folkets fickor. Vi hafva från statsrådsbänken hört ett bestridande af att sådana tillgångar finnas, och det på den grund att de befintliga medlen redan äro bortlofvade. Det kan väl vara möjligt. Men det uppgafs icke, att sådant gäller äfven om de medel, som kunna vara att för ändamålet påräkna under åren 1871 och 1872, då skogsmedel äfven synas böra komma att inflyta. Och derföre anser jag för min del, att vi kunna afslå den Kongl. propositionen.

Det har äfven blifvit sagdt på samma håll, att vid flera prestlöne-regleringar gått så till, att man tagit en del af kyrkoherdens inkomster och tillagt komministerns. Det är glädjande att höra, det så skett åtminstone i något stift. Eljest torde det allmänna förfaringssättet hafva varit, att man ökat både kyrkoherdens och den fattige komministerns inkomster på församlingens bekostnad. Man uppskattade säden till 2 R:dr per kubikfot och anslag så till exempel 2,000 kubikfot åt pastor. Genom de sednare årens missväxt har markegångspriset uppdrifvits till 2 R:dr 50 öre, ja till och med 2 R:dr 75 öre per kubikfot, och på det sättet har denna del af deras löner ökats med nära 40 procent. Det har dock icke i allmänhet sports, att man på pastorernes bekostnad hjälpt de fattiga komministrarne, utan församlingarne hafva gemenligen fått släppa till så åt den ene som åt den andre. Detta hörer dock icke egentligen hit, utan frågan är nu, såsom nämndt är, om penningar finnas till ifrågavarande ändamål utan att bevilja det begärda anslaget. Och då det icke blifvit bevisadt, att icke betydliga skogsmedel fortfarande komma att ingå till den för ändamålet bildade fonden, samt denna oupphörligen tillväxer, finner jag för min del icke någon våda vid att bifalla Stats-Utskottets förslag.

Herr Granlund: Det här blifvit uttaladt, såsom skäl för att man icke skulle bifalla Kongl. Maj:ts proposition, att presterna i allmän-

het äro ganska högt aflönade. Det kan visst icke bestridas, tvärtom måste medgifvas att en del äro begäfvade med allt för stora inkomster. Men det kan icke hafva någon inverkan på denna sak, der fråga är att förbättra lönerna för sådana prestmän, hvilkas ordinarie inkomster icke räcka till att förskaffa dem det nödvändigaste, och hvilka äfven med den ifrågasvarande löneförhöjningen ej få högre årlig inkomst än något öfver 800 R:dr; är det skäl att taga bort detta lilla bidrag från dessa fattiga svagt aflönade komministrar och kapellpredikanter? Det tror jag åtminstone icke. Man har sagt, att det finnes en stor fond att taga detta bidrag ur, utan att därför behöfva bevilja ett särskildt anslag. Men då Herr Statsrådet och Chefen för Ecklesiastik-departementet här nu upplyst, att denna fond icke är tillräcklig för ändamålet och att der icke finnes medel tillgängliga dertill, derest icke de begärda 10,000 riksdalerna beviljas, tycker jag, att det skulle icke vara alldeles så rätt att frångå ifrågasvarande personer det lilla högst behöfliga lönebidrag staten hittills lemnat dem.

Det ligger i grannskapet till den stad, der jag bor, en liten annexförsamling som under långa tider oupphörligen nödgats ombyta komministrar, derföre att deras lön är så liten, att ingen kunnat stanna der längre än tills han kunnat erhålla något bättre. För några år sedan ditflyttade en ung verksam man till denna beställning. I förhoppning att fortfarande få åtnjuta den obetydliga löneförbättringen, som genom ifrågasvarande anslag hittills utgått, har han under dessa sista åren gjort icke så ringa förbättringar vid sitt lilla magra boställshemman; och så torde förhållandet vara på flera ställen, och det vore en orättvisa om desse skulle nu gå i mistning af sin lilla lönetillökning.

Må således, då ifrågasvarande anslag enligt de upplysningar som meddelats, snart icke mera erfordras, för denna gång bifallas — äfven om man icke kan undertrycka den åsigt, att en del så högt aflönade prester borde af sina stora inkomster bidraga till de svagare aflönade.

Jag yrkar bifall till Kongl. Maj:ts proposition.

Herr Hörnfeldt: Om här vore, såsom flera talare synas hafva föreställt sig, fråga derom, att man genom bifall till Stats-Ütskottets hemställan skulle komma att minska de svagast aflönade presternas inkomster, då skulle jag draga i betänkande, huruvida jag icke heldre borde biträda Kongl. Maj:ts förslag. Men då det nu finnes en fond, som i första rummet bör anlitas för detta ändamål, och som äfven derför bör vara tillräcklig, kan jag icke inse, hvarföre vi dessutom skulle bevilja ett anslag, som då bör vara fullkomligt obehöfligt. Jag vill visst inte knappa in på lönerna för de svagast aflönade komministrarne och kapellpredikanterne, men anser mig blott icke böra anslå medel till löneförhöjning åt dem, så länge det finnes en fond, tillräcklig att afhjelpa behovet. Jag har väl hört af Herr Ecklesiastik-ministern, att denna fond redan skulle vara disponerad, så att den icke vidare skulle kunna lemna några medel till detta ändamål. Men jag vågar dock tro, att, om man räknar noga, den skall befinnas räcka till äfven för år 1872. Det har ju nyss uppgifvits, att äfven från Torps pastorsboställe kommer att inflyta för år 1872 icke mindre

mindre än 6,000 R:dr i skogsmedel och framdeles 500 R:dr dylika medel för hvarje år. Möjligen torde slika oväntade bidrag kunna vara att hoppas äfven från andra orter. Jag yrkar fördenskull bifall till Stats-Utskottets förslag.

Herr Carl Wikström: Herr Talman! mine Herrar! Då jag så sällan besvärar Kammaren med något yttrande, kan, oaktadt den redan långvariga diskussionen, jag hoppas på några ögonblicks tålmod, och jag skall fatta mig helt kort.

Mitt uppträdande är närmast föranledt af hufvudargumentationen i det anförande, som en bland Hallands inflytelserika medlemmar af Kammaren här nyligen hade, och som gick derpå ut, att, eftersom det enligt hans förmenande *icke* var bevisadt, att penningar för det ifrågakvarande ändamålet utur löneregleringsfonden *icke* vore att få, alltså kunde man gerna der, på sätt Stats-Utskottet föreslagit, taga medlen — sådant vore ej farligt.

Emot ett sådant sätt att resonera måste jag ovilkorligen protestera; det torde väl här, såsom i andra fall, tillkomma den, som någonting påstår, att detsamma, om det bestrides, sjelf bevisa. Och för resten: att från en fond, som håller på att samlas för ett visst ändamål, tillgripa medel för användande till något annat än just samma mål, är i så måtto farligt, som man derigenom undanskjuter möjligheten för sig att vinna detta mål i samma mån, som man beröfvar sig medlen för dess ernående.

För mig gestaltar sig den förevarande frågan mycket enkel, isynnerhet efter den utredning deraf, som Herr Statsrådet och Chefen för Eklestistik-departementet meddelat Kammaren; och det uttryck, som han mot slutet af sitt anförande, till ytterligare förtydligande af hvad han derunder förut yttrat, begagnade, eller att hvarken dividenden uti eller divisorsn till löneregleringsfonden ännu vore känd, har ju satt denna, af flere föregående talare så kallade räknefråga fullkomligt på det klara.

För att icke råka i tvist om ord må också jag kalla ärendet en räknefråga, men visst företer den, såsom sådan, en anmärkningsvärd egenhet. Han finner, så vidt jag förstår, icke mer än en siffra bekant — de begärda 10,000 R:dr — öfriga på kalkylen inverkan de faktorer äro obekanta; ty den summa, hvartill löneregleringsfonden tilläfventyrs kan komma att uppgå, är *icke* känd, och summan af de behof, som med denna fond böra fyllas, är det *ej heller*. Och om detta, såsom jag tror, är oversägligt, huru vill man då uppställa problemet och verkställa uträkningen? Det är tydligt, att man här vid lag måste komma till korta, och att uti nyss angifna omständigheter just ligger svårigheten för dem, som velat understödja Stats-Utskottets förslag att ådagalägga lämpligheten af detsamma.

Hvad angår behöfligheten af anslaget, så har man icke hört någon enda af alla dem, som i frågan sig yttrat, bestrida detsamma; — behöfvet måste alltså antagas vara allmänneligen erkändt. Nåväl, förhållom oss då, mine Herrar, praktiskt! Låtom oss för denna gång förkasta Stats-Utskottets förslag och genom beviljandet af ett extra anslag —

kanske nu för sista gången till detta ändamål — bifalla Kongl. Maj:ts proposition, såsom jag för min del finner mig högeligen manad att göra.

Herr Lithner: Jag ber om ursäkt, att jag ännu en gång begärt ordet i denna fråga, och lofvar att fatta mig helt kort. Utaf hvad som i diskussionen förefallit, sedan jag sist hade ordet, framgår, att alla talare vilja se till, att dessa svagt aflönade prestmän må erhålla den löneförhöjning, som är i fråga. Tvisten gäller nu endast, om medel finnas dertill, utan att bevilja det anslag Kongl. Maj:t begärt. Under denna tvist har en värd ledamot på Hallands-bänken såsom slutligt argument anført, att då "*ännu icke bevisadt är*", att icke medel finnas att tillgå för ändamålet, så vore det skäl afslå Kongl. Maj:ts proposition. Jag hade verkligen icke trott, att vi skulle befinna oss i den ställningen, att en ministers framställning af en sak, hvarigenom saken blir så tydlig, att man kan, som man säger, taga på den, här skulle bemötas med den rättgångsinvändningen, att ministerns uppgifter icke blifvit bevisade. Jag ber den värde ledamoten om ursäkt därför, att jag för min del i denna fråga verkligen måste, i likhet med den talare på Stockholms-bänken som sist hade ordet, förklara, att om det också icke funnes några andra skäl för bifall till Kongl. Maj:ts proposition, det skälet ensamt för mig vore nog dertill, att vederbörande minister förklarat, att, om icke Riksdagen beviljar det begärda anslaget, Kongl. Maj:t sättes ur stånd att honorera de löften om understöd han redan gifvit. Jag hemställer huru man kan komma och sätta i fråga, att en sådan förklaring bör bevisas, och om icke vanlig takt ålägger oss att tro ministerns ord i detta fall. För min del upprepar jag min anhållan om bifall till Kongl. Maj:ts framställning.

Herr Statsrådet Wennerberg: I fall jag, då jag nyss hade ordet, icke nog tydligt uttryckte, att denna vore den sista eller åtminstone näst sista gången, som ifrågavarande anslag begärdes, så ber jag att nu få göra det. Jag har uppfattat Riksdagens skrivelser i detta ärende så, att detta anslag ansetts böra utgå, till dess samtliga löneregleringar vore *verkställda*, äfven om alla icke blifvit fullt tillämpade, ty dermed kunde på åtskilliga ställen, såsom vi veta, dröja ända till 30 à 40 år efter regleringens fastställande. Uttrycket "*verkställda*" betyder sålunda, efter min uppfattning, ej annat än: af Kongl. Maj:t pröfvade och fastställda. Detta torde nu blifva fullgjordt till omkring medlet af nästa år. Det hade varit lyckligt, om afslutningen kunnat ske, innan Riksdagen då åtskiljdes. Kongl. Maj:t hade då vetat och kunnat för Riksdagen noggrant uppgifva den summa, som ännu behöfdes till fördelning emellan de presttjänster, som utöfver den bestämda lönen tarfvade ett större eller mindre bidrag af statsmedel. Då denna afslutning likväl icke lär kunna ske förr än i Juli eller Augusti månader, har Riksdagen alltså då ännu en gång varit tillsammans. Om Kongl. Maj:t därför skulle finna nödigt att återigen begära ett anslag för ifrågavarande ändamål, bör likväl då en så klar insigt hafva vunnits om behöfvets utsträckning, att en fullständig utredning deraf kan framläggas uti den framställning i ämnet, som kan

komma att göras, hvilken för öfrigt äfven kommer att afse ett betydligt mindre belopp än 10,000 R:dr och med säkerhet göres för sista gången.

Jag ber vidare att få beröra blott ett par frågor, som förekommit under diskussionen, men som icke synas hafva blifvit tillräckligt utredda. Hvad de öfriga beträffar har jag varit lycklig nog att erhålla en önskad hjälp inom Kammaren, och tror, att de inkast, som gjorts emot dem, blifvit af andra talare nöjaktigt bemötta. Jag får sålunda med anledning af ett nyligen faldt yttrande erinra, att vid löneregleringarna i allmänhet så tillgått, att man, der sådant varit möjligt, tillagt komministern någon del af den lön pastor haft. Väl är jag icke i tillfälle att uttala ett bestämdt omdöme i afseende å behandlingen af *alla* dylika ärenden, emedan jag icke så synnerligen länge varit med om deras handläggande. Men jag dristar påstå, att åtminstone på sednare tiden förfaringsstättet varit sådant jag nyss nämnde.

Angående vidare den förmenta tillräckligheten af löneregleringsmedlen behöfves det blott ett räkneexempel för att upplysa huru dermed förhåller sig. Här har två gånger blifvit sagdt, hvad som visserligen både är sannt och ganska tänkvärdt, att löneregleringsfonden redan nu uppgår till 70,000 R:dr, och att man kan vänta sig att under en ej aflägsen framtid dit komma att ingå betydliga summor för försåld skog och likaledes från annexhemman m. m. Jag tviflar visst icke härför; men hela beloppet häraf torde i allt fall ändock icke blifva tillräckligt. Förra gången jag yttrade mig togos i beräkning endast de 22 prestmännen, som erhållit Kongl. Maj:ts bestämda löfte om löneförbättring. Vid årets början uppgick dock hela antalet af prester, som erhållit hopp om understöd, till 100 och i närvarande ögonblick till något derutöfver. Om ifrån de 290 pastoraten, der reglering ännu icke blifvit verkställd, komma ytterligare 15 å 20, och man tänker sig, att hvar och en af dessa prestmän behöfver för sin anständiga bergning en löneförhöjning af öfver hufvud 500 R:dr, så fordrar detta en årlig räntetillgång af 60,000 R:dr. Men detta förutsätter åter efter fem procent ett kapital af 1,200,000 R:dr. Glädjande vore det i sanning, om man komme endast till hälften af denna summa, ehuru man då icke hade mer än 250 R:dr att gifva som löneförbättring åt hvar och en ibland de behöfvande.

Bör icke Kongl. Maj:t under sådana förhållanden och i öfverensstämmelse med gällande författningar försöka göra de penningar, som nu finnas och vidare inflyta, räntebärande, till dess löneregleringarna hinna blifva genomförda?

För min del anser jag, att så bör ske; och jag ber att som stöd för denna min åsigt få utur Kammarkollegii och Statskontorets cirkulär den 10 Maj 1868 uppläsa hvad der härom säges: "Enligt nådigt bref till Kammarkollegium och Statskontoret har Kongl. Maj:t förordnat — — — att medlen skola af Kronans uppbördsmän uppbäras och levereras till landträneriet — — — hvarefter Kongl. Statskontoret, i den mån medlen inflyta, bör göra dem *räntebärande* — — —; och skola de derstädes utan sammanblandning med statsmedel behandlas." Någon har ansett, att ett annat förhållande borde ega rum med skogsmedlen, men cirkuläret fortsätter sålunda: "beträffande de inkomster af ecklesiastika boställens *skogar*, som i enlighet med stadgandet i 24 § af Kongl. För-

ordningen angående hushållningen med de allmänna skogarne i riket den 26 Juni 1866 eller till följd af särskilda nådiga beslut böra användas till bidrag vid reglerandet af presterskapets aflöning, skola ofvanberörda föreskrifter i tillgängliga delar tjena till efterrättelse“; det vill, efter hvad jag förmodar, säga, att äfven dessa medel skola göras räntebärande. Kongl. Maj:t behöfver och i sanning allt detta, för att kunna göra den slutliga utdelningen så fullständig och tillfredsställande som möjligt.

Jag kan sålunda icke inse något skäl, hvarföre just denna Riksdag, som är den näst sista innan regleringarne blifva fullbordade, skulle, i motsats mot de föregående, draga in detta anslag. Det är väl ingen fråga derom, att icke Kongl. Maj:t, äfven om anslaget nu indroges, skulle finna någon utväg, för att dessa svagast aflönade prestmän skulle få hvad de nödvändigt behöfva. Men jag hemställer, huruvida det vore välbetänkt att sålunda inskränka Kongl. Maj:ts förmåga att vid den allmänna regleringen laga så, att hvar och en illa aflönad prestman för framtiden finge sitt behof afhulpet.

Efter det bistånd jag erhållit inom Kammaren, och det till och med af en ledamot af Stats-Utskottet, hoppas jag, att Kammaren bifaller Kongl. Maj:ts ifrågavarande framställning.

Herr Sven Nilsson i Österslöv: Då Herr Chefen för Ecklesiastik-departementet första gången hade ordet, gjorde han en beräkning öfver denna fonds tillgångar och utgifter. Det är icke lätt, åtminstone för mig, att uppfatta sifferberäkningar, som uppställas i ett muntligt föredrag. Dock hörde jag honom beräkna så, att fondens tillgångar efter åtskilliga år kunde nedgå, så att de torde "besticka sig" till måhända endast omkring ett par tusen riksdaler. Då han derefter uppgaf, att 290 pastorat ännu återstodo, deri lönereglering icke blifvit verkställd, och att somliga af dessa torde fordra tillskott utaf löneregleringsfonden, drog jag deraf den slutsatsen, att det hittills utgående bidraget till förbättring af de svagast aflönade presternas vilkor skulle fortfara för all framtid. Det var på denna grund jag yrkade afslag, ty, som jag yttrade, jag ville tillbakavisa dessa anspråk. Då jag nu emellertid hör Herr Statsrådet förklara, att anslaget ej vidare kommer att äskas, om ej möjligtvis nästa riksdag och då till ett mindre belopp, och man således kan hoppas få motse ett slut på denna beskattning, så vill jag frånträda mitt yrkande om bifall till Utskottets hemställan och förenar mig med dem, som yrka att Kongl. Maj:ts förslag måtte godkännas.

Friherre Gripenstedt: Jag vill gerna antaga, att alla de, som yttrat sig mot detta anslag, gjort det i den förmodan, att indragningen af detsamma icke skulle inverka på de personers rätt, hvilka hittills varit i åtnjutande af förbättring i sina otillräckliga löner, och att efter deras åsigt frågan endast gäller, huruvida icke dessa medel skulle kunna tagas på annat ställe, nemligen från den i Stats-Utskottets betänkande omtalade fonden. Men då nu på ett, enligt mitt förmenande, fullt öfvertygande sätt blifvit ådagalagd, att denna fond är afsedd för andra ändamål, och att, om det nu ifrågavarande bidraget skulle bestridas af denna fonds medel, dessa skulle blifva otillräckliga eller åtminstone

endast i förminskad grad kunna uppfylla dess ändamål, så kan jag icke finna något skäl till en sådan anvisning, så vida man icke lefver i den öfvertygelsen, som jag hört uttalas af en ledamot här i Kammaren, att vi hade utsigt till att denna fond skulle hädanefter "ofantligt ökas". Men jag kan icke rätt fatta af hvad skäl man trott sig kunna nära en sådan förhoppning, då det tvärtom visat sig, att största delen af fondens tillgångar bestå i sådana medel, som samlats genom tillfälliga inkomster, hvilka man temligen säkert kan förutse icke skola för framtiden uppgå till samma belopp som hittills. Enligt min tanke torde således den förväntade stora tillökningen icke komma att motsvaras af verkligheten. Jag hade äfven ämnat yttra mig något angående en åsigt, som här af en talare blifvit yttrad, nemligen att, då många prestmän hafva större tillgångar än som anses nödigt, det vore obehöfligt och orätt att anslå medel till de prester, som verkligen äro i behof af någon förbättring i sina vilkor. Denna invändning har emellertid redan blifvit till besvarande upptagen, och jag behöfver således ej vidare ingå i bevisning af påståendets orimlighet, men jag kan icke undertrycka min förvåning deröfver, att en sådan sats ens kunnat framställas. Med lika mycket skäl kunde det då sägas, att man aldrig behöfde tänka på någon fattigvård eller några bidrag härtill; ty det finnes ju många förmögna och rika personer, som kunde dela med sig af sina öfverflödiga egodelar. Så länge vi ännu icke lefva i ett tillstånd af fullständig kommunism, torde väl emellertid en sådan åsigt icke kunna göra sig gällande, utan, åtminstone tills vidare, hvar och en få oqvald besitta sin välfångna inkomst eller egendom.

Med afseende på en ledamots från Hallands-bänken yttrande, att den tillökning, som genom presternas löneroglering i allmänhet tillkommit komministrarne, icke blifvit tagen från kyrkoherdarne, utan åstadkommits genom tillskott af församlingarne, äfvensom med afseende å hvad Chefen för Ecklesiastik-departementet till bemötande deraf yttrat, får jag för min del förklara, att min erfarenhet i denna sak fullkomligt sammanstämmer med hvad bemålde Herr Departementschef i detta hänseende anfört, nemligen att på många ställen den tillökning, som tillkommer komministrarne, verkligen blifvit tagen från pastorerna. I den församling jag sjelf tillhör och der ny löneroglering egt rum sistlidna år, har församlingen icke behöft betungas med något tillskott till upphjelpande af komministerslönen, utan har dennes löneförbättring åstadkommits på det sätt, att den tillgång, som fanns för presterskapet gemensamt, och som förut var fördelad efter andra grunder, nu blifvit fördelad sålunda, att pastor, d. v. s. kyrkoherden, uppbär två tredjedelar och komministern en tredjedel deraf, i följd hvaraf komministerns lön blifvit betydligt förhöjd på bekostnad af pastorns, som jag emellertid anser vara fullt tillräcklig i alla fall. Hvad nu sjelfva saken vidkommer, så tillåter jag mig uttala den förhoppning, att Kammaren beviljar detta anslag, aldra helst sedan vi hört, att det är den sista eller näst sista gången detsamma af Kongl. Maj:t äskas.

Herr Carl Ifvarsson: De som lika med mig deltog i riksdagsförhandlingarne, då dessa 10,000 R:dr första gången beviljades, minnas

säkert ganska väl hvilka obehagliga känslor det väckte på många håll, då man sökte samt också lyckades att få detta anslag beviljadt genom förstärkt Stats-Utskott. Man befarade nemligen med skäl, att anslaget icke skulle beviljas blott för dessa tre år, utan att det skulle komma att utgå äfven för framtiden. Det var icke derföre att ej för tillfället förefanns behof deraf, utan derföre att man befarade att anslaget skulle fortfara äfven efter det presterskapets löner blifvit reglerade. Hvad som då förespåddes har mycket riktigt slagit in: anslaget har ända till denna dag utgått, hvilket hvar och en som något tagit kännedom om presterskapets inkomster måste anse vara obehöfligt, enär dessa på det hela taget torde vara fullt tillräckliga, förutsatt att de rättvist fördelas. Denna åsigt hyllades då allmänt och kan med skäl hyllas ännu i dag. Frågan återkommer år från år, riksdag vid riksdag, och ständigt mötes man af det svaret, att löneregleringen icke blifvit verkställd, och att anslaget sålunda icke kan indragas. Jag medger att det ännu kunde hafva skäl för sig, om det icke funnes medel för ändamålet. Ty oaktadt alla de utredningar jag hört, är jag långt ifrån öfvertygad, att de nu ifrågavarande medlen icke kunna, såsom Stats-Utskottet påpekat, tagas från löneregeringsfonden. Frågan gäller således huruvida man skall taga medlen derifrån eller om den skall växa till. Hvarför just börja dermed i år? frågar man; och jag frågar tillbaka, hvarföre först nästa år? och hvarför icke göra indragning af ett anslag, då medel för fyllandet af det med detsamma afsedda ändamålet finnas på håll, der de böra tagas. Enligt mitt förmenande har det aldrig varit Riksdagens tanke att fonden skulle bildas för att ostördt växa till, utan att, så snart några tillgångar å densamma blifvit disponibla, dessa tillgångar skulle aflemnas till förbättring af de svagast aflönade presternas löner. Jag afser härmed de belopp, som uppkommit derigenom att öfverflödiga tillgångar indragits; och då fonden till en del tillkommit på detta sätt, så vore det väl icke ur vägen att använda den, på sätt jag nu antydt. Jag kan således icke förstå hvarför man skall uppskjuta indragningen af dessa 10,000 R:dr. Blir det någon brist i tillgångarne för de svagast aflönade presternes vilkor framdeles, så får Riksdagen särskildt besluta derom. Att samla fonder och sålunda bilda låneanstalter på alla håll, hvarigenom staten beredes onödiga förvaltningskostnader, kan icke vara annat än oriktigt; detta har gått länge nog nu, men tiden är inne att snart draga in på dessa fonder och dymedelst minska och förenkla den kostbara förvaltningen. För öfrigt ställas för närvarande så stora anspråk på Riksdagen, att man är fullt befogad att söka fylla sina behof, der medel finnas att tillgå. Jag anser att Utskottet verkligen framställt så goda skäl för sitt afstyrkande, att detta envisa fasthållande vid anslagets utgående icke kan annat än förväna mig. Hade det icke funnits medel att tillgå, skulle jag icke haft något att invända mot anslagets beviljande, men då nu så icke är förhållandet, anser jag mig manad att yrka bifall till Utskottets hemställan.

Herr Gustafson: Den närmast föregående talaren har omnämnt, att, då det ifrågavarande anslaget för första gången beviljades genom förstärkt Stats-Utskott för flera år sedan, dessa gjorde på honom och åtskilliga andra ledamöter af dåvarande representation ett mycket obehagligt

intryck. Jag vill icke betvifla eller bestrida denna uppgift, men jag kan för min del icke finna, att densamma bör hafva inflytande på bedömande af detta ämne för närvarande. Frågan är nu, huruvida de svagast aflönade prestmännens lönevillkor fortfarande böra genom statens mellankomst förbättras; och af alla de talare, som uppträdt till försvar för Utskottets utlåtande, har ingen motsatt sig en sådan förbättring; men de hafva hänvisat till den så kallade "presternas löneruleringsfond." Då emellertid Herr Chefen för Ecklesiastikdepartementet klart och tydligt ådagalagt, att denna fond icke lämpligen kan eller bör för det ifrågavarande ändamålet användas, skulle bifall till Utskottets utlåtande medföra den påföljd, att de svagast aflönade prestmännen ej erhöles den välbehöfliga tillökning i sina inkomster, hvaraf de hittills varit i åtnjutande.

Jag får derföre yrka afslag å Stats-Utskottets utlåtande i denna punkt och bifall till Kongl. Maj:ts proposition; och jag är fullkomligt öfvertygad, att Kammaren icke skall vägra detta bifall, aldrähest sedan Herr Ecklesiastikministern förklarar, att det nu är sista eller åtminstone näst sista gången, som det ifrågavarande anslaget af regeringen äskas.

Herr *Ehrenborg* förenade sig med Herr *Gustafson*.

Herr *Sahlström*: Herr *Talman*! mine Herrar! Då alla medgifva att det är billigt lemna en ökad aflöning åt vissa alltför svagt aflönade prestmän, men åtskillige talare yrkat afslag å Kongl. Maj:ts proposition i denna del, af det skäl att de anse den fond, som blifvit bildad under namn af "Presternas löneruleringsfond", ega sådana tillgångar, att den begärda löneförbättringen kunde af dess medel utgå, så ber jag att få lemna några upplysningar om denna fond.

Inom Fryksände församling, der afverkning skett på pastorsboställets skog och försäljningssumman ingått till nämnda fond, beslöt man, redan innan Kongl. Förordningen af den 24 Juni 1866 utkom, att ingå till Kongl. Maj:t med anhållan att få afdrifva all fullmogen timmerskog å pastorsboställets egor, i ändamål att för en del af försäljningssumman inköpa ett nytt komministerboställe inom församlingen för omkring 20,000 R:dr och för öfrigt använda räntan af det återstående kapitalet såsom bidrag till komministerens aflöning.

Emellertid blef genom öfvannämnda Kongl. Förordning föreskrifvet, att såväl Fryksände pastorsboställe-skogs afkastning som inkomsterna af öfriga ecklesiastiska skogar inom riket skulle ingå till förenämnda fond. Nu har denna församling ingått till Kongl. Maj:t med begäran att få af fondens medel lyfta den erforderliga köpeskillingen för ett nytt komministerboställe. Visserligen finnas inom pastoraten redan förut fyra komministerboställen, men då moderförsamlingen, Fryksände, som har en betydlig areal och en folkmängd af 7,000 personer, icke har mer än en prest för närvarande, så synes denna begäran om en ny komministertjensts tillsättande vara både billig och nödvändig. Jemte det jag velat gifva Kammaren dessa upplysningar, får jag äfven såsom min åsigt uttala, att jag anser atkastningen af boställsskogarne i främsta rummet böra komma de församlingar till godo, inom hvilkas områden de äro belägna, och användas till afhjelpande af de olägenheter, som finnas i och för dessa för-

samlingars själavård. I detta fall vill jag såsom exempel anföra Fryksände och Ny sockens pastorater. För öfrigt anser jag fonden böra i mån af dess tillgångar för samma ändamål lemna bidrag till andra församlingar, der behöfven sådant mest påkalla, men ingalunda tillgripas för ett sådant behof, som det af Chefen för Ecklesiastik-departementet uti nu föredragna del af Kongl. propositionen framhållna, nemligen till förbättring af svagt aflönade komministrars och adjunkters lönevillkor. Dessa sednare olägenheter torde blifva afhjelpa, då presterskapets löneroglering hinne att afslutas, utan att man behöfver anlita de tillgångar, som ecklesiastikskogarne bereda och som för annat ändamål äro afsedda. Men innan lönerogleringen hunnit att afslutas, måste staten likasom många föregående år tillsläppa medel för den ifrågavarande löneförbättringen.

Jag yrkar således bifall till Kongl. Maj:ts proposition och afslag å Utskottets förslag i denna punkt.

Öfverläggningen förklarades slutad. Herr Talmannen, som under fortgången af denna öfverläggning uppkommit och intagit talmansstolen, framställde proposition ej mindre på yrkandet om bifall till Utskottets hemställan än jemväl på det yrkande som förekommit derom att, med afslag å Utskottets hemställan, Kongl. Maj:ts proposition i förevarande ämne måtte bifallas. Den sednare propositionen förklarades vara med öfvervägande ja besvarad. Votering blef då begärd samt en så lydande voteringsproposition uppsatt, justerad och anslagen:

Den, som bifaller hvad Stats-Utskottet hemställt i tjugonde punkten af dess utlåtande N:o 17,

röstar ja;

Den det ej vill,

röstar nej;

Vinner nej, har Kammaren, med afslag å Utskottets hemställan, bifallit Kongl. Maj:ts nådiga proposition i det ämne, hvarom förevarande punkt handlar.

Omröstningen utföll med 71 ja mot 97 nej, och hade alltså Kammaren beslutit enligt nej-propositionens innehåll.

Punkterna 21—29.

Biföllos.

Punkten 30.

Herr Asker: Herr Talman! mine Herrar! Till Stats-Utskottet hem-bär jag en skyldig gärd af erkänsla för det sätt, hvarpå Utskottet åter-gifvit hvad Konungens Befallningshafvande beträffande denna fråga i underdånighet anført och tillstyrkt. De skäl, som i detta yttrande återopas, gifva mig anledning till förhoppning att Kammaren icke skall neka sitt bifall till anslaget ökande, så att detsamma blir för ändamålet tillräckligt. Innan jag inlåter mig i en närmare pröfning af dessa skäl, torde

det för de ledamöter af Kammaren, som icke deltagit i frågans behandling vid föregående riksdagar, tillåtas mig kasta en blick tillbaka på denna anslagsfrågas uppkomst och utveckling.

Vid 1863 års riksdag väcktes af en ledamot i Preste-Ståndet motion om ett anslag, så framt jag rätt minnes, af 15,000 R:dr, för att grundlägga ett sjukhem för spetelska i Jerfsö socken. Riksdagen biföll denna framställning så, att ett anslag af 3,000 R:dr beviljades till vård och underhåll af spetelske sjuke, under vilkor att landstinget anvisade enhanda belopp för ändamålet. Riksdag efter riksdag har sedermera anslaget beviljats med samma belopp och under samma vilkor. De medel, som sålunda dels af staten, dels af Gefleborgs läns landsting tillskjutits, hafva blifvit använda på det sätt, att en del utgifvits till de sjukas vård och underhåll, och den återstående delen till uppförande af ett sjukhem. Såsom bevis på att Riksdagen med särdeles välvilja omfattat detta företag, ber jag få nämna, att då Kongl. Maj:t på grund af gjord framställning vid en föregående riksdag äskade ett belopp på extra stat för att möjliggöra fullbordandet af detta sjukhem, men den anslagssumma Kongl. Maj:t föreslog, ansågs för ändamålet otillräcklig, så höjde Riksdagen, på derom framställt yrkande, anslagsbeloppet till omkring 8,000 R:dr. Med dessa medel och en del af de årliga anslagen — såsom jag nyss nämnde — har sjukhemmet blifvit färdigbygdt, för ändamålet inredt och försedt med alla nödiga sjukvårdsmaterialier, för ett enligt planen beräknadt antal af 24 patienter.

Så snart byggnaden var färdig, ingick direktionen till Konungens Befallningshafvande med ett detaljeradt kostnadsförslag öfver de årliga utgifterna för sjukvården, slutande med en summa af 8,000 R:dr. Då Konungens Befallningshafvande icke kunde finna, att detta utgiftsförslag på något sätt var för högt beräknadt, och under förutsättning att Riksdagen äfven framgent ville med halfva underhållskostnaden bidraga, gjordes hos Kongl. Maj:t framställning att af den erforderliga summan, 8,000 R:dr, Kongl. Maj:t i nåder ville uti proposition till Riksdagen begära en summa af 4,000 R:dr, att utgå med vilkor att länets landsting bidroge med lika stort anslag, och blef denna framställning jemväl af Sundhets-kollegium uti afgifvet utlåtande understödd och förordad.

Med afseende å patientantalet tillåter jag mig nämna, att för närvarande 14 äro intagne på sjukhemmet, och att, enligt hvad direktionen meddelat, för närvarande hvila ansökningar från 15 af sjukdomen angripna personer, som önska inträde å sjukhemmet, således tillsammans 29 patienter, eller 5 utöfver det antal af 24 patienter, för hvilkas inrymmande sjukhemmet blifvit anordnad.

Stats-Utskottet har vid behandlingen af denna fråga yttrat sin välvilja för anstaltens uppehållande med bidrag af statsmedel, men säger att denna fråga synes "förmåligast vara en vederbörande kommuners angelägenhet." I enlighet med denna uppfattning anser sig icke Utskottet kunna tillstyrka Riksdagen att understödja anstalten med högre belopp än som de föregående åren tilldelats densamma, eller 3,000 R:dr, att utgå under vilkor att Gefleborgs landsting bidrager med *minst* lika stort belopp. Men då det, för att denna sjukanstalt skall motsvara sitt ändamål, erfordras 8,000 R:dr årligen, så följer att landstinget måste tillsläppa

5,000 R:dr, om staten endast bidrager med det af Stats-Utskottet föreslagna beloppet.

Denna nya, af Stats-Utskottet framställda åsigt, att uppehållandet af anstalten är ett kommunalonus, kan jag för min del icke gilla. En sådan uppfattning gör sig icke gällande i Norge, der två om icke tre sjukhus för spetelske underhållas medelst statsanslag och årligen tillskynda norska statskassan betydliga uppoffringar. Men icke heller i Sverige har frågan blifvit betraktad från den af Stats-Utskottet angifna synpunkten. Som jag redan omnämnt, har Riksdagen beviljat ett extra anslag till byggnadens fullbordan, hvilket bevisar att frågan då betraktades som en statens angelägenhet.

Men äfven ett annat skäl finnes, som visar att sedan lång tid tillbaka denna sjukdom i vårt land blifvit betraktad som en riksolycka. Gå vi till gällande lag, så finna vi uti "Giftermålsbalken" bland absoluta hinder för ingående af fästning och äktenskap ordet "spetelska" stäldt i främsta rummet. De män, som stiftade 1734 års lag, hade således insigt om att denna sjukdom borde uppfattas såsom en statsangelägenhet. Men 140 år efteråt kommer nu Stats-Utskottet och vill införa den nya lära, att sjukdomen förnämligst vore en "vederbörande kommuners angelägenhet."

Jag vill icke och kan icke inlåta mig i någon slags beskrifning på denna sjukdom. Svenska språket eger knappast ord att uttrycka det fasansfulla i deras belägenhet, som angripas af denna ohyggliga farsot, och jag ber Gud bevara hvarje annan landsort för denna landsplågas inträngande öfver dess gränser.

Men just för att förekomma en möjlig spridning af densamma, är den ifrågasatta förhöjningen i anslaget nödvändig. Man bör väl icke ställa så till att, sedan Riksdagen gifvit anslag till grundläggandet och fullbordandet af en anstalt, der de olyckliga sjuke kunde erhålla en omsorgsfull vård och således smittan i den möjligast högsta mån kunde hämmas, man ryggar tillbaka för att med en jmförelsevis ringa summa understödja densamma, så att det dermed afsedda ändamålet kan uppnås.

På grund af hvad jag nu yttrat, vågar jag hoppas att Kammaren skall ause denna angelägenhet sammanfalla med statens intressen och en af billighetsskäl förestafvad samhällsfordran. Jag vågar därför i ödmjukhet hemställa, att Kammaren, med förbigående af Stats-Utskottets förslag, må bevilja detta statsanslag att utgå för år 1872 med 4,000 R:dr, mot enahanda vilkor som tillförene dervid varit fästadt, nemligen att Gefleborgs läns landsting tillskjuter enahanda belopp.

Herr Gefve Posse: Den föregående ärade talaren har framställt många ömmande skäl till försvar för det af honom gjorda yrkandet om förhöjning af anslaget till Jerfsö sjukhem för spetelska. Jag vill icke inlåta mig i någon vederläggning af dessa skäl, emedan jag anser till rättfärdigande af Utskottets åtgärd i frågan endast behöfva återopas den omständigheten, att Stats-Utskottet tillstyrkt det belopp Kongl. Maj:t begärt. Jag vill derjemte påminna om, att då vid föregående tillfällen denna anslagsfråga varit före i Kammaren, meningarne om densamma icke varit så

alldeles öfverensstämmande. Under sådana omständigheter torde det vara försigtigast att åtnöjas med den utgång saken fått.

För min del anser jag, att 3,000 R:dr, eller den summa Utskottet tillstyrkt, är för det afsedda ändamålet tillräcklig, då den förut visat sig vara det, och vågar hoppas att Kammarerna skall finna, att Stats-Utskottets tillstyrkande i denna punkt är förtjent af Kammarernas bifall.

Öfverläggningen var slutad. Mellan Utskottets förslag och det af Herr Asker nu framställda ändringsförslaget blef, då Herr Talmannen förklarade ja öfvervägande för bifall till Utskottets hemställan, omröstning begärd af Herr Asker. Följande voteringsproposition blef då uppsatt, justerad och anslagen:

Den, som bifaller i oförändradt skick hvad Stats-Utskottet hemställt i 30:de punkten af dess utlåtande N:o 17,

röstas ja;

Den det ej vill,

röstas nej;

Vinner nej, har Kammarerna beviljat det ifrågasatta anslaget till förhöjdt belopp af Fyratusen riksdaler, med vilkor att Gefleborgs läns lands-ting till anstaltens underhåll bidrager med minst lika stort belopp.

Omröstningen visade, att 113 ledamöter röstat ja och 37 nej, hvadan Utskottets hemställan bifallits.

Punkterna 31 och 32.

Biföllos.

Punkten 33.

Herr Lyttkens: Meningen med detta förslag synes vara, att en del af den ifrågavarande myntsamlingen skulle förenas med myntkabinettets samlingar, en del åter försäljas, sedan dock hela samlingen förut blifvit af staten inköpt. Huru mycket som skulle säljas är dock ännu icke bestämdt, således ej heller huru stor del som kan för statens räkning behövas. Det är således ej heller möjligt att nu afgöra, till huru stort belopp statens utgift för inköpet af samlingen slutligen kommer att uppgå. Vid sådant förhållande kan jag för min del ej finna annat, än att frågan ännu ej blifvit tillräckligt utredd. Sannolikt är också, att, om staten sedermera säljer en del af mynten, köpeskillingen för dem blir så obetydlig, att säkerligen hela det nu begärda anslaget kommer att åtgå, ty hvar skall man väl finna köpare? De utgifter vi redan beslutat för landets försvar äro stora, och det finnes ett annat särdeles viktigt behof, som för att fyllas kräfver mycket penningar, behofvet af en förbättrad folkundervisning. Riksdagen afslog i fjor en löneförhöjning af 50 R:dr åt hvar och en af rikets folk-skolelärare. Grunden till afslaget var ej någon ovilja mot folkundervisningen, utan statskassans dåliga tillstånd; och jag frågar då, om det kan vara möjligt, att vi hafva råd till att anslå 20,000 R:dr till inköp af en

myntsamling, hvars flesta species kanhända icke ens äro för myntkabinetet behöfliga. Äro våra tillgångar ej så stora, att de medgifva en så obetydlig förbättring i deras vilkor, hvilka åt våra barn skola bibringa den första undervisningen, som 50 R:dr om året, då hafva vi ej heller råd till att anslå 20,000 R:dr för ett ändamål af jemförelsevis så ringa nytta som det nu ifrågavarande.

Jag yrkar af dessa skäl afslag å Utskottets hemställan.

I detta anförande instämde Herrar *Carl Aron Jönsson*, *Magnus Jonsson*, *Gunnar Eriksson* och *Englander* samt *Nils Nilsson* från Blekinge län.

Herr Statsrådet *Wennerberg*: Då ingen af Stats-Utskottets ledamöter begärt ordet för att svara på de af den föregående talaren mot Utskottets förslag framställda anmärkningar, så må det tillåtas mig, att till Kammaren lemna de upplysningar jag i denna sak är i tillfälle att afgifva. Jag ber då att få fästa uppmärksamheten först och främst på den omständigheten — hvilken äfven uti Utskottets betänkande blifvit påpekad — att Riksdagen förlidet år i underdånig skrifvelse den 9 Maj hemställt: "det Kongl. Maj:t täcktes vidtagna lämpliga åtgärder för att förvärfva ifrågavarande myntsamling eller de delar deraf, som för kompletterande af statens samlingar kunde finnas behöfliga." Denna Riksdagens önskan har blifvit efterkommen. Ordalagen i skrifvelsen kunna visserligen anses innebära till och med ett bemyndigande att, utan Riksdagens hörande, helt enkelt inköpa samlingen; Kongl. Maj:t har dock ej tolkat den så, utan endast ansett dem innebära en anhållan, det Kongl. Maj:t ville tillse, om egaren af samlingen skulle vilja afstå densamma antingen hel och hållen eller ock endast till viss del. Egaren har, på derom gjord förfrågan, förklaradt, att han ej ville medgifva någon särskild försäljning af ett urval af samlingen, desto mindre som ett förmånligt anbud å *hela* samlingen redan förut af en privat person blifvit till honom framställt, men afslaget; men han uttryckte på samma gång sin önskan att, af kärlek till sin samling och för att få densamma införlifvad med statens, hvarigenom denna skulle blifva mera fullständig, än hon nu vore, och försedd med åtskilliga vackra exemplar, som hon nu saknade, öfverlemna den hel och hållen åt staten. Frågan blef nu den, huruvida *hela* samlingen behöfdes för myntkabinetet eller ej. Föreståndaren för kabinettet ansåg, att endast vissa delar af densamma erfordrades för kabinettets kompletterande. Den återstående, visserligen mindre värdefulla delen skulle dock, enligt hvad jag af sakkunnige personer inhemtat, vid en försäljning möjligen inbringa ett rätt betydande belopp, måhända uppgående till hälften af hela köpesumman. För öfrigt innehåller denna myntsamling så mycken valuta i sjelfva metallen, och de flesta af mynten och medaljerna ega genom sin sällsynthet och ovanliga skönhet så stort värde, att man icke kan anse den begärda summan för högt tilltagen.

Jag har nu afgifvit de upplysningar jag uti ifrågavarande sak ansett nödiga och hoppas att Kammaren lemna sitt bifall till Kongl. Maj:ts af Utskottet tillstyrkta framställning.

Herr Jöns Pehrsson: I likhet med den förste talaren vill äfven jag yrka afslag på denna punkt. Vi hafva nu beviljat det ena anslaget efter det andra till mer eller mindre nyttiga ändamål, men det torde icke blifva lika lätt att utfinna det sätt, hvarpå penningarne skola anskaffas. För min del anser jag verkligen det vara bäst att staten i sin hushållning ej söker att komma öfver likt och oläckt, ty det kan då hända att det går med honom på samma sätt som med den enskilde, hvilken hushållar illa: att han till slut måste sälja allt hvad han eger och litet dertill för att kunna betala hvad han köpt. Jag tror att den nu ifrågavarande utgiften ingalunda kan räknas bland de nödvändiga och yrkar derföre afslag å Utskottets hemställan.

Herr Grefve Posse: Det kan nog synas en del af Kammarens ledamöter besynnerligt, att Utskottet enhälligt och utan någon reservation tillstyrkt detta anslag, men om de behaga taga i öfvervägande, att Riksdagen sjelf i fjor fattat ett beslut, hvari begärdes att Kongl. Maj:t ville vidtaga åtgärder för samlingens inköpande, så skola de finna att Utskottet, med afseende på den uppfattning af frågan som vid förra riksdagen gjorde sig gällande, ej kunnat annat än antaga, att samma uppfattning äfven vid denna riksdag skulle fortfa. Jag tror att det knappt varit tillbörligt för Utskottet att lemna utan afseende eller söka tillintetgöra det af Riksdagen förörlidit år fattade beslutet, lika litet som det vore Riksdagen värdigt att nu fatta ett beslut i strid mot det nyssnämnda. För min enskilda del understödde jag icke vid förra riksdagen den då föreslagna skrivelsen till Kongl. Maj:t om denna myntsamlings förvärfvande åt staten, men sedan beslut derom en gång blifvit fattadt, anser jag det för nödvändigt att upprätthålla den mening som då gjorde sig gällande.

Jag yrkar af detta skäl bifall till Utskottets hemställan.

Herr Lyttkens: Det förekommer mig, som om Utskottet ej hade tagit i betraktande de förändrade förhållanden, som efter sednaste riksdagen inträdt, och de, snart sagdt, orimliga anslag som nu för så många andra viktiga ändamål erfordras. Det beslut, som vid förra riksdagen fattades, var ej heller fullt bestämdt till sitt innehåll. Något bestämdt anslagsbelopp blef då ej beviljadt. Samlingen kan visserligen hafva ett stort värde i antiqvariskt afseende, men den behöfs ju icke hel och hällen för statens räkning; en del af deusamma måste ju säljas, och hvem kan garantera för, att den blir något så när betald? Hvad som behöfves för nödvändiga utgifter tror jag, att representationen både vill och bör lemna men, då man måste välja emellan de nödvändiga och de mindre nödvändiga, så måste man först se de förra till godo. Jag yrkar ännu en gång afslag å punkten.

Herr vice Talmannen Mannerskant: Jag anser, att vi böra bevilja det begärda anslaget, icke blott derföre att föregående Riksdag redan gifvit på hand att göra detta inköp, utan äfven derföre att detta är ett sällsynt tillfälle att förvärfva mynt af ouppskattbart värde; jag talar icke om dess metalliska värde, utan om dess betydelse för vetenskapen, ty flera af dessa mynt skulle, enligt sakkunnige mäns utsago, eljest icke

ens till något pris kunna anskaffas. Det vore derföre i min tanke oursäktligt, om Riksdagen icke ginge in på det ifrågavarande inköpet. Jag yrkar alltså bifall till Stats-Utskottets utlåtande i denna punkt.

Herr Leijer: Jag kan icke fatta annat, än att Riksdagens beslut i denna fråga förlidet är hade den utsträckning, att Kongl. Maj:t på sagda beslut skulle redan nu kunnat inköpa den omtalade myntsamlingen. Ty det heter uttryckligen i Riksdagens underdåniga skrifvelse: "Med anledning af hvad sålunda blifvit upplyst, har äfven Riksdagen ansett, att det nu erbjudna tillfället att komplettera statens myntkabinett med sådana sällsynta svenska mynt, som deruti saknas, icke bör lemnas utan afseende." Och vidare: "Då dessutom Eders Kongl. Maj:t bäst är i tillfälle bedöma, huru myntkabinettet med minsta uppföring å statens sida må sättas i tillfälle att förvärfva de mynt utur den Meinanderska samlingen, som för närvarande i statens samlingar saknas, vare sig detta med egarens begifvande kan ske genom urval eller på annat sätt, får Riksdagen i underdånighet anhålla, *det täcktes Eders Kongl. Maj:t vidtaga de åtgärder, som kunna finnas lämpliga för att förvärfva Expeditionschefen Meinanders svenska myntsamling" etc.*

Detta synes mig vara rent af en fullmakt för Kongl. Maj:t, och Regeringen skulle derför utaf till buds stående förskottsmedel redan nu kunnat hafva gjort det ifrågavarande inköpet. Å andra sidan vore det icke Riksdagen värdigt att frångå ett så beskaffadt beslut, som vid förlidet riksmöte fattades, då samma personer voterade, och att nu liksom begagna sig af Regeringens undseende för Riksdagen. Jag yrkar derföre bifall till Utskottets förslag.

Herr Sven Nilsson i Österslöf: Äfven jag vill ingalunda bestrida, att man ju i främsta rummet bör göra afseende på de nödvändigaste utgifterna, men jag tror, att det icke går an att nu i år vägra detta anslag, sedan man sjelf i fjor hos Kongl. Maj:t anhållit derom. Jag trodde verkligen icke, att man skulle vilja taga sitt ord tillbaka, sedan det en gång var bestämdt gifvet.

Ser man för öfrigt i Kongl. Vitterhets-, Historie och Antiquitets-akademins skrifvelse hvad den ifrågavarande myntsamlingen innehåller, så finner man deribland flera guldmynt af många dukaters vigt, en mängd specier och andra silfvermynt, samt dessutom många sällsynta mynt af stort värde. Dock, i hvilket fall som helst, anser jag det vara vår skyldighet att här stå vid vårt ord, och jag yrkar derföre bifall till den ifrågavarande punkten.

Herr Jöns Pehrsson: I anledning af hvad Herr vice Talmannen anförde, att Kammaren skulle hafva gifvit på hand att inköpa denna myntsamling, så får jag tillkännagifva, att jag åtminstone icke varit med om ett sådant beslut; och om Kammaren skulle begått någon, så att säga, mindre klok handling, så är det derföre icke sagdt, att den efterkommande Kammaren måste vara ovilkorligt bunden dervid. Då Herr vice Talmannen vidare säger, att myntsamlingen är af så högt värde, så kan ju sälja-

ren lätt afyttra densamma på annat håll. Jag tror icke, att statens välfärd kräver ett sådant köp.

Jag är visserligen icke lärd, och kan derföre icke bedöma saken, men jag tror att man kan blifva fullproppad med för mycken vetenskap, och jag tycker derföre att de samlingar, vi redan ega, kunna vara tillräckliga för huru lärda män som helst. Jag yrkar fortfarande afslag å betänkanudet.

Öfverläggningen var slutad. Enligt de yrkanden som förekommit, gäfvos propositioner dels på bifall till Utskottets hemställan och dels på afslag derå. Då propositionen på det förra yrkandet förklarats vara med öfvervägande ja besvarad, begärdes votering.

Uppsattes, justerades och anslogs följande voteringsproposition:

Den, som bifaller hvad Stats-Utskottet hemställt i punkten 33 af dess utlåtande N:o 17,

röstas ja;

Den det ej vill,

röstas nej;

Vinner nej, har Kammarerna afslagit Utskottets hemställan i förevarande punkt.

Voteringen utföll med 104 ja mot 47 nej, hvadan Utskottets hemställan bifallits.

Punkten 34.

Bifölls.

De vid utlåtandet fogade tabeller godkändes, under förbehåll om den ändring deri som påkallades af Kammarernas vid punkten 20 fattade beslut.

§ 4.

Härefter begärdes ordet af Herr Lindström, som yttrade: Herr Talman! mine Herrar! Vid det sammanträde, som hölls sistlidne måndags afton och då jag af skäl, som säkerligen skulle respekteras, om de nämndes, nödgades vara frånvarande, yttrades, vid behandlingen af Konstitutions-Utskottets utlåtande N:o 3, utaf Herr Anders Peter Andersson följande ord: "En af denna Kammares ledamöter har under förra riksdagen varit permitterad 2½ månader;" och tillägger han i sammanhang härmed: "Om vi, såsom afsigten verkligen synes vara, hädanefter ämna hålla hålla något strängare kontroll öfver statens tjenstemän och tillse, att de göra fullt arbete för den lön de uppbära, må vi då först söka, att, som man säger, sopa rent för egen dörr"; hemställande slutligen talaren, "om det kan vara med full rättvisa öfverensstämmande, att den, som under halfva riksdagstiden är frånvarande för att sköta egna eller andras affärer, skall erhålla lika stort arvode som den, hvilken under hela riksdagens lopp är

på sin plats och uppfyller sin pligt.“ Jag anser mig i följd af detta yttrande och då jag förnummit, att de citerade orden icke kunnat åsyfta någon annan, än den som nu talar, alldenstund ingen annan af denna Kammarres ledamöter vid förra riksdagen varit borta 2½ månad, böra upplysa, att jag med Kammarens begifvande erhöi denna permission för en angelägenhet, som jag ej här behöfver omtala, men tillika upplysa derom, att jag för den tiden icke uppburit något riksdagsarfvode och icke ens fullt för den tiden jag var närvarande vid riksdagen. Jag får därför tillbakavisa den gjorda insinuationen såsom i alla afseenden fullt obefogad.

Kammarens ledamöter åtskiljdes nu kl. ½ 3 e. m., men sammanträdde åter

Kl. 6 e. m.

§ 5.

Föredrogs Stats-Utskottets utlåtande N:o 18, angående regleringen af utgifterna under Riks-statens nionde hufvudtitel.

Punkten 1.

Bifölls.

Punkten 2.

Herr Liss Olof Larsson: För min del får jag yrka afslag å denna punkt samt bifall till reservanternes förslag å sidan 22 af detta utlåtande. Jag behöfver icke i denna Kammarre anföra några skäl för detta mitt yrkande, när denna reservation innehåller nästan detsamma, som Andra Kammararen för sin del vid de tvänne sistlidne riksdagarne beslutit i denna fråga. Skilnaden består nemligen endast deri, att uti reservationen blifvit tillagda dels de orden: “emot viss tillökning i aflönningen, der sådant anses erforderligt“, dels ock slutmeningen: “äfvensom att Riksdagen måtte till bestridande af kostnaderna för nämnda utredning anvisa ett extra anslag för år 1872 af 10,000 R.dr.“.

Herr Carl Ifvarsson: Jag är förekommen af Herr Liss Olof Larsson, hvarföre jag afstår från ordet och endast yrkar afslag å Utskottets hemställan samt bifall till reservanternes förslag.

Herr Lars Persson: Det är visserligen glädjande att finna, att Utskottet i år kommit till en motsatt åsigt i denna fråga mot i fjor, när det nu tillstyrker aflåtande af en skrivelse till Kongl. Maj:t i samma syfte som då, ehuru af betydligt inskränktere omfattning. Jag tror likväl, att dels det förslag som innefattas i min motion dels ock det beslut, som Andra Kammararen i fjor fattade i detta ämne, är mera ändamålsenligt än

Utskottets

Utskottets nu föreliggande hemställan. För att derföre bereda den största möjligheten att uppnå det afsedda ändamålet anser jag klokast vara att vi, med afslag å Utskottets förslag, lemna vårt bifall till reservanternas hemställan; och anhåller jag vördsamt om proposition å detta mitt yrkande.

Herr Olof Fredrik Pettersson: Under de tvänne nästlidne riksdagarne har jag väckt motioner i samma ämne som den nu föreliggande frågan, och dessa mina motioner hafva såväl af dåvarande Stats-Utskott som ock af Andra Kammaren till vissa delar blifvit behjertade och förordade till bifall, hvaremot de i Första Kammaren stött på ett envist motstånd. Af hvilka skäl detta motstånd egt rum har jag ännu ej fått fullt klart för mig, men jag har trott mig böra söka detsamma uti något visst embetsmanna-intresse, fastän jag för min del anser, att embetsmännen borde vara tacksamma, då man genom dylika förslag afser att bereda dem framtidsförmåner. För mig har det varit en tillfredsställelse att se, att Utskottet ånyo omhuldat saken och tagit den i närmare skärskådande, och jag anser att man derför bör vara Utskottet tacksam, ehuru särdeles många förslag der blifvit åvägabragta. Dock tror jag, att det af reservanterne framställda förslag innebär ett lyckligare sätt att få denna fråga ändamålsenligt löst än Utskottets, ehuru jag anser att såväl anslaget för den ifrågasatta utredningen är temligen högt tilltaget samt förslaget i öfrigt kanske något vidtomfattande.

Jag yrkar bifall till reservanternes förslag och afslag å Utskottets hemställan i denna punkt.

Herr Jöns Andersson: Såsom motionär i frågan instämmer jag till alla delar med Herrar Lars Persson och Ifvarsson samt yrkar afslag å Utskottets förslag i denna punkt och bifall till den å sidan 24 vid detta utlåtande fogade reservation.

Herr Helander: Jag skulle icke tro att jag misstagit mig i den uppfattning, att man inom representationen synes vara temligen ense derom, att någon förändring bör vidtagas i afseende å pensionsväsendet. Deremot synas åsigtarna vara delade angående sättet att vinna det eftersträfvade målet. Är det nu verkligen så, att en förändring i detta fall skulle leda till besparingar för statsverket, så synes det äfven vara skäl att så fort som möjligt söka vinna detta resultat. Men detta kan icke vara att motse, så länge den ena Kammaren envist vidhåller sin mening och den andra en annan. Hittills har Andra Kammaren velat hafva en förändring i detta afseende i hufvudsaklig öfverensstämmelse med reservanternes förslag. Jag skall icke uppehålla mig med en profning, huruvida detta innebär fördelar framför Utskottets; dock må det tillåtas mig att, såsom min enskilda tanke, uttrycka, att jag verkligen för närvarande anser reservanternes förslag förtjena mindre afseende än Utskottets. Skulle, det oaktadt, Riksdagen verkligen finna det förra vara bättre och mera ändamålsenligt, synes det mig åtminstone vara erforderligt att staten på något sätt garanterar, att den af reservanterne förordade pensionsanstalten verkligen kom-

mer att uppfylla sina åtagna förbindelser. Jag anser, som sagdt, att det för närvarande vore riktigast att bifalla Utskottets förslag; men, då det icke nu är fråga om att definitivt uttala sig för pensionsväsendets ordnande på det ena eller andra sättet, utan blott för en närmare utredning af frågan, så undrar jag, om det icke vore skäl att söka, om möjligt, åstadkomma en sammanjemkning af de olika meningarne. Det skulle ju kunna hända, att en utredning i den ena riktningen komme att visa, att denna icke vore tillräcklig, utan att den borde utsträckas äfven i en annan riktning.

Jag får derföre i första hand påyrka, att Utskottets förslag måtte bifallas, men skulle reservanterne, och de med dem lika tänkande, vilja ingå på det vilkor, att den ifrågasatta utredningen får omfatta begge förslagen, så är jag icke obenägen att till en sådan mening öfvergå

Herr Hörnfeldt: Det torde vara föga lönt att uppträda till försvar för Utskottets förslag, då så många talare redan yrkat afslag å desamma. Men då jag inom Utskottet deltagit i majoritetens beslut, så ber jag få tillkännagifva hvad som föranledde Utskottet att i år i någon mån afvika från sin vid de två föregående riksdagarne uttalade åsigt i ämnet. Orsaken dertill var helt enkelt den, att man derigenom sökte bereda en möjlighet för att åstadkomma ett gemensamt beslut af båda Kamrarne, hvilket hittills icke kunnat åstadkommas. För min egen del skulle jag visserligen icke hafva något emot att antaga reservanternes förslag, derest jag icke befarade att, om denna Kammare den ena riksdagen efter den andra för sin del beslöte aflåtandet af en skrifvelse till Kongl. Maj:t i det syfte reservanterne nu föreslagit, Första Kammaren, fortfarande såsom hittills, skulle afslå hvarje sådant förslag, till följd hvaraf vi aldrig skulle hafva utsigt att uppnå det mål, hvartill vi sträfva. Det torde derföre vara skäl att till en början nöja sig med det lilla som innefattas i Utskottets förslag, ty derigenom kunna vi hoppas att framdeles komma närmare målet. Skulle nu Andra Kammaren antaga reservanternes förslag och Första Kammaren deremot Utskottets, så förfaller hela frågan äfven för denna riksdag, och dermed är ju ingenting vunnet i sjelfva saken.

Vid sådant förhållande anser jag det vara lämpligast att vi nu bifalla hvad Utskottet hemställt.

Herr Carl Ifvarsson: Då jag förra gången hade ordet, afstod jag derifrån, emedan jag icke hörde någon uppträda mot reservationen. Nu deremot kan jag ej underlåta att med några ord fästa uppmärksamhet å skillnaden emellan Utskottets och reservanternes förslag. Det förra afser nemligen att bibehålla pensionsväsendet för särskilda samhällsklasser som hittills, till följd hvaraf man icke någonsin kan komma till reda och enkelhet i statsförvaltningen. Deremot åsyftar reservanternes förslag att för framtiden ordna denna angelägenhet till ett helt, så att staten icke allt framgent skulle behöfva pensionera civila, militära och alla andra tjänstemän, hvar klass för sig, likasom det i en framtid skulle blifva deras åliggande att försörja sig sjelfva, de såsom andra medborgare i samhället; hvarförutom genom detsamma tillfälle äfven beredes för hvar och en annan att, lika väl som tjänstemännen, i denna allmänna lifränte-

anstalt insätta sina inbesparade medel och således äfven bereda sig en lifränta. Hvad för öfrigt tjänstemännens pensionering beträffar, så kan den ordnas på två sätt: antingen genom att ålägga dem att årligen afsätta en del af lönen för att deraf bilda en lifränta, eller ock derigenom att man lemnar åt deras fria behag att i en lifränteanstalt insätta sina besparingar. Tror man icke att det sednare sättet leder till målet, så går det mycket väl an att använda det förra, emedan beloppet af tjänstemännens löner i allmänhet tillåter dem att årligen vidtaga några besparingar. Genom reservanternes förslag skulle äfven den fördel vinnas att, om en tjänsteman öfverginge från en klass till en annan, han icke skulle förlora sin pensionsrätt, hvilket nu kan inträffa. Derigenom skulle äfven en besparing uppstå för statsverket, ty, om det blott finnes en enda sådan pensionsanstalt, så blefve det äfven blott en styrelse, vare sig statens eller en särskild, och förvaltningskostnaderna för densamma blefve derigenom förminskade. Men ett ännu större ändamål tror jag på detta sätt skulle kunna vinnas, nemligen att, såvidt möjligt, lära alla samhällsklasser att sörja för sig sjelfva och ej räkna på statens mellankomst. Reservanternes förslag skulle sålunda hafva ett mera välgörande inflytande på sparsamhetsandan i allmänhet, hvadan, och då jag sätter det största värde på detta ändamål, jag måste föredraga deras förslag framför Utskottets, hvilket endast afser att rätta ett missförhållande för en enda samhällsklass.

Jag vill icke längre upptaga Kammarens tid i detta ämne, emedan jag tror att flertalet af Kammarens ledamöter har sig bekant att någon väsendtlig skiljaktighet hittills i denna Kammare icke förmärkts angående ändamålsenligheten af pensionsväsendets ordnande i den riktning reservanterne föreslagit. Någon omkastning i Kammarens åsigt i detta fall tror jag icke heller nu egt rum. Man har visserligen sagt att, om vi nu vidhålla reservanternes förslag, så skola vi icke heller vid denna riksdag komma till något resultat i saken, emedan Första Kammaren skulle förkasta detta förslag. För min del misströstar jag dock icke, att äfven Första Kammaren inser nödvändigheten af att betrakta alla samhällsklasser, både civila och militära, såsom medborgare och icke endast som särskilda yrkesidkare. Skulle deremot så hända, att Första Kammaren bifaller Utskottets förslag och Andra Kammaren reservationen, så återstår att sedan göra ett sammanjemkningstörslag, som kan förmedla de olika åsigtterna, men dessförinnan är det olämpligt att framlägga ett sådant. Jag anser nemligen, att vi ej på förhand böra släppa en princip, som är riktig, och anse densamma som oriktig, endast derföre att den möjligen kommer att röna motstånd i Första Kammaren.

Jag fortfar i mitt förra yrkande.

Herr Samuel Johnson: Då jag förra riksdagen väckte motion i samma syfte som reservanternes förslag, så ber jag att få instämma med de talare, som yrkat afslag å Utskottets förslag och bifall till reservationen. Jag begärde ordet egentligen i anledning af en talares yttrande, att Första Kammaren hittills afslagit denna fråga på grund af det så kallade tjänstemannaintresset. Så torde dock icke vara förhållandet; ty då jag förlidet år kom hem från riksdagen, kom jag att i detta ämne samtala med flere tjänstemän i min hembygd, och de uttryckte alla sin stora be-

låtenhet öfver att en motion i detta ämne framkommit vid riksdagen. Sedan de tagit närmare kännedom om mitt förslag i frågan, gillade de detsamma i allo och bädo mig fortfarande sträfvä i samma riktning, till dess det med motionen afsedda ändamål vore vunnet. Jag hade därför ämnat att äfven vid denna riksdag förnya min motion, men afstod derifrån, då jag erfor att Herr Lars Persson förekommit mig.

Jag yrkar bifall till reservationen.

Herr Palander: Då jag ber att få instämma i det yrkande som af reservanterne blifvit framställt, så sker detta visserligen till en del på grund af sådana skäl som redan blifvit af några föregående talare anförda, men förnämligast af det skälet, att, så länge det militära pensionsväsendet är sådant som nu, det icke är möjligt att vidmakthålla en tjensteduglig officerspersonal vid arméen eller flottan. Det har flera gånger blifvit ifrågasatt, att, såsom vilkor för befordran till tjenst inom arméen eller flottan, skulle fästas skyldighet att från tjensten afgå vid uppnådd pensionsålder; men sådana förslag hafva alltid strandat mot den invändningen, att i sådant fall skulle pensionsväsendet blifva alltför betungande för staten. Jag tror att, om pensionsväsendet nu ordnades på sätt reservanterne föreslagit, icke något hinder skulle uppstå att vid militära tjänster fästa ett dylikt vilkor. Hvar och en som känner till hithörande förhållande vet, att såväl inom arméen som vid sjövapnet finnas officerare som sakna tillräcklig vigör att tjenstgöra, men hvilka hvarken sjelfva vilja eller af andra kunna tvingas att från tjensten afgå.

Jag yrkar, som jag redan nämnt, bifall till reservanternes förslag, under förutsättning, att de vilkor som reservanterne framställt för den tilltänkta lifränteanstalten blifva uppfyllda, nemligen att premierna till en början skola bekostas af statsverket, för att sedermera af tjenstemännen sjelfva utgöras emot viss tillökning i aflöningen, der sådant anses erforderligt.

Herr Jan Andersson: Som jag till följd af enskilda angelägenheter varit förhindrad att deltaga i detta ärendes behandling inom Utskottet, och följaktligen ej varit i tillfälle att teckna mitt namn bland reservanternes, ber jag endast att få till protokollet antecknad, att jag i allo instämmer i reservanternes yrkande.

Herr Wedberg: Ehuru jag tror att högst få, om ens någon, bland embetsmännen skulle vilja motsätta sig det förslag som af reservanterne blifvit framställt, så får jag dock ur praktisk synpunkt instämma med Herr Hörnfeldt, emedan derigenom, med hopp om Medkammarens lika beslut, åtminstone något kan vinnas. Jag tror icke, att Kammarrens nästa gång denna fråga kommer före skall besluta sig för att ingå på ett förslag i det syfte reservanterne föreslagit. Reservationen innehåller, "att tjenstemännen skola beredas tillfälle att vinna inträde i den ifrågasatta pensionsanstalten mot afgifter som till en början må af staten bekostas, för att sedermera af tjenstemännen sjelfva utgöras emot viss tillökning i aflöningen, der sådant anses erforderligt", samt slutar dermed, "att Riksdagen måtte till bestridande af kostnaderna för en utredning i frågan

anvisa ett extra anslag för år 1872 af 10,000 R:dr“. Jag anser att, om man på detta sätt söker ordna pensionsväsendet, statens utgifter för detta ändamål skola komma att blifva större än hittills. En annan fråga är äfven om det kan vara lämpligt, att staten skall ikläda sig någon garanti för en dylik lifförsäkrings- och pensionsanstalt, hvilket jag för min del icke heller skulle vilja förorda, och på andra vilkor torde icke tjänstemännen kunna åläggas gå in på förändringen.

Utan att vilja närmare inlåta mig i en utredning af frågan, tror jag mig hafva fullt skäl att yrka bifall till Utskottets förslag, synnerligast som detta torde vara det enda sättet att komma till något resultat i saken; ty så länge jag varit med vid riksdagen har frågan alltid förfallit, derföre att båda Kamrarne strängt vidhållit hvar sin olika åsigt, och icke bjudit till att gå hvarandra till mötes.

Herr Helander: Jag skall icke upptaga tiden med sjelfva saken, men i anledning af hvad som under diskussionen af denna fråga förekommit, ber jag att få lemna den upplysning, att jag icke talat i tjänstemannaintresset. Om så varit förhållandet, skulle jag biträdt Herr Palanders mening, men från det allmännas synpunkt anser jag det vara bättre att antaga Utskottets förslag, och af detta skäl yrkar jag bifall till Utskottets hemställan i denna punkt.

Herr Carl Ifvarsson: Det torde ursäktas mig, att jag ännu en gång begärt ordet i denna fråga. Emot påståendet att reservanternes förslag, derest det vunne Riksdagens bifall, skulle medföra betydliga kostnader för statsverket och att Riksdagen, då frågan efter erhållen utredning till Riksdagens pröfning återkomme, icke skulle finnas villig att betala dessa kostnader, ber jag blott att få erinra, att redan nu ingå betydliga bidrag af statsmedel till de särskilda pensionsanstalternas kassor. Då särskilda pensionsfonder finnas, torde dessa lämpligen kunna användas till en grundfond för den föreslagna anstalten, och om anslagen af statsmedel indragas, tror jag att uppoffringarne från statens sida blifva icke större, än nu, utan snarare mindre, åtminstone i afseende å förvaltningskostnaderna. Beträffande tillökningen i tjänstemännens aflöning, så är densamma afsedd endast för dem, som kunna hafva för ringa lön att dermed bekosta äfven pensioneringen sedan staten icke vidare bekostade densamma såsom nu, således möjligen för blifvande tjänstemän med ringa lön; men inga andra. För den närmaste tiden eller rättare för nuvarande tjänstemän, skulle denna tillökning icke komma i fråga, utan staten sörja endast för bibehållandet af den rätt tjänstemännen redan ega, och detta medför icke större kostnader än förut. Under dessa omständigheter tror jag också, att icke någon af de särskilda pensionsinrättningarne skulle tveka att öfverlemna sin kassa till staten, då densamma garanterar delgarne samma förmåner som de nu ega. Jag kan således icke inse från hvilken synpunkt den af reservanterne föreslagna lifförsäkrings- och pensionsanstalt skulle ställa sig kostsammare för statsverket, då tjänstemännen derigenom icke beredas bättre förmåner än förut. Faran derför, att Riksdagen vid slutlig pröfning af reservanternes förslag skulle förkasta detsamma, är således, enligt mitt förmenande, icke så stor, som man tyc-

kes hafva föreställt sig. Jag anser nu föreliggande fråga af den stora vikt och betydelse, att man icke bör se så noga på de för densammas lösning nödiga uppoffringar, men för att en gång komma till enhet i pensionsväsendet böra vi bifalla reservanternes förslag.

Herr Adlersparre: Jag ber att i allo få instämma med representanten för Carlskrona och på de af honom anförda skäl kommer jag att rösta bifall för reservanternes förslag.

Herr Liss Olof Larsson: Sedan jag begärde ordet, har jag visserligen nu blifvit till största delen förekommen af Herr Carl Ifvarsson, men jag ber dock att få tillägga några ord, med anledning af Herr Wedbergs yttrande. Jag tror att han begick ett misstag, då han säger, att den af reservanterne föreslagna pensionsanstalt skulle medföra större kostnader för staten, än det nuvarande sättet att bereda embets- och tjänstemännen pension och han har för att styrka detta, uppläst den del af reservanternes förslag, der det heter: "derigenom att åt desse bereddtes tillfälle att i en allmän lifförsäkrings- och pensionsanstalt vinna inträde emot afgifter, som till en början må af staten bekostas, för att sedermera af tjänstemännen sjelfva utgöras emot viss tillökning i aflöningen", men hvarföre slutade han här, och icke läste till punkt? jo, naturligtvis derföre att om han uppläst slutet af meningens, som lyder "*der sådant anses erforderligt*", så hade hans förut gjorda påstående derom, att det skulle blifva dyrare för staten om reservationen antogs, visat sig vara ogrundadt. Man torde således bemärka att det icke är fråga om att bevilja en löneförhöjning åt alla tjänstemän, utan endast i den mån en tillökning i aflöningen finnes vara erforderlig.

Äfven ett annat yttrande af Herr Wedberg förefaller mig besynnerligt. Han säger, att den ifrågasatta lifrånstalten icke skulle blifva fullt säker, utan att staten iklädde sig garanti för densammas bestånd. Då man i våra dagar gör så mycket för att förmå folket och isynnerhet de mera obemedlade klasserna att göra insättningar i de lifrånstalter, som redan finnas, gör man då detta, ehuru man inser möjligheten deraf att folket kan förlora sina insatta medel? Då det icke kan vara meningen härmed att orsaka de fattigare klasserna förlust af sina besparingar, så tror jag, att, om man kan förorda sådana anstalter för en klass, man äfven kan göra det för en annan, ty är lifrånstalten tillförlitlig för andra, så måtte den ock jemväl vara det för embetsmännen.

Herr Kallstenius: Då jag icke vill möjligen blifva beskylld för att hafva med min röst biträdt det af reservanterne i denna fråga afgifna förslag, i fall, som jag förmodar, det om en stund vid voteringen blir det segrande, så önskar jag att få tillkännagifva, att jag afgifver min röst för bifall till Utskottets hemställan i denna punkt.

Det har förefallit mig af den pågående diskussionen, som om en stor del af de talare, som redan uppträdt och yrkat bifall till reservationen, icke någonsin skulle hafva genomläst reservanternes förslag. Jag anhåller derföre att få uppläsa detsamma, på det att de en gång må få veta huru beskaffadt det förslag är, som de så ifrigt yrka bifall till.

Reservanterne hemställa: "att Riksdagen måtte anhålla, att Kongl. Maj:t behagade tillse, om icke staten skulle kunna helt och hållet befrias från skyldigheten att pensionera sina embets- och tjänstemän derigenom, att åt desse bereddes tillfälle att i en *allmän lifförsäkrings- och pensionsanstalt* vinna inträde mot afgifter, som *till en början må af staten bekostas*". Staten skulle således, långt ifrån att befrias från skyldigheten att pensionera, tvärtom börja dermed i samma stund, som tjänstemannen inträdde i tjensten — vidare säga reservanterne: "för att sedermera af tjänstemännen sjelfva utgöras *emot viss tillökning i aflöningen*, der sådant *anses erforderligt*", när staten således ej längre direkte bestrede insättningarne i pensionsanstalten för sin tjänsteman, så skulle den öka hans lön, så att han sjelf kunde fortsätta dermed, men denna lönetillökning vore beroende deraf *om den ansåges erforderlig*; men jag må undra, huru gränserna för dessa fall, särdeles det sista, skola uppdragas? slutligen säga reservanterne: "och att Kongl. Maj:t täcktes låta utreda lämpligaste sättet för tillvägbringande af en sådan *lifförsäkringsanstalt*, samt till Riksdagen aflåta" etc. Hvart togo vi nu vägen? Är det icke fråga om att ordna *pensionsväsendet*? Tala icke herrar reservanter i början af sitt förslag om *ett* och föreslå de icke sedan en utredning om *ett annat* eller förstå de icke skillnaden emellan en *lifförsäkrings-* och en *pensions-*anstalt? Med den förra afser man ju, att åt efterlevande, vare sig enka, barn, fordringsägare eller annan rättsinnehafvare, bereda en kapitaltillgång efter sin död och med den sednare afser man, att åt den åldrige och orkeslöse tjänstemannen må beredas ännu under hans lifstid ett årligt understöd; och det är väl derom, som den förevarande frågan gäller och lösningen af detta problem, som vi alla söka; och jag tycker hvad herrar reservanter sjelfve skulle blifva förvånade, i fall att deras förslag blefve af Riksdagen antaget, och Kongl. Maj:t, tagande dem på orden, till en följande riksdag inkomme med en utredning om en *lifförsäkringsanstalt*. Nej, må vi hålla oss till hvad som nu är fråga om, nemligen inrättandet af en pensionsanstalt! men vi äro säkerligen icke nöjda med att endast finna sättet, utan åsyfta äfven att finna det så, att derigenom statens kostnader därför i möjliga-ste måtto minskas.

Under diskussionen har, särdeles af en talare, blifvit framhållet såsom önskvärdt, att tillfälle bereddes hvar och en, tjänstemannen som den enskilde, att vinna inträde i en sådan för alla gemensam *lifförsäkrings- och pensionsanstalt*. Ja, må vara! Men huru skulle detta tillgå? Skulle staten för sina tjänstemän göra insättningarna i en enskild sådan anstalt, som möjligen vid första politiska eller merkantila förveckling ginge öfver ända, och hvarigenom staten, för allt hvad den då redan utgifvit för dem, måhända återfinge alla sina tjänstemän för sin ålderdom lika blottställda samt beroende af dess pensionering, eller skulle staten lemna sin garanti för en sådan för alla gemensam anstalt? Jag fruktar för, att så väl det ena som det andra blefve alltför äfventyrligt och vidlyftigt för staten att gifva sig in uti och om, som jag förmodar, det är allas vår mening, att söka åstadkomma en minskning uti statens utgifter för tjänstemännens pensionering, huru kan man föreställa sig, att sådant skall kunna ske derigenom, att man, så att säga, börjar pensionera dem redan vid deras tillträde till statens tienst. Detta skall väl blifva mera kostsamt för sta-

ten än om den underkastar sig en sådan utgift först då tjänstemannen är utsliten. Det inträffar nemligen, att en eller annan dör, innan han uppnått pensionsåldern, och för den har ju staten undsluppit all utgift, i och för hans annars möjligen inträffande pensionering. Att för öfrigt meningen med pensionsväsendet icke varit sådan, som den reservanterne i denna fråga synes hysa, finner man af Utskottets betänkande, deri det å sid. 7 säges: "Hvilka ock anledningarne till tjänstemännens pensionering af staten ifrån början må hafva varit, torde väl icke kunna förnekas, att staten genom beviljande af en dylik förmån kunnat *undgå en högre aflöning* till tjänstemännen, då desse icke behöft vara betänkte på sin utkomst efter det de blifvit uttjente, likasom tjänstemännen af samma anledning kunnat åtnöjas med en lägre aflöning". Detta har varit den verkliga meningen med statens åtagande att pensionera sina tjänstemän och bör, så vidt jag kan förstå, blifva det för staten billigaste sättet; hvarföre och ehuru jag gerna vill erkänna, att den antydan, som en föregående talare gjort derom, att en utredning om båda sätten, så väl det som Utskottet åsyftar och det som reservanterne synes åsyftat, borde ske, nog kunde i och för sig vara det rigtigaste och mest praktiska, emedan man då, när frågan skulle slutligen afgöras, hade att välja det som visade sig vara ändamålsenligast och billigast, jag, instämmande i hvad min ärade kamrat i Utskottet från Norrlandsbanken yttrat, "att det vore klokare att taga något än intet", sedan Första Kammaren redan antagit Utskottets förslag och då, för händelse denna Kammare fattar ett annat beslut, någan sammanjemkning af de båda förslagen sannolikt icke kommer till stånd, utan frågan såmedelst blefve helt och hållet undanskjuten till en oviss framtid, anser det äfven från den synpunkten vara klokast att bifalla Utskottets hemställan.

Herr Carlén: Jag är visserligen embetsman och skulle måhända i denna egenskap kunna anses partisk i denna fråga, men då jag upplyser, att jag af statsmedel åtnjuter en lön af allenast 35½ R:dr och jag vid ett afskedstagande skulle undfå en pension af, såsom jag tror, 800 R:dr B:ko, torde man finna, att jag är temligen ojäfvig. Jag får då förklara, att det förefaller mig besynnerligt, att någon kan från statsverkets synpunkt yrka bifall till reservanternes förslag. Vore det embetsmän, som förordade det-sammas antagande, skulle detta icke väcka min förundran, enär förslaget för dem är vida mer förmånligt än Utskottets förslag, hvilket icke innebär några bestämda förpligtelser, utan håller frågan öppen, till dess Riksdagen kommer i tillfälle att fatta ett definitivt beslut. Jag undrar högeligen, huruvida reservanterne så noga besinnat, att staten genom deras förslag iklädes förpligtelsen att för alla dess talrika embets- och tjänstemän med ens öka lönerua, och detta icke blott vid den första insättningen af premier i den föreslagna anstalten, utan äfven för all framtid, då sådant anses erforderligt. Männe en lönetillökning icke alltid kommer att anses erforderlig? Jo, nog komma regeringen och embetsmännen sjelfva att anse tillökningen erforderlig, och på regeringens framställning derom torde det icke alltid blifva så lätt att säga nej, sedan man på visst sätt gifvit på hand genom att gifva första tillskottet för premiernas utgörande.

För öfrigt synes mig uppenbart, att man i allt fall icke bör antaga reservanternes förslag med dess nuvarande lydelse, utan åtminstone utbyta ordet "lifförsäkringsanstalt" mot lifränte-anstalt. Då lifförsäkringsbeloppet utfaller först efter den persons död, hvilkens lif blifvit försäkradt, få naturligtvis icke tjänstemännen sjelfva, något gagn af lifförsäkringen, hvilken sålunda ej motsvarar den nuvarande pensionsrätten. För min del tror jag emellertid bäst vara, att vi kunde förena oss om Utskottets förslag, hvilket jag alltså yrkar. Till reservanternes förslag i afseende å lifförsäkringsanstalter kan jag åtminstone ej finna någon förnuftig grund.

Herr Leijer: Ehuru äfven jag är embetsman, vågar jag dock uttala min mening i denna fråga, och jag hoppas att ingen misstucker detta. Jag kan ej finna annat, än att båda de framställda förslagen gå något så när i samma riktning, ehuru reservanternes förslag är mera omfattande och utesluter icke något af det Utskottet föreslagit. Då reservanternes förslag dessutom, enligt min tanke, icke skulle, såsom en talare nyss yttrade, föranleda så ofanliga och ständiga kostnader, utan tvärtom medföra jemförelsevis obetydliga och bestämdt mera öfvergående utgifter från statens sida, samt i öfrigt verkligen innehåller något mera än bildandet af blott en lifränteanstalt, kan jag för min del icke annat än gilla samma förslag, som är grundadt på en riktig princip och i botten gående samt icke leder till något lapps-system. Jag yrkar således bifall till reservanternas förslag i ämnet.

Herr Abraham Rundbäck: I likhet med åtskilliga föregående talare anser äfven jag det vara högst angeläget, att vi i denna fråga fatta ett beslut, som kan leda till något resultat. Då Utskottet, såsom förut anförts, gått Kammarens vid föregående uttalade önskan till mötes, så långt som skäligt är, och det är anledning att Första Kammaren kommer att bifalla Utskottets förslag, så finner jag tillräckliga skäl finnas för oss att antaga detta förslag, på det att frågan måtte snarare få sin lösning. Dessutom finnes för mig ett ytterligare skäl att ansluta mig till Utskottets förslag, heldre än att instämma med reservanterne. Jag ber att få fästa uppmärksamheten derpå, att inom civilstatens pensionsinrättning finnas betydliga fonder, hvilka för närvarande i ganska ringa mån anlitas. Hvarför skola dessa till millioner riksdaler uppgående fonder ligga ofruktbara? Kan det kallas hushållning med statsmedlen att öfverlemna alla dessa millioner endast till vissa embetsmannaklassers förvaltning och möjligen enskilda fördel? Jag anser det vara angeläget att tillse att dessa fonder användas till statens nytta, på sätt som deras ursprungliga ändamål var. Herr Carl Ifvarsson yttrade nyss, att dessa medel lämpligen kunde användas till en grundfond för bildandet af den utaf reservanterne föreslagna lifförsäkrings- och pensionsanstalten för statens embets- och tjänstemän m. fl. Jag ber att häremot få erinra först och främst, att det torde blifva svårt, då saken rör tredje mans rätt, att åtkomma de särskilda pensionsfonderna. Vidare kan man fråga, om det är rättvist att använda dessa statens medel till grundfond för en allmän lifförsäkringsanstalt, som skulle vara tillgänglig för alla rikets innebyggare,

af hvilka en stor del aldrig varit i statens tjenst och kanske icke behöfva något understöd. Kan det vara rättvist att understödja sådana samhällsmedlemmar framför dem, som af enskild omtanka ingått i en privat försäkrings- eller pensionsanstalt? Jag finner det icke rättvist. Dessutom får jag fästa uppmärksamheten på en annan omständighet, angående hvilken Herr Carlén redan förekommit mig, nemligen på det orimliga uti att inrätta en lifförsäkringsanstalt i stället för en pensionsanstalt, ty försäkringssumman utfaller först efter den persons död, hvilkens lif blifvit försäkradt, och detta förhållande är icke egnadt att mana tjänstemännen att i tid afgå från sina tjänster, hvilket dock är ett hufvudsakligt ändamål med tjänstemännens pensionering, enär man genom de äldres afgang kan använda friskare krafter inom statsförvaltningen. Vidare bör man taga i betraktande att, i händelse man, såsom meningen torde vara, vill inrätta en lifränteanstalt för embets- och tjänstemän, staten är nödsakad att ikläda sig garanti för anstaltens bestånd, helst som betydliga belopp skulle komma att årligen i densamma insättas och det torde blifva någon risk att göra detta i följd af konkurrensen med andra dylika inrättningar. Slutligen hemställer jag, huruvida det kan anses nödvändigt att anslå ett belopp af 10,000 R:dr till en undersökning af möjligheten att tillvägbringa den af reservanterne föreslagna anstalt, då hundradetals dylika inrättningar redan finnes, och för ifrågasatta ändamål endast erfordras att afskrifva ett af reglementen för dessa inrättningar. Jag har sjelf haft tillfälle att sysselsätta mig med dylika frågor, och vet således att man har tabeller att gå efter, utan att man behöfver kasta bort 10,000 R:dr för att söka ett redan vunnet ändamål. Då äfven i vårt land sådana inrättningar redan finnas, inser jag icke behofvet deraf, att staten konkurrerar med dessa. Det är dock, såsom jag i början af mitt anförande yttrade, hufvudsakligast för att vinna något resultat och bringa denna riksdag efter riksdag återkommande fråga närmare sin lösning, som jag på det kraftigaste yrkar bifall till Stats-Utskottets förslag.

Herr Carl Ifvarsson: Man har förebrått oss reservanter att icke hafva ådagalagt sundt förnuft i vår reservation. Jag tröstar mig likväl dermed att den, på några mindre viktiga ord när, som jag dock icke hört någon klandra, är helt enkelt ett upptagande af 1869 års Stats-Utskotts utlåtande i ämnet, och då detta utlåtande, med en ringa förändring i enahanda riktning, som den af reservanterne vidtagna, blifvit i denna Kammare godkändt vid två på hvarandra följande riksdagar samt dessutom är uppsatt af en civil tjänsteman, så hafva reservanterne ett ganska vackert sällskap lika oförnuftiga varelser, som de, enligt Herr Carléns mening, äro. Jag har icke förutsatt att hvarken staten eller tjänstemännen skulle förlora något på förändringen, utan endast afsett en utredning, huruvida saken kunde ställas så att staten icke förlorade något, men väl vunne genom ett klokt ordnande af förvaltningen. Hvad beträffar det af oss föreslagna anslagsbeloppet 10,000 R:dr, som man sagt vara för stort, vill jag blott säga, att, om icke hela beloppet skulle behöfvas, återstoden ju alltid blefve besparing.

Hvad man måhända med rätta anmärkt mot reservationen är att ordet "pensionsanstalt", som i början deraf förekommer tillsammans med

“försäkringsanstalt“, blifvit utelemnadt i fortsättningen, och skulle jag derföre vilja föreslå att detsamma äfven på sednare stället finge ingå. Med denna förändring yrkar jag ånyo bifall till reservationen.

Ytterligare vill jag blott säga, att reservanternes mening äfven varit att bereda tillfälle för tjänstemäns enkör och barn att genom insättningar i anstalten erhålla lifräntor derifrån; detta framgår af den motivering reservanterne åberopat, om man blott gör sig besväret att genomläsa denna.

Herr Engman: Jag kan för min del icke biträda reservanternes förslag, som, om man noga genomläser det, tydligen innebär att tjänstemännens löner skola ökas för att desse må kunna inträda i ränteanstalten, hvilket jag på samma skäl som Herr Kallstenius anser vara olämpligt. Derföre anhåller jag om bifall till Utskottets förslag.

Herr Uhr: Äfven jag är för Utskottets förslag, som jag anser vara säkraste medlet till vinnande af det mål vi önska: statens befrående från skyldigheten att pensionera sina tjänstemän, och till hvilket jag derföre äfven yrkar bifall.

Herr Tjernlund förenade sig med Herr Uhr. Härmed var öfverläggningen slutad. Propositioner afgåfvos enligt de yrkanden, som förekommit, och fann Herr Talmannen ja öfvervägande för bifall till Utskottets hemställan. Votering blef emellertid begärd och till kontraposition antogs det förslag som Herr Carl Ifvarsson i sitt sednaste yttrande framställt. Voteringspropositionen erhöi alltså denna lydelse:

Den, som bifaller hvad Stats-Utskottet hemställt i andra punkten af dess utlåtande N:o 18,

röstar ja;

Den det ej vill,

röstar nej;

Vinner nej, har Kammaren, med afslag å Utskottets hemställan, beslutat, att Riksdagen skall hos Kongl. Maj:t anhålla, det Kongl. Maj:t behagade tillse, om icke staten skulle kunna helt och hållet befrias från skyldigheten att pensionera sina embets- och tjänstemän derigenom, att åt desse bereddes tillfälle att i en allmän lifförsäkrings- och pensionsanstalt vinna inträde mot afgifter, som till en början må af staten bekostas, för att sedermera af tjänstemännen sjelfve utgöras emot viss tillökning i aflöningen, der sådant anses erforderligt, och att Kongl. Maj:t täcktes låta utreda lämpligaste sättet för tillvägabringande af en sådan lifförsäkrings- och pensionsanstalt, samt till Riksdagen afåta de förslag, som af en dylik utredning samt af öfriga förekommande omständigheter kunna föränledas, äfvensom att Riksdagen måtte till bestridande af kostnaderna för nämnda utredning anvisa ett extra anslag för år 1872 af 10,000 R:dr.

Omröstningen visade 111 ja mot 50 nej, hvadan Utskottets hemställan bifallits.

Punkten 3.

Bifölls.

Punkten 4.

Herr Åke Andersson: Man skulle väl icke tala om en så obehörlig summa som 400 R:dr, när vi för några dagar sedan talat om millioner, men för principens skull anser jag mig böra sätta mig emot att åt en tjänsteman, vare sig högre eller lägre, gifves pension till lika högt belopp som lönen. För några år sedan väckte jag motion om pensionsbestämmande till blott hälften mot lönen, och samma åsigt vidhåller jag ännu, hvarföre jag anhåller om proposition å nu ifrågavarande pensionsbestämmande till blott 200 R:dr.

Herr Jonas Jonasson: Andra Kammaren har såväl nu som vid flera föregående riksdagar beslutat skrifvelse till Kongl. Maj:t om pensionsväsendets afskaffande; Första Kammaren har hittills afslagit en sådan skrifvelse, hvilket gjort att vi fortfarande stått kvar på samma ståndpunkt, och man har anledning befara att samma öde kommer att träffa frågan äfven nu. Men, mine Herrar, det finnes ännu en utväg till målets vinnande, nemligen att helt enkelt icke bevilja några pensioner; endast på detta sätt kunna vi framkalla en förändring i tjänstemännens pensionering. I vårt land äro i allmänhet tjänstemännen så väl aflönta, så väl lottade i ekönomiskt hänseende, att om de icke mishushålla, skulle de sjelfve kunna ombesörja anskaffandet af lifränta åt sig och sin familj.

I öfverensstämmelse med denna åsigt yrkar jag för min del afslag å ifrågavarande pension.

Herr Sven Nilsson i Österslöf: Här är fråga om en vaktknekt som i 24 år utan anmärkning fullgjort sitt åliggande, och pensionen är föreslagen till 400 R:dr. Men i 12:te punkten föreslås en pension af 150 R:dr åt en underjägare, som i icke mindre än 41 år med nit och ordentlighet skött sin befattning, således nära dubbelt så länge som den förre. Jag tror att dessa båda tjänstebefattningar kunna anses vara sinsemellan lika viktiga och lika förnäma, och enär jag icke vill höja pensionen för öfverjägaren samt tillika anser det vara orätt att gifva mera åt fångknekten än åt den förre, så anhåller jag att nu ifrågavarande pension måtte bestämmas till endast 150 R:dr.

Herr Grefve Posse: Jag ber få anmäla för Kammaren att rörande denna pension inga skiljaktiga meningar förefunnits inom Utskottet, utan voro alla ledamöterna ense om att vaktknekten Nilsson med afseende på den långa och väl vitsordade tjänstetiden, äfvensom på hans nuvarande sjuklighet och oförmåga att hädanefter bestrida tjänsten, borde erhålla pension till samma belopp som nuvarande kontant lön. Då man här ansett 400 R:dr vara för högt belopp och velat nedsätta det till hälften, har man förbisett att Nilsson förutom lönen åtnjutit beklädnadsbidrag

och gratifikation till sammanlagdt belopp af 138 R:dr, så att han verkligen uppburit 538 R:dr i och för sin befattning. Svårt är att framställa en bestämd åsigt om hvad som är rätt eller orätt i sådana frågor som denna, och ofta har här i denna Kammare visat sig att man icke haft bestämda åsikter härvidlag, utan afslagit en pension, och beviljat en annan. Jag kan nu icke säga att det är alldeles nödvändigt att bifalla Utskottets förslag, men för min del önskar jag dock att så måtte ske.

Herr Gumælius: Kongl. Maj:t har i särskild proposition till Riksdagen begärt för ifrågavarande ändamål ett belopp af *fyrhundra* riksdaler; Stats-Utskottet, som pröfvat saken, har enhälligt tillstyrkt bifall till den Kongl. framställningen. Vid detta förhållande yrkar jag bifall till Utskottets hemställan.

Öfverläggningen var slutad. Derunder hade yrkats först och främst bifall till Utskottets förslag, dernäst pensionsbeloppets nedsättande till 200 R:dr, vidare pensionens bestämmande till 150 R:dr och slutligen afslag å Utskottets hemställan. Då Herr Talmannen, efter framställande af propositioner på dessa yrkanden förklarade ja öfvervägande för bifall till Utskottets förslag, begärdes votering. Till kontraposition antogs deras yrkande, som ville hafva pensionsbeloppet bestämdt till 200 R:dr, hvarefter följande voteringsproposition uppsattes, justerades och anslogs:

Den, som bifaller i oförändradt skick hvad Stats-Utskottet hemställt i *fjerde* punkten af dess utlåtande N:o 18,

röstar ja;

Den det ej vill,

röstar nej;

Vinner nej, har Kammaren beviljat den ifrågasatta pensionen till hälften af dess föreslagna belopp, eller 200 R:dr R:mt.

Den härefter anställda omröstningen utföll med 77 ja mot 64 nej, hvadan Utskottets förslag bifallits.

Punkten 5.

Herr Friherre Koskull: Då jag troligen är den ende inom Kammaren som kan lemna upplysning om denna sergeant, så ber jag få göra det med några ord. Han är, enligt hvad officiellt blifvit sagdt inom regeringen, alldeles absolut oduglig att i tjensten användas, emedan han är stendöf. Utskottet säger honom vara oduglig till krigstjenst, men jag kan säga att han äfven är oduglig till fredstjenstgöring. Man har försökt alla möjliga sätt, men icke kunnat meddela sig med honom annat än genom tecken. Uti Första Kammaren har man redan gifvit honom den af Kongl. Maj:t begärda pensionen, och yrkar jag för min del att denna Kammare måtte göra likaledes.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls.

Punkterna 6 och 7.

Biföllos.

Punkten 8.

Lades till handlingarne.

Punkten 9.

Herr Hjelm: Stats-Utskottet har här afstyrkt en af Kongl. Maj:ts begärd årlig pension af endast 125 R:dr till en fattig enka med tvänne oförsörjda barn. Såsom Kammararen finner, har Utskottet gjort det på den grund, att hennes man i lifstiden icke varit såsom ordinarie tjänsteman anställd i statens tjänst men betänkanudet upplyser äfven, att han icke destomindre under 28 år tjenstgjort såsom extra bataljonsläkare vid Kongl. flottan. För mig ställer sig saken så, att vid frågans pröfning vigten ligger icke så mycket på den egenskap af tjänsteman på extra eller ordinarie stat, under hvilken han offrat sina kunskaper, sin tid och sin helsa åt det allmänna, utan fastmera på den omständigheten, att han i en följd af år verkligen varit oafbrutet använd i statens tjänst och derunder med vitsord om nit och välförhållande fullgjort sina åligganden. Hvad som dock för mig utgör ett ännu mera talande skäl för beviljande af dessa 125 R:dr, är det ömmande förhållandet, att hans efterlemnade enka är sjuklig och dertill med sin familj befinner sig i ytterst betryckta omständigheter, hvilket af Sjöministrerns yttrande till statsråds-protokollet äfven bestyrkes. Den summa frågan gäller är i sjelfva verket en småsak här, men för den verkligt behöfvande enkan med sina två onynda barn är beloppet deremot af mycken betydenhet och kan tjena henne till stor och verklig hjälp. Då till detta kommer, att hennes afidne man — efter hvad jag hört sägas och äfven finner bekräftadt af ett vid ansökningshandlingarne fogadt intyg af öfverfältläkaren vid flottans station i Carlskrona, S. Mörck -- förlorade sin helsa till följd af öfveransträngning i tjensten under en period af svår sjuklighet, kan jag för min del icke annat än yrka afslag å Stats-Utskottets hemställan i denna punkt och bifall till Kongl. Maj:ts proposition.

Herr Palander: Det synes vid genomläsning af förevarande punkt, att Stats-Utskottet förehaft till behandling det af Kongl. Maj:ts framlagda förslag derom, att extra bataljonsläkaren Brovalls enka måtte uppföras å allmänna indragningsstaten till åtnjutande under sin återstående lifstid af årlig pension å 125 R:dr, motsvarande beloppet af det gratial, som tillkommer andre bataljonsläkares enka från Amiralitets-krigsmanskassan, men att Utskottet icke tillstyrkt detta förslag af skäl, att Brovall "icke varit såsom ordinarie tjänsteman i statens tjänst anställd." Sannolikt har det icke varit för Stats-Utskottets ledamöter bekant, att den tjänst, som Brovall i lifstiden under en följd af år förestod, likväl var en ordinarie befattning och att han således, fastän sjelf icke ordinarie tjänsteman, dock skött en ordinarie tjänst å rikets stat. Att han gjort det under en längre

tid, ser man såväl af Kongl. Maj:ts proposition i ämnet, som af den resumé derutaf, hvilken förekommer i Stats-Utskottets förevarande betänkaude. Men hvad man der icke finner och som ändock torde vara skäl att taga i betraktande, är det vitsord honom lemnats, att han under sin tjenstetid vid flottan, dervid han "på eget ansvar förestått afdelningar af stationens i Carlskrona sjukvård samt flera gånger varit kommenderad såsom uppbördsläkare å sjöexpeditioner, städse ådagalagt utmärkt ordentlighet och påpasslighet, äfvensom att under koleratiden år 1853 och rödsotsepidemien år 1854, hvarunder han svårt angreps af sjukdom, efter hvilken han aldrig återfick sin förra helsa, hans tjenstenit varit outtröttligt och högst berömvärdt." Jag har sjelf haft förmånen att känna bataljonsläkaren Brovall i listiden och jag ber att för egen del få vitsorda befo-genheten af det intyg, som han sålunda välförtjent erhållit.

På grund af nu uppgifna förhållanden, af hvilka inhemtas, att bataljonsläkaren Brovall under en längre tid förestått ordinarie tjenst samt att han under fullgörandet af dermed förbundna åligganden genom det oförtröttade nit, han ådagalagt i utöfningen af sitt ansvarsfulla kall under en särdeles sjuklig tid, fått sin helsa bruten, tillåter jag mig alltså hos Kam-maren förorda den ringa pension Kongl. Maj:t begärt åt hans efterlemnade sjukliga euka och minderåriga barn, hvilka eljest måste falla fattigvården till last.

Herr *Hierta* förenade sig i Herr Palanders anförande.

Efter denna öfverläggning blef med afslag å Utskottets hemställan den pension bifallen, som i Kongl. Maj:ts nådiga proposition för enkan Brovall föreslagits.

Punkten 10.

Bifölls.

Punkten 11.

Herr Statsrådet Bergström: Enligt anmälan, som ingått till Civildepartementet den 11 i denna månad från Landshöfdinge-embetet i Elfsborgs län, har länsman-nen Emanuel Sandberg redan den 16 Januari innevarande år aflidit. Vid sådant förhållande torde den väckta frågan om pension åt honom hafva förfallit.

Vid det af Herr Statsrådet Bergström sålunda upplysta förhållande förklarade Kam-maren frågan om den föreslagna pensionens beviljande hafva förfallit.

Punkten 12.

Herr Lundqvist: Vid genomläsande af detta betänkande har jag synnerligast fäst mig vid den nu föredragna 12:te punkten. Jag har dervid gjort mig den frågan: är statens pensionsväsende en barmhertighets-

inrättning eller icke? Och är det en barmhertighetsinrättning, så att blott nödställda f. d. tjänstemän må anses berättigade att erhålla sådant understöd — hvilket jag föreställer mig vara förhållandet — då får jag förklara, att jag nödgas svara nej till ett godkännande af denna punkt. Säsom motiv för detta mitt yrkande ber jag att, ehuru det tör hända kan synas vara mindre grannliga, få lemna Kammaren några upplysningar i saken, hvilka säkerligen varit kända hvarken af Skogsstyrelsen eller Kongl. Maj:t eller Stats-Utskottet.

Den person, om hvilken här är fråga, har under många år innehatt sin befattning, hvilken är mycket lätt att sköta. Han har under tiden varit i besittning af ett förmånligt boställe och förvärfvat en rätt betydlig förmögenhet samt är egare af ett godt hemman i min trakt. Hans ekonomiska omständigheter äro således redan till följd häraf synnerligen goda. Men härtill kommer, att han genom testamente af en broder i Stockholm erhållit dels det så kallade Djurgårdsbrunn invid hufvudstaden och dels 10,000 R:dr kontant, hvarjemte han har laglig rätt att undfå fjerdedelen af den öfriga förmögenheten, hvilken uppskattas till omkring 40,000 R:dr. Det torde således ligga i öppen dag, att pensionssökanden är i så burgen ställning, att något statsunderstöd af medlidande med hans nöd icke lämpligen torde böra för honom ifrågakomma.

I händelse Kammaren således skulle behaga ogilla betänkandet i denna del, bör emellertid jag måhända tillägga några ord, på det att Kammaren må erhålla fullständig upplysning, huru saken står. Jag nämnde, att ifrågavarande tjänsteman fått ett testamente. Detta har sedermera blifvit öfverklagadt af personer, som blifvit förbigångna och för den skull påyrkat testamentets upphäfvande. Men jag ber härvid få anmärka, att detta är en sak, som testamentshafvaren sjelf önskar, enär han derigenom skulle erhålla rätt till fjerdedelen af hela arvet, hvilket han lär anse vara för sig förmånligare. Jag tror således förhållande vara sådant, att Kammaren bör afslå den föredragna punkten, hvilket jag äfven hoppas skola vid gemensam votering blifva Riksdagens beslut. För min del yrkar jag afslag.

Herr Friherre Fock: Då det synes mig särdeles olämpligt, att Kammaren, om jag så får säga, på rak arm pröfvar frågan, sedan densamma fått den form, som Herr Lundqvist gifvit den, tager jag mig friheten hemställa, att förevarande punkt af betänkandet må till Stats-Utskottet återförvisas. Jag tror för min del icke, att Kammaren bör slutligen behandla den, innan Utskottet lemnats tillfälle att inhemta närmare kändedom om beskaffenheten af de upplysningar, som Herr Lundqvist nu meddelat.

Herr Grefve Posse: Herr Talman! mine Herrar! Jag ber blott att få underrätta Kammaren, att de förhållanden, hvilka omförmålts af den förste värde talaren, naturligtvis varit för Stats-Utskottet fullkomligt obekanta. I den Kongl. propositionen finna Herrarne icke heller något antydt om mannens ekonomiska tillgångar, så att det icke kunnat vara på grund af fattigdomen, utan till följd af den långa och väl vitsordade

ordade tjänstetiden, som Stats-Utskottet tillstyrkt pensionen. Jag medgifver villigt, att frågan fått ett annat utseende genom de upplysningar, som här tillkommit, och jag skulle icke heller vara emot en återremiss, om jag kunde föreställa mig, att den lände till något gagn. Jag antager såsom gifvet, att Första Kammaren redan i saken fattat definitivt beslut, och i sådant fall kan en återförvisning icke medföra någon annan påföljd än en ny hemställan till denna Kammare att fatta beslut.

Herr A. Rundbäck: Jag har begärt ordet blott för att framställa en erinran derom, att, då frågan är om ett så litet belopp som 150 R:dr i pension för en tjänsteman, hvilken, enligt hvad Stats-Utskottet meddelat, i mera än 41 år med utmärkt nit och ordentlighet skött sin befattning, det, efter min öfvertygelse, icke kan vara på sin plats att, på sätt här skett, ingå i en mängd specialiteter om de enskilda förhållanden, som röra samma person. Jag har en gång haft tillfälle att i den lagstiftande församlingen i ett grannrike höra, huruledes, vid fråga om utdelande af pension åt en tjänsteman, man framdrog personens politiska trosbekännelse jemte öfriga hans lif rörande enskildheter, hvilket allt på mig gjorde ett högst obehagligt intryck. Att något dylikt skulle kunna upprepas här vore särdeles obehagligt, och jag har derföre veiat nedlägga min protest emot möjligheten, att ett sådant förfarande skulle kunna blifva sed inom denna Kammare.

Herr Lundqvist: Med anledning af hvad Stats-Utskottets ärade ordförande nyss yttrat angående Utskottets okunnighet om de förhållanden jag meddelat, får jag intyga, att i den Skogsstyrelsens skrifvelse, genom hvilken pensionsansökningen blifvit till Kongl. Maj:ts öfverlemnad och förordad, ingenting förekommer derom, att sökanden skulle vara fattig, utan endast att han tjänat staten under viss uppgifven tid.

Till hvad jag i saken redan yttrat ber jag för öfrigt få tillägga, att personen i fråga icke har någon stor familj. Han eger blott tvänne barn, och de tillgångar, hvaröfver han redan disponerar, äro för deras uppfostran och familjens underhåll fullt tillräckliga. Vid sådant förhållande och då en återremiss icke skulle tjena till någon nytta, sedan vi nu förnummit, att Första Kammaren lär hafva beviljat pensionen, anser jag för min del fortfarande rättast vara, att vi afslå Stats-Utskottets hemställan i denna del, hvarå jag således anhåller om proposition.

Herr Carlén:

Herr Lundqvist: Jag vill blott upplysa Kammaren, att jag kan ansvara för, att mannen i fråga är förmögen och icke behöfver någon pension. Jag anser, att, ehuru den begärda summan är ganska liten, det dock vore principvidrigt att kasta bort den på en person, som är i en sådan förmögenhetsställning, att han kan kallas rik.

Jag beklagar härjemte på det högsta, att vederbörande styrelser och Regeringen icke taga reda på, om verkliga behof af understöd hos pensionsökande förefinnas eller icke; och vid sådana förhållanden hoppas

jag, att Kammaren ser sig noga före, innan den beviljar hvad som begäres.

Herr Åke Andersson: Underjägaren Roos synes icke vara berättigad till pension, ty om så hade varit förhållandet, skulle ju Kongl. Maj:ts ifrågavarande framställning icke behöfts. I fråga om understöd från statens sida för dem, som dertill icke äro berättigade, måste väl behofvet i främsta rummet gälla såsom regel. Med stöd af de upplysningar om Roos' förmögenhetsvilkor, som vi af en ledamot i Kammaren erhållit, så vågar jag säga, att det är otillständigt af denna Kammare att kasta bort 150 R:dr om året åt en person, som är rik förut. Jag yrkar således afslag å Kongl. Maj:ts af Stats-Utskottets understödda hemställan.

Herr von Geijer: Jag kan icke annat än förena mig med den ärade talare på Stockholms-bänken, som yrkade återremiss af frågan till Stats-Utskottet. Jag gör det, icke emedan jag tror att vi behöfva någon ny grund för frågans bedömande, utan derföre att det skulle vara intressant att, för så vidt Stats-Utskottet vill utreda saken, komma till kännedom, huru med de af en ledamot i Kammaren lemnade upplysningar rätteligen sig förhåller.

Öfverläggningen förklarades slutad. Å de särskilda yrkanden, som derunder förekommit, nemligen dels på bifall till Utskottets hemställan, dels på afslag derå och dels på ärendets återförvisande, gaf Herr Talmannen propositioner och förklarade, det han funne ja öfvervägande för bifall till Utskottets förslag. Votering blef emellertid begärd, och då, i fråga om kontrapositionen, yrkandet på återremiss ansågs hafva de flestes mening för sig, blef jemväl härom votering begärd, och företogs alltså först omröstning öfver denna voteringsproposition:

Den, som till kontraposition i hufvudvoteringen öfver tolfte punkten af Stats-Utskottets utlåtande N:o 18, antager yrkandet om punktens återförvisning,

röstas ja;

Den det ej vill,

röstas nej;

Vinner nej, är till kontraposition antaget afslag å Utskottets hemställan.

Då utgången visade 49 ja mot 75 nej, blef voteringspropositionen för hufvudvoteringen af följande lydelse:

Den, som bifaller hvad Stats-Utskottet hemställt i tolfte punkten af dess utlåtande N:o 18,

röstas ja;

Den det ej vill,

röstas nej;

Vinner nej, har Kammaren afslagit Utskottets ifrågavarande hemställan.

Denna omröstning utföll med 35 ja mot 99 nej, och hade alltså Utskottets hemställan afslagits.

Sedan detta resultat af omröstningen blifvit meddeladt, yttrade

Herr Leijer: Mot det beslut, som Kammaren nu fattat, ber jag att få afgifva min reservation, för så vidt samma beslut är grundadt på de af en enskild ledamot i frågan meddelade upplysningar. Jag anser nemligen det vara ett farligt prejudikat, om Kammaren skulle till grund för sitt bedömande af ett ärende lägga uppgifter, som af en enskild ledamot lemnas, men hvilkas rätta halt aldrig varit af något Utskott pröfvad.

Punkten 13.

Bifölls.

Punkten 14.

Herr Jonas Jonasson: Med anledning af hvad vid behandlingen af en föregående fråga förekommit, ber jag att få yrka, att den föreslagna pensionen åt Adjunkten Säve måtte nedsättas till ett belopp af 1,000 R:dr R:mt.

Herr Appeltofft: Jag anser, att den nu föreslagna pensionen icke bör bifallas. Utskottet säger, att det belopp, hvarmed den föreslagna pensionen understiger Säves nu innehavande lön, motsvarar en adjunktslön i första lönegraden, och att således statsverket för de första fem åren icke lärer komma att genom pensioneringen vidkännas någon ökad utgift. Detta är visserligen sannt, men man bör komma ihåg, att efter det dessa fem år förlupit, en utgift på 500 R:dr årligen ifrågakommer genom den lönetillökning Säves efterträdare då har rätt att tillgodoberäkna sig. Vidare säger Utskottet, att man bör bifalla den gjorda framställningen om pension åt Säve på grund af Säves förtjenstfulla verksamhet inom området för den antiqvariska forskningen. Det måtte vara Utskottet alldeles obekant, att Säve af allmänna medel uppburit ganska betydliga belopp såsom godtgörelse för sina antiqvariska forskningar. Jag yrkar afslag å Utskottets hemställan.

Grefve Posse: Stats-Utskottet har icke tvekat vid bedömandet af förevarande fråga. Dess ledamöter voro nemligen alla ense i den uppfattning, att en så väl förtjent man som Säve, då han, efter att i 37 år med nit och skicklighet hafva fullgjort sina tjensteåligganden, numera af ålder och sjuklighet icke dermed kan fortfara, är fullt berättigad att under sin återstående lefnad komma i åtnjutande af den pension, som Kongl. Maj:t nu för honom föreslagit. Såsom jag nämnt, delades denna

uppfattning af alla inom Utskottet, och då jag hoppas att Kammaren jemväl skall biträda densamma, får jag anhålla om bifall till hvad Utskottet i ämnet föreslagit.

Herr Kolmodin: Jag får uppriktigt bekänna, att jag är på det högsta öfverraskad af det motstånd, som Stats-Utskottets hemställan i denna punkt fått röna från Herr Appeltofft. Det torde nemligen för hvar och en, som egnat frågan aldrig så liten uppmärksamhet, i vara klart, att Stats-Utskottet haft grundade skäl för sin framställning om pension åt Adjunkten Säve. Mannens verksamhet i det allmännas tjenst har varit långvarig och städse utmärkts af oförtröttadt nit och väl vitsordad skicklighet. Det är väl sannt, att han, i likhet med andra antiqvitets-intendenter, uppburit ersättning för de resor, han för sina antiqvariska forskningar måst företaga; men dervid är att märka, att han, för så vitt intendentsbefattningen hindrat utöfningen af hans befattning vid elementarläroverket i Wisby, nödgats, enligt gällandelag, afstå från en del af sina inkomster såsom skollärare; och denna hans förmåga, att kunna på flera håll verka till det allmännas gagn, bör väl icke räknas honom till nackdel nu, då han, lidande af sjukdom och oförmögen att ens inom en trängre krets fullgöra sina tjensteåligganden, anhåller att för sina återstående dagar erhålla en visserligen icke öfverdrifvet tilltagen pension. Då den föreslagna pensionen dessutom med 1,000 R:dr understiger Säves nu innehafvande lön, kan jag för min del icke inse annat, än att det vore rent af oklokt att afslå hans begäran. Han måste i sådant fall naturligtvis stadna kvar på sin plats samt skaffa sig läkarebetyg på, att han af sjukdom är förhindrad att sköta sin tjenst. Då ett sådant läkarebetyg allt framgent under Säves återstående lefnad säkerligen kommer att, lika väl som i år, honom meddelas, så måste naturligtvis en vikarie för honom anställas. Staten finge då betala, förutom Säves hela lön, deraf denne blott skulle till vikarien afstå en fjerdedel, det derutöver till fyllande af vikariens arfvode möjligen erforderliga beloppet. Genom ett sådant arrangement skulle Adjunkten Säve påtagligen få en årsinkomst, som med 250 R:dr öfverstege den föreslagna pensionen. Jag kan således icke förstå, att det öfverensstämmer vare sig med god hushållning eller med den erkänsamhet, man är skyldig en förtjent man, att säga "nej" till ifrågavarande framställning. Jag yrkar bifall till Stats-Utskottets förslag.

Herr *Östman* förenade sig med Herr Kolmodin.

Herr Leijer: Jag är till hufvudsaklig del iörekommen af min ärade granne här till venster både i afseende å hans yttrande om den förväning, som Herr Appeltoffts anförande hos honom uppväckte, och i afseende å de skäl han uttalade till stöd för ifrågavarande framställning. Jag skall dock bedja att få tillägga några ord till hvad han yttrade. Jag är den läkare, som i flere år skött Adjunkten Säve och äfven för honom utfärdat det till grund för ansökningen lagda läkarebetyget; och kan jag intyga, att ingen förhoppning finnes för Säve att någonsin kunna återinträda i tjenstgöring. Vidare ber jag att få tillägga till uppgiften, att

under den tid Säve uppbär aflöning såsom antiqvitetsintendent, att han icke allenast afstod från sin lön såsom skollärare, utan särskildt gagnade staten mycket genom att författa berättelser, hvilka af sakkunnige ansetts mycket värderika, öfver de antiqvitetsföremål han under sina forskningar påträffade, och hvilka berättelser, dem han illustrerade med dyrbara ritningar, han sedermera öfverlemnade åt staten, utan annan godtgörelse än den han uppburit såsom antiqvitetsintendent. Här af visar sig halflösheten af Herr Appeltofts påstående, att Säve fått väl betaldt för hvad han i sistnämnda egenskap utträttat. Jag tviflar att någon annan antiqvitetsställare skulle kunnat tillvägagå mera samvetsgrant än Säve. Slutligen vill jag nämna, hvilket jag hoppas icke är att gå för långt, att, enligt hvad jag tror mig veta, Säve redan disponerat sina ganska betydliga samlingar af antiqvitetsanteckningar till statens förmån.

Herr Abraham Rundbäck: Jag är i det närmaste förekommen af Herr Kolmodin, men vill göra några tillägg till hvad han yttrade. Det var fråga om, hvilken aflöning Säve egde uppbära, i fall den nu begärda pensionen icke beviljades, utan han måste tjena kvar. Han skulle i sådant fall enligt gällande lag hafva rätt till tre fjerdedelar af sin nu innehafvande lön, 3,000 R:dr, således till 2,250 R:dr årligen. Det är derföre ett ädelmod af Säve att nu vilja afstå från sin plats, då, om han tjänade kvar, han derpå skulle hafva större inkomster. Således ur synpunkten af Säves fördel vore det skäl att afslå Utskottets hemställan, men att staten och samhället icke skulle vinna derpå är säkert; ty att en person, som lider af kronisk sjukdom och i följd deraf är oförmögen till tjenstgöring, skall vara ordinarie innehafvare af en lärarebefattning, som under hans sjukdom måste skötas af en extra ordinarie lärare, hvilken kanske för hvar termin ombytes, kan icke vara annat än olämpligt, och om den vikarierande läraren är graduerad magister, eger han rätt att årligen uppbära ett arfvode af 1,000 R:dr, deraf visserligen af Säves lön utgår 750 R:dr, men hvaraf staten årligen får betala 250 R:dr. Så förhåller det sig härmed. Man må således betrakta saken från hvilken synpunkt som helst, så tala alla omständigheter för bifall till Stats-Utskottets hemställan, och jag kan icke annat än förvåna mig öfver, att Säve, som i öfrigt visat sig ganska storsint mot staten, nu vill vara så ädelmodig och nöja sig med den föreslagna pensionen, då, i händelse han tjänat kvar ännu några år, han skulle varit berättigad till pension å 2,500 R:dr.

Öfverläggningen förklarades slutad. Enligt de derunder gjorda yrkanden gaf Herr Talmannen propositioner först och främst på bifall till Utskottets hemställan, dernäst på nedsättning af pensionsbeloppet till 1,000 R:dr, och slutligen på afslag. Den första af dessa propositioner ansåg Herr Talmannen besvarad med öfvervägande ja, men då votering begärdes blef, efter fattadt beslut att till kontraposition skulle antagas deras mening, som ville hafva pensionen bestämd till 1,000 R:dr, följande omröstningsproposition justerad och anslagen:

Den, som bifaller i oförändradt skick hvad Stats-Utskottet hemställt i fjortonde punkten af dess Utlåtande N:o 18,

röstar ja;

Den det ej vill,

röstar nej;

Vinner nej, har Kammararen beviljat den ifrågasatta pensionen, att utgå med hälften af dess föreslagna belopp, eller med Ett tusen R:dr R:mt.

Vid sedlarnes öppnande och hopräkning funnos 99 ja mot 48 nej, hvadan Utskottets förslag bifallits.

Punkterna 15—18.

Biföllos.

Punkten 19.

Grefve Posse: Kongl. Maj:ts nu framlagda proposition om upphörande af statens spanmålmagasins- och brödbakningsrörelse kommer att, i händelse den af Riksdagen bifalles, utöfva något inflytande på den af Stats-Utskottet i fråga om anslaget till allmänna indragningsstaten uppgjorda beräkning; enär slutsumman i sådant fall kommer dels att ökas med 5,800 R:dr, utgörande pensioner till åtskilliga magasinförvaltare, hvilka skola å indragningsstaten uppföras, och dels minskas med 4,900 R:dr, till följd deraf att samtliga förvaltaretjensterna vid reservmagasinen skola indragas. Det torde således vara af nöden att, för afvaktande af den utgång förutnämnda nådiga framställning kommer att få, momentet af Kammararen till Utskottet återremitteras, och får jag bedja att Herr Talmannen behagade derom framställa proposition.

Vidare anfördes icke. Jemlikt Herr Grefve Posses yrkande blef denna punkt till Utskottet återförvisad.

Punkterna 20 och 21.

Biföllos.

Slutligen blefvo de vid utlåtandet fogade tabellerna godkända, dock så att de deri förekommande sifferuppgifter borde bringas till öfverensstämmelse med Kammararens beslut i de punkter, der dessa beslut innefattade afvikelser från Utskottets förslag.

§ 6.

Föredrogs och bifölls Andra Kammararens Första Tillfälliga Utskotts utlåtande N:o 4 (i samlingen N:o 18), rörande föreslagen ändring af de

i Kongl. Stadgan angående folkundervisningen i riket den 18 Juni 1842 bestämda grunder för bidrag till folkskolelärares aflöning.

Jemlikt 63 § 3 mom. Riksdags-ordningen skulle detta beslut, genom utdrag af protokollet, Medkammaren delgifvas.

§ 7.

Vid föredragning af Andra Kammarens Andra Tillfälliga Utskotts utlåtande N:o 7 (i samlingen N:o 19), i fråga om tillägg och förändring i Kongl. Cirkuläret till konsistorierna i riket af den 9 Februari 1844, angående konsistoriinotariernes uppbördsprovision, anförde i anledning af:

Utskottets förra hemställan:

Herr Isberg: Den motion, som föranledt ifrågavarande betänkande, afser ett förtydligande af en del föreskrifter, som förefinnas i Kongl. Cirkuläret till konsistorierna i riket af den 9 Februari 1844, hvilken förordning, bland annat, hvarom här icke är fråga, bestämmer om konsistorii-notariernes rätt till uppbördsprovision å kollektmedel. Beklagligen har motionären lemnat Kammaren i okunnighet om orsaken, hvarför nämnda författning skulle behöfva förtydligas, ty såsom sådan orsak kan man väl icke antaga den af motionären uppgifna omständighet, att åtskillige konsistorii-notarier i fråga om dem tillkommande uppbördsprovision å för nödlidande insamlade kollektmedel haft olika uppfattning, ej heller lärar såsom tillräckligt stöd för motionärens åsigt om nödvändigheten af ett sådant förtydligande kunna antagas det af motionären angifna förhållande, att ibland lagkunnige olika meningar yppats om konsistorii-notariernes rätt i berörda afseende. Jag måste således gå till Utskottets betänkande, för att der möjligen kunna inhemta af hvad anledning ett förtydligande af ifrågavarande cirkulär är af nöden. Härvid får jag likväl bekänna, att jag icke ens af betänkandet kan bibringas den öfvertygelsen, att cirkuläret är otydligt. Sedan Utskottet nemligen redogjort för innehållet af de i cirkulärbrevet förekommande fyra särskilda punkter, säger Utskottet, att det icke tvekar att hänföra insamlingar genom kollekt åt nödlidande till samma kategori som uppbörd af de till premie- och fattigkassorna under vakans anslagna prostetunnor, för hvilken uppbörd provision icke må beräknas. Icke kan jag inse, att derigenom visas någon otydlighet i cirkulärets föreskrifter. Icke heller kan jag finna, att sådant ådagaläges genom hvad Utskottet sedermera anför, att huru behjertansvärdt ändamålet med nämnda kassors bestämmelse än är, den nöd dock är behjertansvärdare, som under hungerns och krigets fassor upprullar sina bleka och blodiga taflo för den häpna menskligheten; eller genom hvad Utskottet yttrar, att vårt tidevarf är för upplyst att bygga på den andemening, som under förra seklers menlöshetstillstånd så skönt uttalade sig i den regeln: att en god domare är bättre än en god lag, ty han kan laga efter lägligheterna; och slutligen kan jag väl icke förmoda, att Utskottet anser sig hafva ådagalagt författningens otydlighet genom att anförä, att den tillkommit under då regerande Konungens sjukdom. Då

jag således icke heller af Utskottets betänkande kan inse den ifrågasatta otydligheten, återstår ej annat, om man vill försöka finna densamma, än att granska sjelfva författningen, hvilken jag håller här i min hand. Den innehåller fyra punkter, af hvilka den andra och tredje samt första momentet af den fjerde icke innehålla ett enda ord om kollektmedel, utan endast om andra medel, hvilka ingå till särskilda kassor och dylikt, och om hvilka således här icke kan vara fråga. Andra momentet af fjerde punkten talar visserligen om uppbördsprovision å kollektmedel, men endast om sådana som insamlas till understöd vid kyrkobyggnader. Således är endast första punkten öfrig. Den är så kort, att jag skall bedja att få uppläsa densamma för Kammaren. Den lyder så: "Konsistorii-notarierna må för besväret med uppbörden och redovisningen af de kollektmedel, hvilka inom stiftens insamlas och till konsistorierna ingå, i enlighet med hvad hittills egt rum, beräkna 6 procent af dessa medel såsom uppbörds- och redovisningsarfvode". Efter min uppfattning är det alldeles omöjligt att finna, hvori det mörka eller otydliga af denna föreskrift kan ligga, enär jag anser, att det icke är möjligt att åstadkomma någon tydligare bestämmelse. Jag kan således icke begripa, hvad det vill säga, att man skulle hos Kongl. Maj:t begära ett sådant förtydligande tillägg till nämnda författning, att för medel som genom kollekt i kyrkorna eller annorledes insamlas för nödlidande någon provision icke må beräknas. Då jag således i följd af hvad jag anfört, hyser den öfvertygelse, att det skulle vara att i oträngdt mål besvara Kongl. Maj:t, om man begärde ett förtydligande af en i sig sjelf fullt tydlig lag, så får jag yrka afslag å den i förevarande utlåtande gjorda framställningen.

Herr Westerdahl: De anmärkingar, som blifvit framställda mot Utskottets utlåtande, anhåller jag att med några ord få besvara. De förhållanden, som gifvit anledning till motionärens framställning, äro så allmänt bekanta, att en hvar torde finna, att motionen icke saknat berättigande, och de olika tolkningar, som i fråga om rätta uppfattningen af Kongl. Cirkuläret till konsistorierna af den 9 Februari 1844 gjort sig gällande äfven bland lagkunnige, gifva stöd åt Utskottets åsigt, att cirkuläret behöfver förtydligas.

Utskottet har ingalunda sagt, att konsistorii-notarierna sakna rätt att beräkna sig provision å sådana kollektmedel, som insamlas till förmån för sårade i fält och af dem redovisas, ty berörde tjenstemäns juridiska rätt i detta afseende kan väl icke bestridas, men Utskottet har ansett att det kan ifrågasättas, huruvida verkligen en sådan rätt *bör* dem tillerkännas, med afseende å det behjertansvärda ändamål, för hvilket dylika medel insamlas. Utskottet har dervid icke kunnat underlåta påpeka, att, då från den allmänna regeln, att konsistorii-notarierna ega rätt till sex procent uppbördsprovision å kollektmedel, uttryckligen äro undantagna de till premie- och fattigkassorna under vakans anslagna prostetunnor, det skulle vara så mycket större skäl att från regeln undantaga dessa medel, som insamlas för ett ändamål, som förtjenar ännu mera deltagande.

Hvad Utskottet i öfrigt yttrat om den gamla domareregeln har endast blifvit anfördt för att visa att en sådan grundsats, hur vacker den än må

vara, numera icke kan utöfva något inflytande, utan att i ett så speciellt fall som det ifrågavarande äfven ett speciellt stadgande är af nöden.

Jag yrkar bifall till Utskottets hemställan.

Herr Gumælius: Det nöje, som bereddes Kammaren genom tillfället att få höra ett spirituellt yttrande af de sex städernas representant, grumlades för mig af den ledsamma omständighet, att han icke gillade Utskottets hemställan till förmån för min motion, icke heller sjelfva motionen. Nu hafva de anmärkningar, som riktades mot Utskottets betänkande, redan blifvit besvarade; det torde tillåtas mig att ur motionärens synpunkt säga några ord.

Den förste ärade talaren anmärkte mot motionären, att han lemnat Riksdagen i okunnighet om, hvaruti den otydlighet bestode, som, efter motionärens förmenande, skulle finnas i Kongl. Cirkuläret af den 9 Februari 1844, hvarjemte talaren förklarade, att han för sin del icke kunde finna någon otydlighet uti ifrågavarande stadganden.

Motionären har dock anfört de olika meningar, som i afseende å rätta tolkningen af samma stadganden gjort sig gällande, och anledningen till motionen torde vara allmänt bekant. Känd sak är så god som vittnad, och motionären hade trott, att han icke skulle klandras för det han icke inlåtit sig på enskildheter.

Här har nu en lagkunnig man förklarat, att ifrågavarande stadganden icke skulle lemnas rum för någon tvetydighet; en annan lagklok har på annat håll lika offentligt uttalat den mening, att "*kollektmedel*", å hvilka konsistorii-notarier skulle ega rätt, att beräkna sig provision, endast äro sådana, som omförmälas i Kongl. Brefven af den 3 December 1697 och 10 Oktober 1765 och upptagas för lasarettor m. m., samt de, som tid efter annan insamlas för kyrkobyggnader och dylikt. Sistnämnde jurist har ansett att, då insamlingar till förmån för sårade i fält icke omnämnas i Kongl. Cirkuläret af den 9 Februari 1844, konsistorii-notarierna icke ens skulle vara pligtige att emottaga desamme, och att de således, om de välvilligt göra det, kunde för sin möda beräkna sig hvilken uppbördsprovision som helst å sådana medel, och man bör då kanske vara konsistorii-notarierna tacksam, för det de icke tagit mer än sex procent å de medel, som nyligen för berörda ändamål i riket insamlats. Denne lagkloke man fann sålunda äfven författningen af år 1844 vara fullt tydlig, men förmodligen i motsatt riktning mot den ärade förste talarens tolkning. Konsistorii-notariernas olika sätt att tillämpa stadgandet är nogsamnt känt.

Jag är Utskottet tacksam för dess välvilliga behandling af motionen och anhåller om bifall till Utskottets hemställan.

Herr Abraham Rundbäck: Då jag haft tillfälle hemta närmare kännedom om tillämpningen af ifrågavarande Kongl. Cirkulär till konsistorierna i riket, må det tillåtas mig yttra några ord i frågan.

Jag har icke något att anmärka mot motionens syfte, hvars välmening jag erkänner, men jag instämmer med den förste talaren deruti, att cirkuläret icke behöfver förtydligas, äfvensom att Utskottets förslag till förtydligande är allt annat än tydligt.

Utskottet hemställer, att Riksdagen ville anhålla, att Kongl. Maj:t

täcktes till berörda cirkulär meddela ett sådant förtydligande tillägg, att på medel, som genom kollekt i kyrkorna eller annorledes insamlas åt nödlidande, åt sjuka och sårade i fält *och så vidare*, någon provision icke må beräknas. Det synes som om orden "*och så vidare*" skulle innefatta äfven öfriga kollekt för *välgörande ändamål*, men såsom den förste talaren redan anmärkt, afse *alla* eller nästan alla kollekt, som i kyrkorna uppsamlas och af konsistorii-notarierna redovisas, välgörande ändamål.

Jag har här en förteckning på de kollekt, som upptagas i kyrkorna i Wexjö stift. Dessa äro, med undantag af kollekt- och stamboksmedlen till kyrkobyggnader och kollekterna till skolhusen i stiftet, kollekt till studerande af Smålands nation vid rikets universiteter, till fattiga studerande vid stiftets elementarläro, verk till institutet för blinda och döfstumma, till sjömanshusen, till lasarettet och till svenska diakonissanstalten. Således allt välgörande ändamål.

Om Riksdagen således antog Utskottets redaktion, skulle Kongl. Maj:t icke kunna förstå, hvilka kollekt Riksdagen äsyftat.

Om jag rätt fattat motionärens framställning, så har hans mening varit, att Kongl. Maj:t skulle förklara, att konsistorii-notarier icke egde rätt att beräkna provision på sådana *tillfälliga* kollekt, som *en gång* för välgörande ändamål insamlas. Man kan nemligen indela kollekt i två klasser: *tillfälliga*, som en gång upptagas, och *permanent*, som årligen återkomma. Utskottet har i denna punkt förmodligen menat endast förstnämnda klassen, men har icke tydligt uttryckt detta, hvilket kunnat ske derigenom att före "kollekt" ordet *tillfällig* blifvit insatt. Såsom Utskottets hemställan nu är redigerad, kan Kongl. Maj:t icke förstå meningen och jag yrkar derföre afslag.

Herr Hedin: Jag kan icke neka, att den siste talarens anmärkning hade något uti sig, som tål att tänka på. Då han emellertid började sitt anförande med förklaring att han icke hade något emot motionens syfte, så förefaller det mig underligt, att han icke slutade med att yrka betänkandets återförvisande till Utskottet, hvarom i stället jag nu får anhålla

Herr Westerdahl: Jag har begärt ordet endast med anledning af det yrkande om återremiss, som blifvit framställt af en representant för Stockholm. Det kan väl synas oegentligt af mig, som å Utskottets vägnar undertecknat utlåtandet, att yrka detsamma återförvisande till Utskottet, men då ett sådant yrkande nu blifvit gjordt, får jag tillkännagifva, att jag icke har något emot, att Kammarerna bifaller detsamma.

Öfverläggningen var slutad. Nu föredragna del af utlåtandet blef till Utskottet återförvisad.

Utskottets sednare hemställan:

Herr Isberg: Då den förutsättning, under hvilken Utskottets tillstyrkan i denna del tillkommit, icke inträffat, hemställer jag om afslag jemväl å denna punkt.

Vidare anfördes ej. Jemväl denna del af utlåtandet återförvisades.



§ 8.

Föredrogs och lades till handlingarne Lag-Utskottets betänkande N:o 7, i anledning af återremiss af Utskottets utlåtande N:o 4, rörande väckt motion om ändring af 7 Kap. 2 § Giftermåls-balken.

§ 9.

Vid föredragning af Lag-Utskottets utlåtande N:o 8, i anledning af ej mindre Kongl. Maj:ts nådiga proposition om antagande af en författning angående förändrad lydelse af 2 Kap. 11 § Strafflagen, än äfven enskilda motioner i samma ämne, yttrade rörande

Utskottets förslag till förändrad lydelse af 10 § i 2 Kap. Strafflagen.

Herr Carlén: Herrarna känna alla, att den i Lag-Utskottets förevarande betänkande behandlade fråga om ändring af förvandlingsstraffet redan genom Första Kammarens beslut för närvarande förfallit. Det kan icke falla mig in att klandra Första Kammaren för detta beslut, ty jag vet väl, att Kammaren endast utöfvat sin grundlagsenliga rätt, och jag är öfvertygad, att beslutet blifvit fattadt efter mogen öfverläggning och på grund af samvetsgrann öfvertygelse. Men hvad man icke kan klandra, kan man beklaga; och jag måste, för min del, på det högsta beklaga hvad som hänt, först och främst med tanken fästad på de olyckliga, som i följd deraf ännu måste lida under en orättvis och inhuman lagstiftning, och derjemte äfven för sambällets egen skull. Ett gammalt ordspråk säger: "god lag fördrifver ond ande", och det ligger en djup betydelse i dessa ord, icke minst med afseende å den kriminela lagstiftningen. En rättvis lag i förening med god lagskipning *kan* verka och *har* ofta verkat välsignelsebringande i afseende på brottslingens förbättring, men en orättvis lag kan hafva och har ofta haft en motsatt verkan. I stället för att binda de onda andarne, lössläpper hon dem; och efter utståndet straff, som icke varit rättvist, kommer den brottslige åter, icke förbättrad, utan förhärdad, ett plågoris för hela sambället.

Emellertid är nu till intet tjenande att klaga öfver frågans utgång i Första Kammaren, utan vi hafva att se till hvad vi för vår del böra göra.

Frågan har visserligen för närvarande fallit, men, såsom jag hoppas, endast för en kort tid, så framt denna Kammare fortfar att hysa de sant humana åsigt, som städse dikterat dess beslut i lagstiftningsfrågor, så framt vi i enlighet dermed besvara Första Kammarens "non possumus", med att säga att vi både kunna och vilja skipa full rättvisa äfven mot dem, som äro dubbelt beklagansvärde, dels derutinnan att de begått ett brott *så litet* att det kan försonas med endast böter och sålunda icke anses värdt enkelt fängelse, och dels deri att de äro för fattiga att betala, hvilket sammanlagdt nu föranleder att de måste undergå hårdare straff, än om deras brott varit vida större. Jag nämnde, att vi *kunna* skipa rättvisa. Sedan Lag-Utskottet beslutit förevarande betänkande, hafva nemligen sådana upplysningar vunnits om fängelsernas beskaffenhet, att man med afseende derå ej behöfver behålla vatten- och brödstraffet utan

kan låta det öfvergå i enkelt fängelse. Derest de tidigare kommit Utskottet till handa, hade det sannolikt icke framlagt nu föreliggande förslag, derom att vatten- och brödstraffet ännu en tid måste bibehållas såsom ett alternativ, hvilket förslag var bygd på den förutsättning att bestämdt utrymme i straffanstalterna gjorde dess totala borttagande omöjligt.

Jag får bekänna, att jag, lika med Lag-Utskottets öfrige ledamöter, grundar denna förutsättning på de yttranden, Hans Excellens Justitie-statsministern i denna fråga afgifvit till statsrådsprotokollet, men att vi gjort oss skyldige till det felet att ej hafva tillräckligt besinnat betydelsen af dessa yttranden. Sedan Hans Excellens, vid framläggandet af lagförslaget för Kongl. Maj:t, först yttrat, att genom en åt den sakfällde medgifven frihet att vilja emellan böter och enkelt fängelse *någon nämnvärd svårighet* för förvandlingsstraffens verkställande i statens fängelser icke komme att förorsakas; har han sedermera, efter det Högsta Domstolens utlåtande öfver förslaget blifvit infordradt och med anledning af den utaf en ledamot i Högsta Domstolen gjorda hemställan, att vatten- och brödstraffet måtte helt och hållet afskaffas, till statsrådsprotokollet anført, att med den nu befintliga tillgången på straffanstalter "synnerlig svårighet" skulle möta att behörigen verkställa alla de på längre tid utsträckta förvandlingsstraffen. Dessa yttranden blefvo i Utskottet så tolkade, att man gjorde *synnerlig svårighet* liktydigt med *omöjlighet*. Någon omöjlighet i detta afseende finnes dock lika litet i verkligheten som i Justitie-statsministerns anförande. Jag har fått tillstånd att meddela Kammaren det förklarande af chefen för Fångvårdsstyrelsen, att tillräckligt utrymme finnes i statens fängelser att emottaga alla bötfällde, i händelse böterna förvandlas till enkelt fängelse efter den af Utskottet uppställda skala, endast fångarne fördelas på årets särskilda månader och icke insändas allt för mycket på en gång. Detta bestyrkes än ytterligare af hvad under öfverläggningen om denna fråga i Första Kammaren Hans Excellens Justitie-statsministern i ämnet anförde. Sedan han förklarar, att han med uttrycket "synnerlig svårighet" icke menat omöjlighet, tillade han uttryckligen att, äfven om alla bötfällde önskade att, i stället för det bötesbeloppet motsvarande fängelse vid vatten och bröd, undergå enkelt fängelse, fängelserna voro tillräckliga, ehuru den svårighet uppstår, att straffen måste fördelas ungefär lika på årets alla månader. Att sådant kan medföra olägenhet är en sanning. Ty då de största tingen hållas på hösten och i början af året, äro de flesta bötfällde, som skola undergå förvandlingsstraff, ungefär samtidigt i början af sommaren, färdige att insändas till fängelserna, som då hafva svårt att emottaga dem alla. Olägenheten kan emellertid afhjelpas genom ordres till kronobetjeningen, att icke på en gång utan successivt inskicka fångarne. Iakttages detta, blir utrymmet tillräckligt, äfven om förvandlingen verkställs efter den stränga skala, Kongl. Maj:t föreslagit, och så mycket lättare om den sker efter Utskottets skala, då kanske endast hälften så stort utrymme torde blifva erforderligt.

Enligt officiella uppgifter uppgick antalet bötfällde personer, som under 1868 undergingo förvandlingsstraff, till omkring 4,400. Mera än hälften af detta antal undergick vatten- och brödfängelse i 3 à 4 dagar. Enligt Kongl. Maj:ts förslag hade en hvar af dessa bötfällde, vid bristande tillgång till böternas gäldande, icke kunnat afstraffas med mindre än 9 à

12 dagars enkelt fängelse, då deremot, efter Utskottets skala, fängelsetiden icke uppgått till mera än 3, högst 6 dagar. Häraf torde framgå, att brist på förvaringsrum ej vidare kan åberopas såsom skäl för att motsätta sig alla böters förvandling till enkelt fängelse, åtminstone om den sker efter Utskottets skala. Detta visar sig ännu tydligare, om vi erinra oss de beslut, som blifvit fattade med afseende å fängelserna i Göteborg och Malmö. Antalet af för närvarande befintliga celler uppgår till något öfver 2,000, och genom nämnda beslut skulle det ökas med mera än 500. Det enda skäl således, som hittills talat mot vatten- och brödstraffets förvandling till enkelt fängelse, kan derföre numera anses hafva förfallit.

Vid sådant förhållande hoppas jag finna Kammarern benügen att ur vår lagstiftning helt och hållet utstryka vatten- och brödstraffet. I hela den civiliserade världen finnes icke något land, som har detta straff stadgadt såsom absolut förvandlingsstraff. Det finnes visserligen i Norges och Danmarks lagstiftning, men i Norge beror det på domarens latitudinära bepröfvande att använda detsamma, och i Danmark eger den sakfällde valfrihet emellan fängelse vid vatten och bröd och enkelt fängelse. Jag tror för min del, att svenska folket står nog högt i humanitet och bildning för att kunna mäta sig med hvilket land som helst, och mig synes att vi böra visa detta genom att borttaga ett straff, som är en fläck på vår lagstiftning.

Det uppgafs väl vid strafflagens antagande såsom ett skäl för bibehållande af vatten- och brödstraffet, att den sakfällde sjelf vanligen helst önskade att genom ett mera intensivt straff förkorta frihetens förlust; men jag jäfvar det skälet, ty icke kan det vara öfverensstämmande med statens värdighet att konsiderera för brottslingens önskingar i ty fall. Jag är öfvertygad, att de flesta brottslingar, ifall de egt valfrihet när de afflikitiva straffen afskaffades, skulle föredragit spö och ris framför straffarbetsfängelset. Men icke lyssnade man dertill. Lagarnes uppgift är icke blott att uppehålla och värna rättstillståndet, utan äfven att humanisera; och de böra derför vara så beskaffade, att icke råheten bibehålles derigenom att brottslingarne, äfven med sitt medgifvande, behandlas såsom osjälige djur. Vår skyldighet är att icke blott straffa dem, som bryta mot lagarne, utan ock att om möjligt uppfostra dem till sannt begrepp om sitt menniskovärde. Men detta sker icke genom att hysa konsiderationer för deras önskingar, som vilja behandlas heldre såsom hundar, dem man med svält dresserar, än såsom menniskor.

I betraktande af allt detta och då det icke nu är lämpligt att ingå i detaljerade undersökningar, i juridiska eller filosofiska deduktioner samt det är så enkelt att taga steget fullt ut, hemställer jag, om det icke skulle vara ett vackert svar på Första Kammarerns *nej*, att vi förklara det vi för vår del både vilja och hoppas framgång åt en reform, som skall föra oss ett steg fram på civilisationens väg. Kammarern har genom beslut, som förut i dag blifvit fattade, visat sig icke vara känslolös för högre intressen, och detta skulle vara ett vackert slut på dagsarbetet.

Ett beslut i detta syfte kan väl icke nu leda till något resultat, men vi må hoppas att frågan ånyo väckes en annan riksdag, och den erhåller då lättare sin lösning, om den nu förberedes. Jag hemställer derföre, att Kammarern, i enlighet med Herrar Kinnansons och Mankells förslag, ville

fatta beslut att helt och hållet afskaffa vatten- och brödstraffet och ersätta det med enkelt fängelse. Sjelfva redaktionen af beslutet är ganska enkel. Man behöfver blott ur Utskottets förslag utstryka hvad som rör fängelse vid vatten och bröd och låta det öfriga stå qvar. Jag har uppsatt ett förslag; det har följande lydelse:

2 Kap. 10 och 11 §§ Strafflagen förändras till följande lydelse:

§ 10.

Saknas hos den, som blifvit till böter fälld, tillgång till deras fulla gäldande, då skola böterna till fängelse förvandlas efter 11 §.

§ 11.

Vid förvandling af böter svare:

| böter till och med | | 10 Riksdaler mot | 3 dagars fängelse. |
|--------------------|-------|------------------|--------------------|
| deröfver | ” ” ” | 15 | 6 |
| ” | ” ” ” | 20 | 9 |
| ” | ” ” ” | 25 | 12 |
| ” | ” ” ” | 30 | 15 |
| ” | ” ” ” | 35 | 18 |
| ” | ” ” ” | 45 | 21 |
| ” | ” ” ” | 55 | 24 |
| ” | ” ” ” | 65 | 27 |
| ” | ” ” ” | 75 | 30 |
| ” | ” ” ” | 100 | 33 |
| ” | ” ” ” | 125 | 36 |
| ” | ” ” ” | 150 | 39 |
| ” | ” ” ” | 175 | 42 |
| ” | ” ” ” | 200 | 45 |
| ” | ” ” ” | 250 | 48 |
| ” | ” ” ” | 300 | 51 |
| ” | ” ” ” | 350 | 54 |
| ” | ” ” ” | 400 | 57 |
| deröfver | ” ” ” | | 60 |

Om det vore fråga om att skriva en lag, som nu genast skulle antagas, torde kanske för formens skull en och annan paragrafsiffra i strafflagen och promulgationsförordningen böra ändras, men dertill har jag icke nu haft tid; och för tillämpningen, ifall den kunde ifrågakomma, behöfvas i allt fall ej dessa förändringar.

Jag hoppas, att de Herrar, som deltagit i Lag-Utskottets arbete, icke motsätta sig mitt förslag. I denna Kammare finnes endast en reservant emot grunderna i Utskottets betänkande, men han har börjat sin reservation med förklaring, att han önskar vatten- och brödstraffets afskaffande, och på honom tror jag mig säkrast kunna lita.

Till sist — så litet jag än är böjd att stödja mig vid auktoriteter — ber jag att få nämna, att väl sällan någon reform haft så många auktoriteter för sig. För öfver fyratio år sedan utdömde Lagkomitéén vatten- och brödstraffet såsom förvandlingsstraff, och för tretio år sedan uttalade Högsta Domstolen enhälligt samma åsigt, och den tidens Högsta Domstol

hade stort anseende i lagstiftningsfrågor. Tio à femton år derefter uttalade sig äfven Lagberedningen för straffets afskaffande, och nu har Kongl. Maj:t föreslagit, att det må kunna utbytas mot enkelt fängelse, samt Lag-Utskottet nära nog enhälligt förklarar, att det skulle vara helt enkelt en gärd åt mensklighet och rättvisa, om man kunde ur vår lag alldeles utplåna det längesedan föräldrade straffet. Så många hafva talat för reformen, och blifva äfven vi nu eniga i samma tal, hoppas jag att den tid snart är inne, då rättvisa äfven i detta stycke blir gällande.

Herr Bovin: Jag är öfvertygad, att man inom denna Kammare icke behöfver orda så vidlyftigt för att vinna bifall till det yrkande, den förre talaren framställt. Redan vid en föregående riksdag har Kammaren uttalat sig i sådant syfte. Och anledningen, hvarföre Lag-Utskottet nu icke tagit steget fullt ut och alldeles utplånat vatten- och brödstraffet ur vår lagstiftning, härrörde allenast af ekonomiska och praktiska förhållanden. Man vågade nemligen icke antaga, att våra nuvarande fängelser skulle vara i stånd att inrymma det förökade fångantal, som skulle blifva en följd af ett annat systems införande. Men då det nu blifvit upplyst, att dessa svårigheter ingalunda äro oöfvervinnerliga, synes mig hvarje skäl för ett längre bibehållande af denna barbariska straffart böra hafva förfallit. Ehuru det beslut, Andra Kammaren nu kommer att fatta, icke lærer kunna blifva afgörande för frågan, torde det dock kunna hafva en god inverkan på dess lösning i en framtid. Ty om denna Kammare nu enhälligt utdömer detta straff, torde måhända vid en kommande riksdag äfven Första Kammaren gå in på att utplåna denna mörka fläck ur vår strafflag. Jag instämmer för min del i Herr Carléns yrkande.

Herr Kinmanson: Då jag nu går att förena mig i den framställning, som här blifvit af de tvänne nästföregående talarne gjord, torde det för mig endast vara behöfligt tillägga något till hvad de båda talarne anført. Det har emot vatten- och brödstraffets afskaffande och emot införande i stället af enkelt fängelse såsom förvandlingsstraff blifvit invändt hufvudsakligen, att fängelserna för det närvarande icke vore tillräckliga för mottagande af det ökade antal fångar, som skulle tillkomma i följd af en sådan förändring. Med åberopande af de i detta hänseende redan lemnade upplysningar, som synas undanrödja dessa farhågor, må jag dock få påvisa en särskild utväg, hvarigenom, efter min uppfattning, den befärade olägenheten ytterligare skulle kunna bortfalla. Det vore genom fullföljande af åtgärder i samma riktning, som redan blifvit vidtagna medelst beslut utaf Kongl. Maj:t. Under loppet af åren 1869 och 1870 har nemligen förordnats, att på några ställen skola mindre häkten upprättas, i ändamål att, utom för ransakningars hållande, dessa häkten må användas äfven för verkställande af förvandlingsstraff i de fall, då bötfälld icke förmå erlägga de dem ådömda böterna. Sådana häkten äro, medelst användande dertill af befintliga häradsrängelser, redan färdiga eller på väg att ordnas, två i Westerbotten och ett i Bohuslän. Det är dock gifvet, att under nuvarande förhållanden en viss betänklighet måste möta emot upprättande af dylika häkten, deruti nemligen att det fordras en särskildt noggrannare tillsyn, då fråga är om verkställande af ett sådant förvand-

lingsstraff, som består i undergående af fängelse vid vatten och bröd. Vida lättare blefve det naturligtvis att hålla tillsyn öfver fångar, som underginge enkelt fängelse. Det torde sålunda vara klart att, genom införande af enkelt fängelse såsom förvandlingsstraff, upprättandet af dessa mindre häkten, hvarom jag nämnt, skulle i väsendtlig grad underlättas; och intet hinder synes då möta för att utan betydande kostnad ordna sådana i de flesta städer och likaledes på många ställen i landsorterna. Derigenom skulle, inom kort tid, tillräckligt utrymme kunna beredas för mottagande af fångar, hvilka böra med enkelt fängelse aftjena böter.

Men åtgärder i denna riktning skulle, efter mitt förmenande, vara gagneliga äfven i andra afseenden. Den årliga transportkostnad, staten nu får vidkännas *ensamt* för personers införslande till länsfängelserna för att undergå förvandlingsstraff, kan beräknas till omkring 70,000 R:dr. Om likväl, för samma ändamål, mindre häkten uppfördes flerstädes i orterna, hvilket, såsom redan blifvit antydt, torde kunna ske utan större kostnad eller annan svårighet, så skulle en stor del af de betydliga utgifterna för fängstransporter till länsfängelserna kunna besparas, enär då fråga endast blefve om att afföra dessa medellöse bötfällda till närmaste plats i orten, der de kunde aftjena förvandlingsstraffet.

Det finnes också en annan, hittills mindre påaktad omständighet, som är förtjent af någon uppmärksamhet i detta ämne. Det är nemligen ett ganska stort antal bötfällda, som nu undgår all bestraffning, därför att de öfvergifva den ort, der de blifvit dömda, hvarefter de visserligen eftersökas, men ofta utan att kunna anträffas; och det blir sålunda icke möjligt hvarken att uttaga bötesbeloppen eller att låta de bötfällda afsitta dem med vatten och bröd. Antalet af personer, som på sådant sätt undgått bestraffning, och för hvilka bötesbeloppen måst afskrivas, utgjorde år 1869 icke mindre än omkring 4,650, medan år 1868 (det sista, för hvilket uppgift derom förefinnes) de bötfällda personernas hela antal uppgick till 28,607. Således synes man kunna antaga, att närmare en sjettedel af hela antalet bötfällda undandrager sig och lyckas undgå den ådömda bestraffningen, en olägenhet för staten af betänkligaste art. Om åter så beskaffade mindre häkten, hvarom jag redan yttrat mig, inrättades till större antal, vill det synas ganska sannolikt att, med upphörande eller förringande af omgångarne. svårigheterna och betänksamheten i afseende å införslande till länsfängelserna af medellöse bötfällda, äfven antalet af de personer, som nu måste lemnas utan bestraffning, komme att minskas. Exsekutor kunde genast, utan längre uppehall eller omgång, både anställa undersökning angående den bötfälldes tillgångar och, derest dessa icke försloge till böterna, afföra honom till ortens närbelägna häkte för att aftjena motsvarande förvandlingsstraff, innan ännu någon förändring i vistelseorten mellankommit. Jag vågar sålunda tro, att den reform, som är i fråga, ur flera synpunkter har en större betydelse, än man måhända är benägen att tillerkänna densamma.

Det har redan under diskussionen blifvit förnämligt om den ställning, som Sveriges lagstiftning i förevarande hänseende intager i förhållande till andra länders, och särskildt huruledes denna lagstiftning angående förvandlingsstraff är af en helt olika och vida mildare art både i Norge och i Danmark.

i Danmark. Ett så beskaffadt förvandlingsstraff som fängelse vid vatten och bröd finnes icke, så vidt jag vet, i något annat land, med hvilket Sverige kan önska jemföra sig, utan allestädes begagnas dervid enkelt fängelse. I de flesta länder är dessutom detta i lägsta graden bestämdt till endast ett dygn eller, såsom t. ex. i Österrike, till endast tolf timmar. Det är nödvändigt, att äfven vi här i Sverige frigöra oss ifrån den olikhet mot andra länder, som, icke till vår fördel, i detta fall ännu är rådande. Vill man inom kriminallagens område söka uppfostra, bör väl detta helst ske derigenom, att lagstiftningen småningom så bereder, att jemförelsevis ringa straff må uppfattas såsom ändock utgörande full försoning.

Jag slutar således med att instämna i det förslag, som af Utskottet blifvit anvisadt i afseende å enkelt fängelses använda såsom förvandlingsstraff. Jag anser mig kunna säga, att Utskottet uppgjort detsamma, emedan hvad som nu förordas icke afser annat, än att det alternativ, hvarigenom vatten- och brödstraffet skulle komma att, om den bötfällde det önskade, bibehållas såsom förvandlingsstraff, må bortfalla, så att endast det enkla fängelset kvarstår. Jag instämmer sålunda i det yrkande, som blifvit gjordt af den talare, hvilken först hade ordet i denna fråga.

Herr Almqvist: Då utgången af denna fråga för det närvarande redan är afgjord, kunde det väl vara öfverflödigt att vidare yttra sig i densamma, men jag anser ändock af stor vikt, att äfven denna Kammare uttalar sin mening, till ledning vid det eller de försök till frågans lösning, som i en framtid kunna komma att göras. De åsigt, som uttalats såväl af Kongl. Maj:t i dess proposition i ämnet som uti de motioner deruti, hvilka inom denna Kammare blifvit väckta, äfvensom i Lag-Utskottets förevarande betänkande, gifva alla vid handen — likasom äfven de talare, hvilka redan yttrat sig — att man inser och djupt fattar behovet af ändring i nu gällande stadganden angående böters förvandling. Jag tror ock för min del, att en sådan ändring är både af rättsskäl och af en stigande bildning påkallad. Men om densamma skall befinnas instämna med de sakfaldes egen önskan och fördel, derom vill jag icke yttra mig. Den erfarenhet, jag har häruti, synes mig dock snarare gifva stöd åt en motsatt mening. Det är af icke ringa vikt för den stora del af befolkningen, som saknar tillgångar till böters gäldande, att de i stället nödgas uppoffra en stundom ej obetydlig tid till deras aftjenande. Att hållas i fängelse under en kortare tid af tre till fem dagar, har väl för dem icke så stor betydelse. Men om detta dagantal skulle tredubblas, i enlighet med förhållandet för det närvarande emellan fängelse vid vatten och bröd och enkelt fängelse, äfvensom enligt det förslag Lag-Utskottet nu framställt, skulle fängelsetiden för dem kunna komma att uppgå ända till 60 dagar. Uppoffringen af en så lång tid skulle säkerligen för de flesta af dem, på hvilka de nya bestämmelserna komme att tillämpas, blifva af stor vikt och jemväl för de samhällen, de tillhöra. Det torde dessutom icke kunna förnekas, att en så utsträckt fängelsetid äfven för staten skulle komma att medföra en icke obetydlig uppoffring. Här har väl blifvit uppgifvet, att våra nuvarande fängelser jemte de under byggnad varande och de i några enskilda orter anordnade mindre häkten skulle lemna tillräckligt utrymme

för fångarne, äfven om fängelsetiden förlängdes. Men man torde ändock icke kunna neka, att, äfven om utrymme sålunda kunde beredas, en större underhållskostnad för staten uppstode. På samma gång jag delar den åsigt, som uttalats i Kongl. Maj:ts proposition, de enskilda motionerna och Lag-Utskottets betänkande, att man bör tillse, huruvida icke det nuvarande förvandlingsstraffet må kunna mot ett annat utbytas, anser jag det vara af stor vikt att noga undersöka, huruvida icke en annan åtgärd kan i sådant hänseende vidtagas än att öfvergå till ett långvarigt enkelt fängelse. Om vi tänka oss grunden för bestämelsen om förvandlingsstraff, så är ju denna endast att den bötfälde saknar tillgång till böterna. Brottslingen har blifvit dömd att erlægga ett visst belopp penningar för att dermed försona det fel, hvarom han blifvit förvunnen. Att nu förvandla dessa böter till fängelse, i den bemärkelse detta eger i strafflagen, anser jag i hvilket fall som helst, vare sig de förvandlas till fängelse vid vatten och bröd eller till enkelt fängelse, betänkligt. Rättast vore utan tvifvel, att den, som saknar tillgång till böter, skulle vara skyldig att åstadkomma en viss arbetsprodukt, hvarigenom böterna kunde gäldas. Då nu ett nytt förslag i förevarande fråga snart torde vara att emotse, förefaller det mig som om det vore af vikt att betänka, huruvida icke den långa fängelse-tiden skulle kunna betydligt inskränkas, derigenom att den felande ålades att under sin fängelsetid verkställa något arbete. Sådan lagen angående enkelt fängelse nu är beskaffad, är brottslingen icke *skyldig* att arbeta, utan sådant beror uteslutande på, om han sjelf vill det; och verkställer han något arbete, blir arbetsförtjensten hans tillhörighet. Om man deremot stadgade, att den, som aftjenar böter, skall vara pliktig att för kronans räkning verkställa det arbete, som kan och bör honom anförtros, så torde fängelsetiden derigenom äfven kunna förkortas. Det har häremot blifvit invändt, att det skulle medföra svårighet att alltid kunna bereda fångarne arbete. Jag tror dock, att denna svårighet icke är oöfvervinnelig. Det har utrönt, att vid alla cellfångelser och andra större fångelser, der de ifrågavarande straffen verkställas, kan beredas tillfälle till förrättande af yttre arbeten, såsom stenkrossning och dylikt. Och det material, som derigenom åstadkommes, har alltid något värde. Detsamma kan ju gälla för dessa fångelser, som för öfriga straff-fångelser, för hvilka skyldighet att bereda fångarne arbete redan finnes stadgad. Jag ville önska, att den eller de, som till en kommande riksdag kunna taga denna fråga i öfvervägande, ville påtänka, huruvida icke vid en öfvergång från nu gällande stadgande det vore lämpligt bestämma, att något arbete skulle verkställas under fängelsetiden och densamma i stället erhålla en motsvarande förkortning, samt att brottslingen för öfrigt skulle hållas i fängelse och behandlas i likhet med dem, som undergå enkelt fängelse.

Jag tror dessutom, att någon, och det ej ringa, minskning i de fall, då detta fängelsestraff behöfver användas, skulle kunna åstadkommas derigenom, att åtgärder vidtoges för att böter oftare komme att erläggas, än nu är händelsen. Såsom bekant, stadgar nu gällande strafflag, att vid böters uttagande icke må i mät tagas den sakfålde enda fasta egendom, hvaraf han sin nödiga bergning hafver, ej nödig bostad, ej till jordbruket nödiga lösören eller hvad den sakfålde eljest till sin närings bedrivande behöfver, ej nödiga gång- och sängkläder för den sakfålde, hans hustru

och oförsörjda barn, ej heller af det förråd, som i huset finnes, hvad till hans och hans husfolks underhåll i en månads tid erfordras. Endast hvad som deröfver finnes hos den bötfälde får användas till böternas betalande. Men det är sannerligen icke lätt för en exekutor att bedöma, huru mycket inventarier och redskaper, förräder o. s. v., den bötfälde kan oundgängligen behöfva. I detta förhållande ligger, efter min tanke, en icke obetydlig anledning till det ökade antal personer, som, i stället för att erlægga böterna, aftjena dem med fängelse. Blevde det nu i detta fall bestämdt stadgadt, hvad exekutor hade att rätta sig efter, hvarigenom han med större säkerhet kunde bedöma, huru mycket som till den sakfälldes och hans familjs underhåll erfordrades, tager jag för gifvet, att man skulle komma att utfå vida mera böter än för närvarande är fallet. Utan att på något sätt framställa det såsom en anmärkning emot vederbörande exekutorer, tror jag dock, att, om man återginge till det fordna stadgandet derom, att exekutor egde tillgodoräkna sig en viss procent af böterna såsom ersättning för sitt besvär med deras uttagande, så skulle måhända en större noggrannhet iakttagas vid undersökningen om hvad som bör och måste lemnas till den sakfälldes eget förfogande och hvad som kan tagas i mät till böternas betalande. Det torde därför vara ganska välbetänkt, om man i sammanhang med den förändring, som kan vara att förvänta, bestämde, att viss procent af böterna skall tillfalla exekutor.

På dessa förhållanden har jag ansett mig böra fästa Herrarnes uppmärksamhet, enär sålunda å ena sidan kostnaderna för staten komme att minskas, och å den andra strafftiden för brottslingarne kunde förkortas, på samma gång som man mildrade straffet till enkelt fängelse. Då ett beslut nu måste fattas i frågan, ehuru man på förhand vet, hurudan utgången deraf blir, ber jag få tillkännagifva, att jag för min del sluter mig till Kongl. Maj:ts proposition, dock med den förändring, om den kunnat ifrågakomma att fängelsedagarnes antal inskränkes vid förvandling af bötesbelopp till och med 15 Riksdaler. I det fallet anser jag Herr ordförandens i Lag-Utskottet förslag lämpligast, att böter intill samt af 5 R:dr skola förvandlas till tre dagars enkelt fängelse, till och med 10 R:dr till sex dagars samt till och med 15 R:dr till nio dagars dylikt fängelse. Dervid anser jag, att, då bötesbeloppet endast uppginge till 5 R:dr, den sakfälde icke skulle vara berättigad att begära fängelsetidens nedsättning genom förvandling till fängelse vid vatten och bröd, utan att han, först då de stege till 10 R:dr, skulle hafva en sådan rätt, och att vatten- och brödstraffet då skulle bestämmas till tre dagar. Detta skulle i min tanke vara lämpligare än Lag-Utskottets förslag till tariff, som nu midt i den för öfrigt fortgående skalan måste göra ett uppehåll vid 30 och 35 Riksdalers böter, för hvilka båda belopp föreslagits sex dagars fängelse vid vatten och bröd. Börjar man i stället skalan, på sätt jag föreslagit, kommer den sedan att blifva jemnt fortlöpande. Då nu likväl något på frågans slutliga utgång inverkan beslut icke lär kunna fattas, torde det icke vara skäl att framställa ett bestämdt yrkande om antagande af den nämnda förändringen, eller om ärendets återremiss till Utskottet, af hvilken orsak jag anhåller att få sluta mig till Utskottets förslag. Att instämma i den förste talarens framställning, att vi här borde uttala den åsigt och fatta det beslut, att vatten- och brödstraffet bör all-

deles upphävas och enkelt fängelse i stället bestämmas såsom förvandlingsstraff, synes mig icke vara fullt lämpligt. Man säger väl, att vi så mycket heldre kunde fatta ett sådant beslut, som någon påföljd deraf vid denna riksdag icke kan ifrågakomma. Men mig synes, att vi icke nu böra fatta annat beslut i denna fråga än vi under andra förhållanden, eller om Första Kammaren icke redan afslagit densamma, skulle hafva gjort, Och oaktadt den upplysning den förste ärade talaren meddelade om utrymmet i våra fängelser, tror jag likväl icke det skulle vara lämpligt att Kammaren nu fattade beslut om vatten- och brödstraffets upphäfvande, utan att förut hafva återremitterat ärendet till Utskottet för vidare utredning af det uppgifna förhållandet. Då sådant icke blifvit påyrkad, och det ej heller torde vara skäl dertill, anhåller jag på anförda skäl om bifall till Utskottets förslag.

Herr Kolmodin: Herr Talman! Önskvärheten af att utplåna vatten- och brödstraffet ur lagen, der det kvarstår endast såsom förvandlingsstraff, har redan så lång tid vunnit erkännande, att jag icke tror, det någon gerna skulle vilja motsätta sig ett förslag i sådan syftning. Enda hindret för denna lagförändring har, efter min uppfattning, varit det rent ekonomiska i bristen på tillräckligt utrymme i våra fängelser. Man skulle nemligen i de nu befintliga lokalerna ej kunna herbergera fångarne, om man vid böters förvandling satte det enkla fängelsestraffet i stället för det mera intensiva och derfore till tiden kortare vatten- och brödstraffet. Hvarfore man finner denna förändring så önskvärd, behöfver jag icke upprepa; det har många gånger förut blifvit klart och fullständigt uttaladt på detta rum. I hvilka svårigheter man råkar, när man genom en eller annan förmildrande bestämmelse försöker att kringgå det mest stötande i nu gällande stadganden, det visar sig såväl i Kongl. Maj:ts proposition som i Lag-Utskottets betänkande, med alla dess reservationer och skiftande förslag. Jag tror och för visso att Första Kammarens nyligen fattade beslut i denna fråga ej berott på någon förkärlek för bibehållande i lagen af vatten- och brödstraffet, utan helt enkelt derpå att Kammaren ryggat tillbaka för de svårigheter och oegentligheter som äro förenade med en sådan lösning af uppgiften, som föreligger såväl i Kongl. Maj:ts som Lag-Utskottets förslag. Jag för min del biträdde emellertid den af Lag-Utskottets majoritet i ämnet gjorda framställningen derfore, att jag ansåg densamma dels närmast leda till det af mig önskade målet, vatten- och brödstraffets snara borttagande ur vår lag, dels komma att utgöra en ständig påminnelse för lagstiftaren, att så fort som möjligt undanröjda de hinder, som kunna stå i vägen för den åsyftade lagförändringen. Jag anser det nu icke löna mödan att bemöta de anmärkningar, som blifvit gjorda mot den ifrågasatta bestämmelsen, att lemna den bötfällde frihet välja mellan olika straffarter, så mycket mindre som detta ämne redan blifvit af flera föregående talare behandladt. Men en talare har betraktat saken från en annan synpunkt; han har nemligen sagt, att den sakfälldes önskan af ett lindrigare straff, å ena sidan, och fördelen för honom att så fort som möjligt återvinna friheten, å den andra lätt kunde komma i strid med hvarandra, med en förändring i den riktning Lag-Utskottet och för öfrigt hela landet anser vara

önskvärd. En lång och dyrbar tid, säges det, skulle nemligen gå förlorad, om nu dessa fängelsestraff tredubblades. Jag torde dock få fästa uppmärksamheten derpå att såväl Lag-Utskottet som reservanterne ned-satt denna straff-skala för de lägre bötesbeloppen, hvarigenom till viss grad dessa svårigheter blifvit undanröjda. Men här är äfven en annan sak att beakta. Man talar visserligen om de många dagsverken, som skulle gå förlorade genom den förlängda fängelsetiden. Men har man också beräknat antalet af de dagsverken, som förspillas för de olyckliga, hvilka efter undergången vatten- och brödstraff släppas ut bleka, kraftlösa och aftärda samt för lång tid urståndsatta att arbeta för sitt och de sinas uppehälle. Dessa dagsverken äro icke tagna med i räkningen, mine Herrar! Man har äfven sagt, att staten för ernående af detta mål finge vidkännas betydliga kostnader. Jag medgifver detta, på samma gång jag dock måste bekänna, att min åsigt i detta fall i afton blifvit till viss grad rubbad. Men jag vill antaga, att den ifrågasatta förändringen skulle medföra kostnader. Jag frågar då Eder, mine Herrar! vill staten nå ett mål, som den anser önskligt och nyttigt, det må nu gälla försvarsverket, för att värna oss mot yttre fiender, eller lagstiftningen, för att upprätthålla den inre ordningen, måste då icke staten utan tvekan offra sina medel för att nå detta mål? Enligt min tanke finnes det ingen annan utväg. Samme ärade talare har äfven såsom förvandlingsstraff föreslagit fängelse med arbete, hvarigenom man kunde förkorta fängelsetiden på en annan väg än genom tillämpning af vatten- och brödkuren. Jag får dock säga, att det blir ganska svårt för den enfaldiga mängden, att skilja mellan det slag af straffarbete, talaren antydde, och det straffarbete, hvar-till gröfre brottslingar dömas. I alla fall står inkonsequensen kvar, man hoppar från den lägsta straffarten förbi den närmast stående till en högre; och jag tror, såsom sagdt, att, man må nu göra hvilken distinktion som helst, den stora mängden icke skall förstå, hvari skilnaden ligger. Under nuvarande förhållanden har saken naturligtvis för denna riksdag fallit; men då jag här hört utan motsägelse yttras, att de stora svårigheterna vid reformen dock icke äro att anse såsom oöfvervinnliga, äfven under nuvarande förhållanden, och då jag för min del lifligt önskar att kunna utstryka denna stötande oegentlighet ur vår strafflag, så kan jag ej annat, än ansluta mig till den åsigten, som blifvit framförd af den talare, som först hade ordet i denna fråga.

Herr Mankell: Då här redan af flere sakkunnige män inom Kam-maren allt blifvit anfördt för den af mig väckta motion, som kan anfö-ras, och jag i det hänseendet sålunda icke skulle kunna åstadkomma an-nat, än ett uppreparande af hvad som blifvit sagdt, så vill jag, för att icke dermed upptaga Kammarens tid, inskränka mig att instämma i yrkandet om bifall till min motion på det sätt af Herr Carlén blifvit framställt.

Herr Liss Olof Larsson: Det är icke utan en viss tvekan jag uppträder i denna fråga, då mina åsichter i densamma äro stridande mot alla deras, hvilka förut hafva yttrat sig. Trots detta, och trots jag vet mig löpa fara att blifva, så att säga, illa tilltygad af mina motståndare — och detta så mycket mera, som till och med den talare som yttrat

sig till förmån för Utskottets förslag, blifvit ganska illa medfaren af dem, som kunde kalla samma förslag för sitt eget, ty de äro samtliga ledamöter af Lag-Utskottet — kan jag icke underlåta att uttala min tanke. Man kan och bör visserligen gå långt i humanitet, men finns väl icke i detta afseende, såväl som i alla andra, en gräns, som icke får öfverskridas? Ja, jag tror det, och man är på väg att öfverskrida den, om man inrättar fångelser och ställer så till i afseende på straffens art, att brottslingarne icke anse det för att vara ett straff utan i vissa fall snarare söka efter detta straff, ty när man går så långt i humanitet emot den enskilde, att det allmännas väl lider deraf, då öfverskrider man gränsen af humanitet. Sådant blir verkligen förhållandet här om man bereder fången en vistelse i fångelset, som åtminstone i materielt hänseende står långt öfver hvad en stor mängd af våra arbetare kan förskaffa sig i sitt hem. Lag-Utskottet har gått så långt i humanitet, att det ville öfverlemnna åt brottslingarne — ty så kallar jag hvar och en lagbrytare, förseelsen må vara af svårare eller lindrigare art — att sjelfva välja sitt straff. Detta går dock, enligt hvad jag tycker, allt för långt, och det skulle icke förvåna mig om jag snart finge höra att man såsom ett tredje alternativ föresloge öfverlemnande åt brottslingarne att välja huruvida de ville underkasta sig straff eller gå helt och hållet fria. Jag har mer än en gång hört personer, som undergått sådant enkelt fångelsestraff, som kommit hem och berättat att de aldrig mått så väl, som de dagar de tillbragt i fångelset. Der säga de sig hafva haft den utmärktaste föda, bättre än de någonsin kunnat förskaffa sig i sitt hem, och lindrigare arbete än de alltid varit vana vid — med ett ord, de hafva i alla afseenden mått väl. Jag tror icke sådana lagstadganden kunna vara att förorda, att en del af folket kan befinna sig bättre i fångelset än i sitt hem. Man talar visserligen om att civilisationen fordrar mildring i alla straff. Detta kan visst vara sannt, jag misstar mig måhända i min uppfattning, men jag förstår icke den civilisation som fordrar straffets borttagande för brottslingar; den rätta civilisationen tror jag vara den, som visar sig kunna åstadkomma minskning i sjelfva brotten och som anser brott förtjenta af verkligt straff. Man tröstar oss här med att det icke skulle behövas några nya fångelser, oaktadt man ginge in på att antaga det föreslagna förvandlingsstraffet, ty Fångvårdsstyrelsens chef har förklaradt att han genast har rum för alla fångar, äfven om alla vatten- och brödstraffångarne genast valde enkelt fångelse; men tillägger såsom ett vilkor, att få fördela fångarne just på hela året och på alla rikets fångelser; med ett sådant tillägg förlorar det förra all betydelse, ty svårligen kan man förmå den som begår brott, att före dess begående, gå och höra efter om det finnes plats på fångelset, lika som det torde blifva svårt att jemnt fördela fångarne emellan alla fångelser.

Jag tror att bakom denna fråga ligger en annan nära till hands, nemligen den att vi få bekosta ytterligare dyrbara och ståtliga fångelser i våra städer, der de visst icke äro några prydnader, men dock nödvändiga. Det är verkligen eget att höra hvilken god tillgång på fångelser det blifvit på den allra sista tiden. Så lät det icke, då det var fråga om ny fångelsebyggnad i Göteborg! Då var det omöjligt att inrymma alla brottslingar i de fångelser som nu finnas, och man *måste* således hafva

ett nytt fängelse. Men nu anser man sig kunna utsträcka fängelsetiden huru långt som helst och ändå påstå att det är så tillräckligt utrymme i våra fängelser, att man oakadt denna utsträckning icke behöfver bygga något nytt, detta visar blott huru man kan vända sakerna. Jag beklagar att jag i någon mån stört den enstämmighet, som tycks råda i denna så kallade humanitetsfråga, men jag har icke kunnat underlåta att uttala mina tankar till protokollet. Måhända står jag ensam om mina åsikter inom denna Kammaren, men sådana de äro har jag uttalat dem, måhända skall någon gifva mig rätt, när man till följe af denna lagförändring, kommer och fordrar en och annan million för uppförande af nya fängelsebyggnader. Jag slutar med att yrka afslag å det nu ifrågavarande Ut-låtandet.

Herr Gustafsson: Då tiden är långt framskriden och Första Kammaren dessutom redan afslagit Lag-Utskottets nu föredragna betänkande, hvarigenom frågan för denna riksdag fallit, vill jag icke, såsom jag eljest ämnat, ingå i en utförlig granskning af Utskottets förslag, utan endast i största korthet angifva min ställning till frågan. Ingen kan mera lifligt än jag intressera sig för vatten- och brödstraffets fullkomliga afskaffande, derest ekonomiska skäl icke lägga hinder i vägen härför, och jag instämmer därför till alla delar i de åsikter, hvilka blifvit af Herr Carlén uttalade, men då jag är förvissad, att denna Kammare icke, utan mogen ompröfning, vill antaga ett förslag, så omfattande som det Herr Carlén framställt, äfven om med detsamma endast afses en opinionsyttring, synes det mig som vi skulle handla försigtigast och lämpligast, om vi låte vår opinionsyttring gifva sig tillkänna genom återremiss af betänkandet i den af Herr Carlén angifna syftning. Jag anholder derföre hos Herr Talmanen vördsamt om proposition på betänkandets återremitterande.

Herr Ribbing: Det förefaller verkligen något eget att Första Kam-marens beslut att afslå Lag-Utskottets föreliggande betänkande här i Kam-maren framkallat, i stället för diskussion om bestämda förslag, en mängd opinionsyttringar om saker och ting, beträffande fängelser och straff, som vore önskvärda att åstadkomma, äfvensom från en Lag-Utskottets medlem förslag till ett beslut af Kammaren, om hvilket ej ett ord nämnes i det utskottsbetänkande, som nu skulle utgöra föremål för öfverläggning. För mig synes det ganska farligt att på stående fot formulera beslut som ej stå i något närmare sammanhang, hvarken med innehållet i Kongl. Maj:ts proposition, Lag-Utskottets betänkande, eller de afgifna reservationerna, och jag vill för min del hemställa till herrarne, om det icke vore klokast att Kammaren nu ansåge det vara tid att fatta beslut — vare sig till- eller afstyrkande — angående Utskottets förslag och de deri framställda reservationer.

För min del har jag genom de yttranden emot majoritetens i Ut-skottets förslag, hvilka här afgifvits af ledamöter af denna samma Lag-Utskottets majoritet, kommit i den egendomliga ställning till frågan att, ehuru i viss mån reservant mot denna majoritets beslut, jag ser mig nöd-gad att försvara åtminstone det väsentliga af majoritetens förslag, hvilket

af icke mindre än trenne talare, under framläggande af motsatta skäl mot de i Utskottet anförda, nu blifvit förkastadt.

Men innan jag härtill öfvergår ber jag att få erinra, om vissa i sammanhang med förevarande angelägenhet stående fakta, som under diskussionen här synes af värda talare blifvit förgätna och förnekade. Den förste ärade talaren har nemligen sagt, att Kongl. Maj:t sjelf i sin nådiga proposition i ämnet föreslagit borttagande af vatten- och brödstraffet. I afseende härå ber jag herrarne se på första sidan af Kongl. Maj:ts proposition N:o 9, der Kongl. Maj:t på anförda skäl anser "billigheten bjuda, att den bötfälde lemnas öppet *påfordra, att han, i stället för de dömda böterna, får undergå enkelt fängelse*", således öppen rätt att välja mellan tvenne förvandlingsstraff, hvaraf det ena *utgör* fängelse vid vatten och bröd; och denna af Kongl. Maj:t förordade valrätt med *bibehållande* af vatten- och brödstraffet såsom ena alternativet har ock majoriteten i Utskottet, hvartill den ärade talaren hörde, vitsordat, då Utskottet i dess eget betänkande i frågan, N:o 8 sid. 5, i *motiveringen* säger, att det ställer sig på alldeles samma ståndpunkt som Kongl. Maj:t i fråga om valfrihet.

Jag vill vidare också erinra om att Utskottet i sitt utlåtande på sid. 4 förklarar sig anse att det är för "staten hkgiltigt hvilketdera straffsättet — enkelt fängelse eller fängelse vid vatten och bröd — användes, enär tillfyllestgörande försoning eger rum medelst användande af hvilketdera som helst", hvilken Utskottets åsigt sålunda är den *motsatta* mot hvad af den förste ärade talaren *nu* yttrades, att staten *icke* egde rätt att i förevarande fall låta den straffskyldige välja vatten- och brödstraffet.

Jag går nu till att i korthet motivera min åsigt i frågan, som i hufvudsak öfverensstämmer med Kongl. Maj:ts, likvisst med de afvikelser, — egentligen blott beträffande förvandlingsvalen för böter vid dessas *lågsta* belopp — som i min reservation angifvas. Jag ber först om ursäkt att jag vid denna motivering icke ämnar orda om huruledes vi, genom att antaga eller förkasta den Kongl. propositionen eller min reservation, skulle ställa oss i ljus eller skugga inför utlandet, skulle komma för eller efter andra stater i kulturförhållanden o. s. v., utan i stället för dylika betraktelser helt enkelt talar om hvad som i främsta rummet är öfverensstämmande med de allmänna rättsbegreppen och i det andra med sättet för en passande och praktisk tillämpning af dessa i förevarande fall på våra egna förhållanden.

Då jag, som sagdt, på visst sätt kommit i en ställning, som tvingar mig att uppträda såsom försvarare af Utskottets förslag i det principiella, ber jag att få citera hvad såsom hufvudargument mot Kongl. Maj:ts proposition af en Högsta Domstolens ledamot blifvit yttradt och hvilket yttrande äfven i den af Lag-Utskottets ärade ordförande afgifna reservation emot Utskottets tillstyrkan af valfrihet för den bötfälde mellan vatten- och bröd- samt enkelt fängelsestraff såsom förvandling eger samma betydelse af hufvudargument. I Högsta Domstolens protokoll öfver Kongl. Maj:ts proposition heter det: "den valfrihet i afseende å straffet, lagen skulle enligt förslaget medgifva den bötfälde förbrytaren, synes mig icke vara fullt öfverensstämmande med *rättsvisans kraf*, — — — ej heller med

statens värdighet“. Jag vill dervid att börja med anmärka, att “värdighet“ och värde har staten såsom straffande om den dervid uppfyller “rättvisans kraf“ d. v. s. såsom straffande, gör hvad densamma såsom straffande tillkommer: att vara rättvis. Om staten nemligen gäller precis detsamma som om hvarje annan person eller ting i afseende på värde och värdighet; dessa tillkomma dem jemnt upp i samma mån, den i hvarje fall uppfyller sin uppgift eller motsvarar sitt ändamål. Jag behöfver alltså icke särskildt här tala om statens värdighet, jag har att ensamt hålla mig till “rättvisans kraf“; hvad innebär då i förevarande fall detta kraf? I afseende häråt skall jag först fästa uppmärksamheten på att här, vid valet, icke är fråga om, huruvida den straffskyldige skall straffas eller icke, ej heller om hvilket det straff är, hvartill han dömes. Bådadera afgöra lagen och domaren, utan att den straffskyldige dervid har något ord med i laget. Vore det fråga om att brottslingen skulle få välja det primära, *det egentliga* straffet, då skulle jag dela den uti det nyss anförda citatet uttalade åsigt, men nu hvarken finnes eller är ifrågasatt något val i detta fall, utan frågan gäller sättet att förvandla det straff, hvartill brottslingen utan val blifvit dömd, i fall han till dess utgörande saknar tillgångar. Jag vill vidare ej en gång hafva sagt att jag anser att val vid förvandlingsstraffets bestämmande öfverensstämma med den strängt korrekta formen och ordningen vid strafftillämpningen, utan medgifvande af sådant är i sjelfva verket något irreguliert och bevisar, att staten här i någon mån är osäker, saknar en fullt afgörande objektiv grund för bestämmandet af hvilketdera straff, som skall vara det enda riktiga förvandlingsstraffet, för att rätt uppfylla “rättvisans kraf“.

Hvilken kan nu anledningen till denna osäkerhet vara? För att besvara denna fråga och på samma gång gifva skäl för rättvisan af ett val mellan vatten- och bröd- samt enkelt fängelsestraff såsom alternativa förvandlingar af böter, må man fästa uppmärksamheten på den betydelse och verkan för olika personer, hvartdera af de två förstnämnda straffen kan ega. Å ena sidan kan ett enkelt, men öfver hufvud taget 3 gånger längre fängelsestraff än motsvarande vatten och bröd för mången vara mera tryckande än ett kortare, ehuru intensivare fängelse vid vatten och bröd. Han kan genom längre frånvaro från sitt arbete bringas på ekonomiskt obestånd, och detta ej allenast för egen räkning utan äfven hans familj, hvarmed straffet medelbart och i sina verkningar träffar ej blott den straffade längre och hårdare, än hvad som han beräknar, utan derjemte äfven oskyldiga. Dessa voro de skäl, som syntes stiftarne af nu gällande strafflag så talande, att de satte det kortare vatten- och brödstraffet såsom *enda* förvandlingsstraff för böter. Men å andra sidan: det kan ock finnas de, som anse vatten- och brödstraffet särskildt för deras personer fysiskt förderligt eller för hvilkas helsa det verkligen eger denna verkan, om de än icke hafva läkarebetyg derom; de, som anse samma straff förenadt med outplånlig vanära — sålunda förenadt med till tiden obegränsade fysiskt eller moraliskt menliga följder, för hvilka alltså vatten- och brödstraffet är hårdare än det enkla, ehuru tredubbelt längre fängelsestraffet. Hvilketdera af dessa tvänne möjligheter inträder nu i hvarje särskildt fall? Det är något, som staten *icke* kan på förhand bestämma, ty det beror på personliga förhållanden, på det brådska i att

komma tillbaka till det dagliga arbetet, på fysisk helsa och på den böt-fälldes åsichter om medborgerlig reputation och villkoren för denna. Och slutligen må man alltid erinra sig, att här är fråga om förvandlingsstraff för böter, det vill säga för ett straff, som i de flesta fall är ådömdt för smärre förseelser, försummelse af viss medborlig ordning o. s. v. eller på sin höjd för brott begångna af vållande eller i hastig vrede, ej med berådadt mod, ej således, af en egentligen mot staten fiendtlig, brottslig vilja. Sammanhåller man nu anförda omständigheter, så bevisa de, att ett åt den straffskyldige lemnadt val i förevarande fall är egnadt att fylla rättvisans kraf och således äfven tillgodose statens värdighet.

För att ett straff skall vara rättvist fordras tvenne vilkor, som höra hit: för det första att der straffskyldig handling är för handen straffet icke uteblifver, utan att staten framstår såsom tvångsmakt, detta vilkor uppfyller staten i förevarande fall genom att i lag stadga och att döma till ovilkorligt och bestämdt straff, utan något slags val för den brottslige: böter till bestämdt belopp; för det andra bör straffet för att vara rättvist såvidt möjligt för *samma* förbrytelse eller brott träffa lika: detta vilkor uppfyller staten under de omständigheter jag påpekat, om, der det primära straffet af den straffskyldige ej kan utgöras på sätt Kongl. Maj:t föreslagit och Utskottet förordat, såsom förvandlingsstraff uppställas tvänne alternativ till den bötfälldes val, der staten ej *kan* objektivt afgöra, huru pass hårdt det ena *eller* det andra träffar olika personer i olika lefnadsförhållanden. Dermed torde ock det slående i den af Utskottets ordförande använda jmförelsen vara pröfvadt. Han säger i sin reservation att det ej passar staten att "med krämarens mjuka inställsamhet servera sina kunder efter deras smak". Om han sagt att det ej passar Sverige att göra hvad som göres i Danmark och Norge, hade jmförelsen varit mera adekvat, ehuru mindre pikant.

Det är erkänt, att det åtminstone för närvarande möter rent praktiska svårigheter om än icke omöjligheter, att få utrymme till förvarande af alla böt-fällda, i fall förvandlingsstraffet för dem skulle såsom regeln eller ensamt vara tredubbelt enkelt fängelse. Detta är ett *praktiskt* skäl att ej sätta enkelt fängelse såsom enda förvandlingsstraff för böter, såsom medlemmar af Utskottets majoritet *nu* yrkat, ej ens till det primära eller såsom regel uppställda förvandlingsstraffet, såsom samma majoritet i Utskottet föreslagit. Men till detta praktiska skäl mot sistnämnda förslag kommer ock ett allmännare: att man ej skall ändra den bestående lagen mera, än som rättvisa och billighet fordra. Och dermed har jag kommit till olikheten mellan Utskottets förslag och det i min reservation innehållna. Jag har i denna reservation tagit mig friheten att, i full öfverensstämmelse i afseende å förvandlingsstraffens inbördes ställning med Kongl. Maj:ts proposition i ämnet — föreslå, att böternas förvandling till fängelse vid vatten och bröd *göres till regel*, med den bötfällda lemnadt rätt att, om han så önskar, få efter fastställd förvandlingsskala vatten- och brödstraffet förvandladt till fängelsestraff. För min del är jag öfvertygad att flera böt-fällda i så fall skola välja det kortare vatten- och brödstraffet, än om man tvärtom gör det enkla fängelset till regel inom de tvänne förvandlingsstraffen och att sålunda statens fängelser i mindre grad skola fyllas.

Då således enligt mitt förmenande hvarken rättvisans kraf eller statens värdighet förnärmas genom att lemna bötfällde brottslingar valfrihet mellan tvänne förvandlingsstraff, då jag vidare anser Kammaren böra fatta beslut med anledning af Lag-Utskottets förslag och de i samma ämne reservationsvis uppställda förslag, men icke nu uppgöra vidtutsväfvande projekter eller på stående fot formulerade och opröfvade förslag till förändringar i dessa, och då jag slutligen sökt i korthet anföra skälen för *min* åsigt, som ligger Kongl. Maj:ts närmast, så vågar jag hemställa till Herr Talmannen om proposition å bifall till min reservation.

Herr Hed in: Herr Talman! Representanten från Dalarne, som nyss hade ordet, fann sig böra gifva Kammaren ett deklamationsnummer till bästa. Ämnet derfor var, om jag rätt uppfattade anförandet, den falska filantropien. Då emellertid denna i våra praktiska tider ej mera gör något väsen af sig, synes mig deklamerandet mot densamma vara temligen onödigt. Den ärade talaren beklagade, att brottslingar i fängelset hafva det bättre, än hemma. Denna anmärkning har bra litet att göra med den föreliggande frågan; talaren sammanblandar nemligen dem, som dömas för verkliga brott, med dem, som för de stundom obetydligaste förseelser eller uraktlåthenheter fällas till böter, hvilka vid bristande tillgång förvandlas till fängelse vid vatten och bröd. Talaren befarade vidare, att man nu vore inne på en väg, som skulle leda derhän, att brottslingar en vacker dag få rätt att välja ej, såsom nu föreslagits, emellan olika bestraffningssätt, utan emellan straff och strafflöshet. Af detta yttrande begriper jag ej något annat, än att talaren måtte hafva haft för afsigt att säga någonting roligt, och lyckönskar jag honom att åtminstone sjelf förstå, hvilket jag ej gör, hvarti det roliga låg. Den ärade talaren yttrade äfven, att civilisationen ingalunda fordrar, att samhället skall upphäfva bestraffandet af brott. Hvem har satt något slikt i fråga? Icke Kongl. Maj:t, icke motionärerne, icke Lag-Utskottet, icke någon af de talare som hittills haft ordet.

Inom Lag-Utskottet har den önskan, som jag tror, enhälligt uttalats, att man kunde helt och hållet ur lagen utplåna vatten- och brödstraffet; till och med Utskottets ärade ordförande, som ej är känd för någon benägenhet för brådstörtade lagreformer, delade samma önskan. Man har ryggat tillbaka endast för befarade praktiska svårigheter, nemligen tillräckligt fängelseutrymme. Nu hafva vi emellertid i en föregående talares anförande och genom de märkliga upplysningar, han meddelat, fått ett nytt uppslag: om dessa upplysningar äro grundade, såsom vi ju hafva all anledning att tro, hafva de nämnda svårigheterna försvunnit, och jag vill derfor förena mig med Herr Carlén om det af honom framställda förslag. Derest Kammaren hyser samma önskan och finner sig af de meddelade upplysningarne öfvertygad om möjligheten att redan nu med ens borttaga vatten- och brödstraffet, så anhåller jag att Kammaren ej på den grund, att genom Första Kammarens beslut frågan för denna gång undanskjutits, måtte föranledas att betrakta sitt eget beslut såsom likgiltigt eller ovigtigt. Ehuru utan praktiskt resultat för denna gång, skall det dock icke sakna sin betydelse, om denna Kammare likväl gifver sin vilja tillkänna, att vatten- och brödstraffet bör ur våra lagar försvinna,

och dermed, såsom jag hoppas, för sin del vederlägger en anklagelse mot den nya representationen, som åtminstone jag med smärta förnummit.

Då jag hemkom från det plenum, då nu föreliggande utlåtande första gången bordlades, fann jag i det genom krigshändelserna fördröjda sluthäftet för 1870 af den i Bruxelles utkommande, berömda tidskriften "Revue de droit international" en återblick på de viktigaste lagstiftningsarbeten i Sverige under tioårsperioden 1860--1869, hvilkens författare, en frejdad rättslärd och ledamot af Högsta Domstolen, mot den nya representationen riktar följande anklagelse om bristande intresse för reformer på lagstiftningsens område:

"De viktiga förändringar" -- så lyda hans ord -- "som på sednare tider egt rum i den svenska lagstiftningen, hafva genomförts af ständsrepresentationen, hvilkens brister man så länge hade bemödat sig att framhålla. Efter den nya, på en bred demokratisk grundval byggda folkrepresentationens början 1867 har, under dess hittills hållna fyra sessioner, nästan intet af vikt utträttats på lagstiftningsens område. Den ur allmän omröstning (*suffrage universel*) utgångna representationen har i mitt fädernesland, som i många andra länder, fördjupat sig i tvister om jernvägar, medan de stora legislativa frågorna tillvunnit sig blott ganska svaga sympatier och en mycket begränsad uppmärksamhet. Den förhoppning, man hyst, att finna den nya nationalrepresentationen mera egnad och verksam att åvägabringa och genomföra nyttiga reformer, har sålunda i mångfaldiga afseenden blifvit besviken."

Så lyder anklagelsen. Jag skall ej här derom yttra annat, än att, såsom jag förut i denna Kammare haft äran annmärka, åtminstone ej hela skulden drabbar den nya *representationen*, samt tillägga, att, inom representationen, det ej är *Andra* Kammaren, som i främsta rummet träffas af ansvaret. En bekräftelse å denna mening motser jag med glad förtröstan före detta sammanträdes slut.

Då återremiss af utlåtandet, i det af Herr Carlén föreslagna syfte, redan är begärd, vill jag, derest den ärade förslagsställaren ej har något deremot, instämma i denna anhållan.

Herr Carlén: Jag ber endast få nämna några ord med anledning af hvad tvänne talare, den ene från Dalarne och den andre från Upsala, anført. Jag får säga, att tiderna måste hafva bra mycket förändrat sig, om den nuvarande generationen i Dalarne skulle, att sluta af hvad deras representant här nyss yttrat, så litet värdera friheten, att det icke anses vara ett straff, utan tvärtom en välgerning, att beröivas densamma och inspärras i fängelse. Ehuru jag borde böja mig för hans erfarenhet, är jag likväl öfvertygad att, om vi tillsporde dalkarlarne huruvidå de verkligen ansåge det vara en god sak att mista friheten och sättas innanför fängelsemuren, de skulle temligen enhälligt svara nej. Vidare har han sagt att fängelsestraff icke är något straff, derföre att man mår så godt i fängelserna. Nå, ja! Den som icke värderar friheten gläder sig nog åt en god måltid i trädömen! Men i Dalarne trodde jag ej att många sådana skulle finnas. För öfrigt, mine Herrar, beror det icke på den lag vi stifta, att bestämna om ändringar i afseende på ordningen eller bespisningen i fängelserna. Detta tillhör den administrativa lagstiftningen

och det beror på Kongl. Maj:t att i det hänseendet ändra vederbörliga ordningsstadgar. Jag begagnar emellertid tillfället att förklara det äfven jag anser en reform derutinnan af behovet påkallad. Den falska filantropi i afseende å fångars behandling, som gjorde sig gällande för omkring 50 år sedan, icke allenast här i Sverige, utan i Europas öfriga länder, har redan länge visat sig vara olämplig; och det har förundrat mig att icke Kongl. Maj:t längesedan funnit tiden inne att ändra de ordningsstadgar, som finnas i afseende på fångar, hvilka undergå enkelt fängelsestraff, och som nu kunna åtnjuta samma beqvämlighet i fängelset, som utom detsamma. En reform i sådant afseende bör nemligen ega rum, och jag hoppas, att en sådan snart kommer till stånd. Men detta är en sak för sig och bör icke hindra oss att ändra strafflagen, der sådant erfordras. Samme talare från Dalarne har äfven antydt, att jag vid diskussionen om anslaget till den nya fängelsebyggnaden i Göteborg skulle hafva ansett fängelserna vara otillräckliga, under det jag nu finner dem tillräckliga. Om talaren drager sig saken närmare till minnes, så torde han dock vitsorda, att jag vid förra tillfället yttrade det vi behöfde detta fängelse med afseende just på förevarande fråga, samt att jag förberedde Kammaren derpå, att denna fråga skulle komma under dess pröfning, och att det då kunde vara godt att hafva detta fängelse att tillgå. Nu har förhållandet ändrat sig så till frågans fördel, att den det oaktadt kan lösas, fastän i förening med åtskilliga olägenheter.

Hvad nu vidkommer den lärde talaren från Upsala och de deduktioner, hvori han ingått rörande det berättigade i den bötfälldes valfrihet, så anser jag det icke vara lämpligt att upptaga tiden med dessa deduktioner. Utskottet har på sitt sätt och han på sitt kommit till samma resultat, och då synes mig all vidare tvist onödig, när vi äro ense om konklusionen. Men jag är icke ense med honom, då han påstår mitt nu framlagda förslag innefatta sats, som äro alldeles nya och för ämnet frammande. Utskottet har uttalat precis samma grundsats, hvarpå mitt förslag hvilat. Utskottet säger nemligen å 4:de sidan i betänkandet, "att vatten- och brödstraffets afskaffande skulle i Utskottets tanke vara helt enkelt en gård åt mensklighet och rättvisa," ehuru Utskottet af ekonomiska skäl nödgats öfvergifva all tanke på en så radikal reform. Förhållandet var, såsom förut nämnt, att vi trodde det fängelserna voro derföre otillräckliga. Nu har emellertid blifvit upplyst att så icke är, och Utskottets tydligen uttalade åsigt, att en fullständig reform i detta hänseende vore helt enkelt en gård af mensklighet och rättvisa, kvarstår i sin fulla kraft. Vidare har talaren från Upsala-bänken funnit det besynnerligt att vi icke diskuterat Utskottets betänkande, utan något annat, hvarom vi ej skulle hafva att skaffa. Jag förstår icke hvad han härmed afser. Lag-Utskottet har ju endast att behandla Kongl. propositioner eller af enskilda representanter väckta motioner. Här är en motion, väckt af Herr Mankell, om vatten- och brödstraffets totala afskaffande. Vi äro således icke blott berättigade, vi äro äfven skyldige att gifva Herr Mankell svar på sin framställning; vi måste ovilkorligen göra det. Utskottet har också gjort det, men detta skedde under en förutsättning som sedermera visat sig icke vara hållbar. Då måtte det väl vara både ledamöternas i Lag-Utskottet och andra representanters rättighet och skyldighet

att taga Herr Mankells förslag under förnyadt öfvervägande; således finner jag intet ringaste hinder i det fallet. Då jag nu icke från någon talare rönt motstånd i det syfte, hvori min framställning går, men deremot förnummit att åtskilliga varit tveksamma i afseende å sjelfva formuleringen, så ber jag att få närmare formulera mitt yrkande derhän, att Kammaren behagade till Lag-Utskottet återremittera ifrågavarande betänkande i det syfte, som angifves uti det af mig nu framställda förslag, på hvilken hemställan jag anhåller om proposition, med vördsam anhållan till dem, som understödt min förra framställning, att förena sig med mig i detta nu gjorda yrkandet, för att derigenom undvika onödig votering.

Herr Per Nilsson i Espö: Herr Talman! Mine Herrar! Jag skulle helst önskat, att Lag-Utskottet helt och hållet afstyrkt vatten- och brödrastrafet, men då sådant icke kunnat ske, kan jag icke godkänna det förslag, med hvilket man här framkommit. Lag-Utskottet har här velat framställa nya grundsatser i vår lagstiftning, då det föreslagit, att det borde bero på den bötfälde, om han ville välja vatten- och brödrastraf i stället för fängelsestraff. Dylika grundsatser hafva hittills icke hos oss försökt tillämpas, och jag tror ej heller att det skulle kunna gå för sig. Det samhälle, som stiftar en lag, vill väl också att lagens bokstaf skall vara beständ. så att denna lag må kunna tillämpas uti sin verklighet, och detta sker ej, om man lemnar brottslingen öppet att välja hvilket straff han helst vill.

På denna grund yrkar jag afslag å Utskottets förslag, i det jag på samma gång uttrycker den önskan, att Lag-Utskottet förr eller sednare måtte framkomma med ett förslag till ett fullständigt afskaffande af vatten- och brödrastrafet.

Herr Liss Olof Larsson: Jag anhåller att få yttra blott ett par ord. Då jag förra gången hade ordet, var det verkligen med en viss tvekan som jag uppträdde, ty jag insåg ganska väl, att, när man har så öfverlägsna motståndare, det är vågadt nog att uttala en från deras åsigt afvikande mening. Jag trodde dock, att de i en humanitetsfråga, såsom de vilja kalla denna, skulle bemöta sina motståndare med verklig humanitet och att deras humanitet icke endast skulle gälla fångarne, men dermed har det verkligen varit si och så. Jag åtminstone tycker att de i detta afseende ej varit så särdeles frikostiga, isynnerhet de tvänne talarne på Stockholmsbänken, hvilka sednast haft ordet. Hvad Herr Hedin anförde vill jag dock ej fästa mig vid, ty jag kunde ej förstå allt hvad han sade. Bland annat talade han äfven om deklamation, men hvad den konsten har att göra med den nu förevarande frågan vet jag sannerligen icke. Till Herr Carlén ber jag deremot att få yttra några ord. Han sade, att jag skulle hafva yttrat, att han, då det var fråga om beviljande af anslag till uppförande af ett nytt straffarbetsfängelse, skulle hafva sagt, att det vore alldeles nödvändigt att skaffa ytterligare utrymme för sådana fångar, som skulle förvaras i cell. Jag ber då att få erinra, att jag icke nämnt honom särskildt, utan endast sagt, att under diskussionen öfver denna fråga en sådan åsigt blifvit framställd och har han tagit dessa ord åt sig, så är det någonting som jag sannerligen icke kan rå för.

Han har vidare frågat mig, om Dalarnes förr så frihetsälskande folk numera icke värderade friheten högre, än att de framför densamma föredrogo fängelset. Han trodde att alla i den orten, utom möjligen jag, skulle besvara den frågan med ja. Jag vill då säga honom, att folket i Dalarne älskar friheten nu lika mycket som förr, och utan tvifvel lika mycket som han sjelf älskar den; men det finnes der ganska många fatiga personer, som, nedtryckta utaf de tunga skatterna, sedan de för att betala dem fått släppa till allt hvad de ega, och med hungersnöden för ögonen, ej hafva så mycket emot att komma in på cellfängelset och der äta sig mätta, åtminstone några gånger. Det inträffar dessutom så väl der som annorstädes — jag anser mig icke behöfva anföra några exempel derpå, ty sådana känna vi nog — att personer uraktlåta att betala böter, oaktadt de skulle kunna göra det, just derföre att de anse det i ekonomiskt afseende bättre att afsitta än att betala dem. Den frågan han ställde till Dalarnes folk skulle således kanhända icke blifva så alldeles odeladt besvarad, som han tycktes föreställa sig. En sak kan jag dock bestämdt säga honom — och deruti äro de eniga — och det är, att folket der fortfarande anser hvarje brott straffvärdt och ej vill att straffet skall uteblifva, der lagbrott blifvit begånget, likasom de anse det ligga en stor fara uti att mildra straffen så, att den brottslige icke anser det vara något straff, och att ställa så, att fångarne få det bättre och beqvämare än de redbare och stråfsamme arbetarne kunna få det för sig. Ty ställa vi så, att följden af brotts begående i folkets ögon förlorar egenskapen af straff, så tror jag att man gått till en farlig öfverdrift i humanitet.

Herr Mankell: Herr Talman! Mine Herrar! Då Herr Carlén uppmanat dem, som instämt med honom att äfven instämma i hans begäran, att frågan skulle blifva till Lag-Utskottet återförvisad, så vill jag för min del icke motsätta mig detta, utan anhåller äfven jag om återremiss af det ifrågavarande betänkanDET.

Herr Bovin: Jag ber också, på grund af de skäl Herr Carlén anført, få ändra mitt yrkande derhän, att jag begär återremiss af betänkanDET.

Sedan jemväl Herrar *Kinmanson* och *Kolmodin* förenat sig i yrkandet om återremiss, var öfverläggningen härmed slutad. Propositioner framställdes på de olika yrkanden, som derunder förekommit, och förklarades ja öfvervägande för yrkandet på återförvisning i det syfte Herr Carléns förslag angåfve. Då likväl votering begärdes, blef, efter fattadt beslut, att afslag skulle uppställas såsom kontraposition, en så lydande voteringsproposition antagen:

Den som vill, att det förslag till förändrad lydelse af 2 kap. 10 § Strafflagen, hvilket blifvit framstaldt i Lag-Utskottets utlåtande N:o 8, skall till Utskottet återförvisas i det syfte ett af Herr Carlén under öfverläggningen i ärendet gjordt yrkande anvisar,

röstas ja;

Den det ej vill,

röstar nej;

Vinner nej, är Utskottets ifrågavarande förslag afslaget.

Omröstningen utföll med 70 ja mot 60 nej, och hade alltså Kam-
maren, på sätt ja-propositionen innehöll, återförvisat ärendet till Lag-
Utskottet.

Utskottets förslag till förändrad lydelse af 11 § 2 kap. Strafflagen.

Herr Carlén: Då Kammaren nu till Utskottet återremitterat den
första punkten och dessa paragrafer stå med hvarandra i ovilkorligt sam-
manhang, så hemställer jag, att Kammaren måtte återremittera äfven den
följande punkten.

Vidare anfördes ej. Den föreslagna paragrafen återförvisades.

*Förslaget angående 7 § 4 kap. Strafflagen äfvensom Utskottets slut-
liga hemställan (öfverst å sid. 7 af utlåtandet):*

Herr Carlén: På förut angifna skäl hemställer jag om återremiss
äfven af denna punkt.

Jemlikt detta yrkande blefvo äfven förevarande delar af Utskottets
förslag återförvisade.

§ 10.

Ledighet från riksdagsöromålen beviljades:

| | | | |
|-------------------------------------|----------------------------------|--|-----|
| Herr <i>Printzensköld</i> | från den 15 Mars under 14 dagar, | | |
| „ <i>Wennérus</i> | „ „ 18 „ „ 8 „ | | |
| „ <i>Anders Andersson</i> från | | | |
| Bohus län | „ „ 22 „ „ 14 „ | | |
| „ <i>Sahlström</i> | „ „ 23 „ „ 14 „ | | och |
| „ <i>Jan Gustaf Jansson</i> . | „ „ 25 „ „ 8 „ | | |

§ 11.

Till bordläggning anmäldes:

Andra Kammarens Första Tillfälliga Utskotts utlåtanden:

N:o 5 (i samlingen N:o 20), angående framställda yrkanden om för-
ändrade föreskrifter rörande skyldigheten att deltaga i kostnaderna för
nybyggnad och underhåll af lokaler för folkskolan;

N:o 6 (i samlingen N:o 21), i anledning af Herr Ehrenborgs motion
om underdånig hemställan rörande skyldighet för lärjunge vid elementar-
läroverk att i viss mån bidraga till lärarnes aflönande.

§ 12.

§ 12.

Justerades protokollsutdrag öfver de i §§:na 3 och 5 här ofvan omförmälda beslut.

Kammarens ledamöter åtskiljdes kl. half 12 e. m.

In fidem
H. Husberg.

Lördagen den 18 Mars.

Kl. 10 f. m.

§ 1.

Herr Statsrådet Berg, som hos Herr Talmannen lätit anmäla, det han, på Kongl. Maj:ts befallning, hade att till Kammarerna öfverlemlna åtskilliga Kongl. Maj:ts nådiga propositioner, framträdde nu och aflennade dessa propositioner, nemligen:

- 1:o) angående Postverkets utgifts-stater för år 1872;
- 2:o) angående upplåtande af mark från Carlbergs och Haga kungsgårdar till utvidgande af Nya kyrkogården utanför Stockholm;
- 3:o) angående försäljning af en Göteborgs hospital tillhörig qvarulägenhet i Fors ström af Ahle härad och Elfsborgs län;
- 4:o) med förslag till förordning angående fattigvården; och
- 5:o) angående understöd af allmänna fattigvårdsmedel åt arbetsförenske medborgare, hvilka i nödställd belägenhet aflennas å svensk gränsort.

Herr Talmannen förklarade, vid emottagandet af dessa nådiga propositioner, att Kammarerna skulle åt desamma egna grundlagsenlig behandling.

§ 2.

Justerades protokollen för den 9 och 11 innevarande månad, äfvensom de protokollsutdrag för den 15 dennes, hvilka förut icke blifvit till justering upplästa.